АУЛАК БӘЙРӘМ

Бер кешелек авылларда Яңа елны ничек каршы алалар?

> 19

БАЛАЧАК ҖЫРЫ

Балалар репертуарына «Кайда сез, җырлар?» – дип ялварырга калып барабыз түгелме?

> 20

РӘНИФ ШӘРИПОВ:

«Бу дөньяның, бу тормышның ямьсез, гаделсез якларын күрсәм, шунда ук ачуым чыга»

> 22

ВАТАНЫМ ТАТАРСТАН

1918 елның 12 мартыннан бирле чыга | ИҖТИМАГЫЙ-СӘЯСИ ГОМУМТАТАР ГАЗЕТАСЫ | № 189 (29155) | Җомга | 22 декабрь | 2023 ел

Газета 1968 елда Хезмәт Кызыл Байрагы ордены белән бүләкләнде

www.vatantat.ru /vatanimtatarstan /t.me/vatantat

«Татар-информ»

ТОРМЫШ ЮЛЫ

МӘСКӘҮ – КАЗАН ТРАССАСЫ АЧЫЛДЫ

Ил тарихында иң куәтле, иң тиз йөрешле һәм иң заманча юл. М12 автомобиль трассасы төзелеше турында бу. Мәскәү – Казан юлын кулланышка тапшыру тантанасында Россия Президенты Владимир Путин юлчыларга рәхмәт әйтте. Ә Татарстан Рәисе Рөстәм Миңнеханов аны беренчеләрдән булып сынап карады.

> 5

Ишетми калмагыз

Татарстан Хезмәт, халыкны эш белән тәэмин итү һәм социаль яклау министрлыгы, күпләрнең кызыксынуын исәпкә алып, киләсе елның гыйнварында бәйрәм көннәре турында аңлатып үтте. Россия Хезмәт кодексы нигезендә 1, 2, 3, 4, 5, 6 һәм 8 гыйнварда – Яңа ел каникулында һәм 7 гыйнвар – Раштуа көнендә ял итәчәкбез.

Ә инде еллардан, бәйрәм көннәреннән нәтиҗәле файдалану өчен, Хөкүмәт карары нигезендә 6 гыйнвар – шимбә ялы 10 майга (җомга), 7 гыйнвар – якшәмбе ялы 31 декабрьгә (сишәмбе) күчерелгән.

Шулай итеп, атнасына биш көн эшләүчеләр 2024 елда 1–8 гыйнварда ял итәчәк.

Кош-корт һәм йомырка җитештерүчеләр саны буенча Татарстан төбәкләр арасында беренче урынга чыккан. Бездә әлеге өлкәдә 306 предприятие һәм оешма эшли. «ТАСС» агентлыгы хәбәренә караганда, иң күп оешмалы төбәкләр арасында, Татарстаннан тыш, Краснодар крае (269 оешма), Башкортстан (245), Дагыстан (190) һәм Ростов өлкәсе (167) бар. Шул ук вакытта төбәкләрдә 2021 елдан бирле мондый оешмалар саны кимегән.

Быел республикада күпфатирлы йортларны капиталь төзекләндерүгә 6 миллиард сум чамасы акча бирелгән. Татарстан Дәүләт торак инспекциясе җитәкчесе Сергей Крайнов әйтүенчә, шуның 1 миллиарды – республика бюджетыннан, тагын 1 миллиарды – муниципаль берәмлекләр бюджетыннан һәм 4 миллиарды – капиталь төзекләндерү фондыннан. 2008–2023 елларда күпфатирлы йортларны ремонтлауга барлыгы 90 миллиард сумнан артыграк тотылган.

Сүз уңаеннан, киләсе ел башыннан капиталь төзекләндерү өчен түләү күләме артып, бер квадрат метрга 7,7 сум тәшкил итәчәк. Быел бу сумма – 6,95 сум.

Киләсе атна башында Татарстанда –8 градуска кадәр суыта. Бу елларда исә болытлы, бик җылы һәм дымлы һава сакланып кала.

Гидрометеоүзәк мәгълүматларына караганда, шимбә – 23 декабрьдә кар көтелә. Һава температурасы –3…+1 градус чикләрендә тирбәләчәк. Якшәмбе – 24 декабрьдә көндез термометрның терекөмеш баганасы +1…–2 градус күрсәтәчәк. Төнге сәгатьләрдә –1…–6 градуска кадәр төшә.

Синоптикларның башлангыч мәгълүматлары буенча, дүшәмбе – 25 декабрьдә Татарстанга салкын һава агымы үтеп керәчәк. Кар явачак. Көндез 0…–5, төнлә –2…–7 градус булачак. Сишәмбе – 26 декабрьдә аз гына кар. Һава температурасы –3…–8 градуска кадәр түбәнәячәк.

Районнарда ни хәлләр?

Баулы

Район башкарма комитетының ЗАГС бүлегендә өч игезәкнең әти-әнисенә бала туу турында таныклыклар тапшырдылар. Рузанна һәм Артур Торосяннар гаиләсе хәзер 5 бала тәрбияли. 6 яшьлек Ангелина белән 12 яшьлек Марианна янына тагын ике малай һәм бер кыз – Григор, Геворг һәм Марияне алып кайттылар. ЗАГС бүлеге хезмәткәрләре, күпбалалы әти-әнине сабыйлары туу белән тәбрик итеп, Татарстан Рәисе Рөстәм Миңнеханов исеменнән котлау тапшырды. Районда соңгы ун елда өч гаиләдә өчәр игезәк бала дөньяга килгән. Быелтыр Алинә һәм Радик Таҗетдиновлар гаиләсендә өч кыз туган иде.
(«Баулы-информ»)

Яшел Үзән

Большие Ключи авылында яшәүче Мәрдановлар яңа йортка күченде. Июнь аенда янгын чыгып, җиде балалы гаилә йортсыз-түбәсез калган иде. Аларга район хакимияте, битараф булмаган кешеләр ярдәмгә килә. Изге эшкә «Меценатлар» җәмгыятеннән эшмәкәр-хәйриячеләр дә кушыла. Алар төзелештә ярдәм итә, материаллар ала. Нәтиҗәдә тиз арада 100 кв. метр мәйданлы бер катлы яңа йорт барлыкка килгән. «Кыска вакыт эчендә без бергәләп бу йортны төзи алдык. Берләшеп, ярдәм итә алдык. Бу – безнең уртак эшебез. Мондый мизгелләрдә җирдә юкка гына яшәмәвеңне аңлыйсың. Мондый мисаллар белән безнең җәмгыять үсәчәк, бердәм һәм көчле булачак», – ди эшмәкәрләр берләшмәсе рәисе Ильяс Гыймадов.
(«Татар-информ»)

Мамадыш

Югары Ушма авыл советы һәм җирле мәдәният йорты хезмәткәрләре Бәрия Газизованы 100 яшьлек юбилее белән котлады. Йөзьяшәр әбигә Россия Президенты һәм Татарстан Рәисенең котлауларын, район башлыгы Анатолий Ивановның бүләкләрен тапшырдылар. Хәзерге вакытта Бәрия әби кызының гаиләсендә Чаллыда яши. Аның 8 оныгы, оныкларының 13 баласы бар.
(«Нократ»)

Чаллы

Шәһәр дельфинариенда кечкенә дельфин баласы туган. Ул – илебезнең Кызыл китабына кергән Кара диңгез афалинасы нәселеннән. Аны 32 яшьлек Зоя кушаматлы дельфин дөньяга китергән. Бу – аның икенче сабые. Дельфиннарның табигый булмаган шартларда үрчүе – бик сирәк күренеш, шуңа күрә Чаллы дельфинарие хезмәткәрләре үзләрендә мондый могҗизаның инде бишенче тапкыр кабатлануы белән бик горурлана. Хәзерге вакытта дельфин баласы тәүлек әйләнәсе күзәтү астында.
(«Шәһри Чаллы»)

БУРЫЧЛАР КУЕЛГАН

«Татар-информ»

Киләсе ел республикада Фәнни-технологик үсеш елы дип игълан ителде. Татарстан Фәннәр академиясенең яңа Президенты Рифкать Миңнеханов ел нәтиҗәләренә йомгак ясап, киләсе елга бурычларны билгеләде. Быелгы ел нәрсәсе белән истә калачак?

Утырыш быел мәрхүм булган галимнәрне искә алудан башланды. Алар – филология фәннәре докторы Мирфатыйх Зәкиев, техник фәннәр докторы Ирек Фәхретдинов һәм Татарстан Фәннәр академиясенең мактаулы әгъзасы, халык шагыйре Разил Вәлиев.

Рәис Администрациясе җитәкчесе Әсгать Сәфәров 2023 елны соңгы ун елда университет, фән оешмалары өчен иң уңышлысы дип бәяләде. Монда ул узган атнада тагын бер вуз – Казан илкүләм тикшеренүләр технологик университетының «Приоритет-2030» программасының махсус өлешенә керүен, ә Казан медицина университетының әлеге программаның төп өлешендә катнашуын әйтеп узды. Шулай ук Казан илкүләм техник университет һәм Әлмәт дәүләт нефть институтының алдынгы инженерлык мәктәпләре арасыннан сайлап алынуын зур казаныш дип атады. Кыскасы, республикада югары дәрәҗәдәге биш фәнни-мәгариф мәйданчыгы эшләячәк. Мисал өчен, Мәскәүдә бу күрсәткеч – 11, Санкт-Петербургта – 6.

– Республика – «Студентлар стартабы» бәйгеләрендә җиңүчеләр саны буенча ил төбәкләре арасында беренче урында. Яшьләрне фәнни эшкуарлык белән таныштыру студентлар тәҗрибәсе генә булып калырга тиеш түгел. Әлеге проектларны тормышка ашыруда ярдәм итәргә, алардан яңа буын технологик эшмәкәрләр чыксын өчен тырышырга кирәк, – диде Әсгать Сәфәров.

Аның әйтүенчә, уртак тырышлык фәнни-мәгариф өлкәсенең төп эшчәнлегендә чагылыш тапкан. Әйтик, соңгы 15 елда беренче тапкыр республикада фәнни эшләнмә һәм тикшеренүләрдә катнашучылар саны 14 меңнән арткан. Фәнгә киткән эчке чыгымнар күләме 25 процентка, ягъни 28 миллиард сумга җитә. Күптән түгел игълан ителгән фәнни һәм технологик казанышлар рейтингында Татарстан Мәскәүдән генә калыша. Ирешелгән уңышлар Фәнни-технологик үсеш елын үткәрүгә нигез булачак.

Рифкать Миңнеханов исә киләсе елда университет, технопарк, предприятиеләр белән берлектә яңа фәнни экосистема булдырылачагын әйтте. Шулай ук уйлап табу эшенә дә аерым игътибар бирмәкчеләр.

– Киләсе елга беренче тапкыр яшьләр өчен күргәзмә, белем бирү программалары, профильле креатив киңлекләр булдыру чараларын финанслауга акча таба алдык, – диде Рифкать Миңнеханов. Моннан тыш, 2024–2026 елларда фәнни-технологик үсеш программасы өчен өстәмә 723 миллион сум акча бүлеп бирелгән.

Җыелыш ахырында Рифкать Миңнеханов Фәнни-технологик үсеш елының ике төрле логотибы белән таныштырды. Берсендә – канатлы барс, икенчесендә татар халкының милли бизәге лалә сурәтләнгән. Залда утыручы галимнәр дә үз фикерләрен әйтте. Бу логотиплар республика Хөкүмәтенә тәкъдим ителәчәк. Соңыннан фәндә уңышка ирешкән галимнәрне тәбрикләделәр. Физика-математика фәннәре докторы Мәкъзүм Сәлахов «Фәндәге казанышлар өчен» Татарстан Фәннәр академиясенең алтын медале белән бүләкләнде.

Сәрия МИФТАХОВА

ТЕРЕМЕ СИН, МИЛЛӘТ?

Журналистларның Бөтендөнья татар конгрессының Милли Шура рәисе Васил Шәйхразыев белән очрашуы әнә шул сораудан башланып китте дә Йолдыз авылы, Сабан туе, халык саны алу һәм башка темаларга кадәр барып җитте.

ЙОЛДЫЗ АВЫЛЫ

Быел Курган өлкәсендәге Йолдыз (Эчкен) авылында булган вакыйга, мөгаен, һәр татарның йөрәгендә яра булып торадыр. Билгеле, хәзер анда төзекләндерү эшләре, авылны торгызу бара. Васил Шәйхразыев та янгын чыккан авылга тәүге сәфәрен искә төшерде.

– Май ае иде. Авылны күргәч тә, күз алдыма сугыш килде. Авылга фашистлар килеп, бөтен нәрсәне яндырып киткәннәр төсле… Ә кешеләр… Аларның ул чакта күзләрендә яшь тә юк иде. Башларына төшкән фаҗигагенең зурлыгына да төшенмиләр, алар өчен тормыш мәгънәсе юкка чыккан, чөнки бер сәгать эчендә бөтен нәрсәләре, моңарчы тапкан мал-мөлкәтләре янган да беткән, – диде ул. – Иң беренче эш авыл халкына өмет бирү, аларны эчке төшенкелектән коткару иде.

ҖАНИСӘП

Мәгълүм булганча, 2021 елда узган халык санын алуда 600 меңләп татар кешесен югалттык. Васил Шәйхразыев, моңа төрле сәбәпләр киртә булды, дип кабатласа да (әйтик, коронавирус зәхмәте), җаваплылыктан баш тартмады.

– 2030 елдагы җанисәп сыйфатлы үтәргә тиеш. 2010 елда булган 5,3 млн татарны шулай кире кайтара алачакбыз. 7 елдан соң булачак җанисәп уңышлы узсын өчен, хәзердән үк эшләр башкарыла, – диде ул.

МИЛЛӘТ

«Безнең милләт үлгәнме, әллә йоклаган гынамы?» – дип сорадылар Васил Шәйхразыевтан.

– Безнең милләт тере. Җитәкче булгач, милләттәшләребез белән күп аралашырга туры килә. 2023 елда мин 56 төбәктә, 6 илдә булдым. Җәмгысы 145 көн командировкада идем. Һәрберсенең нигезендә – милләттәшләр белән очрашу. Кайдадыр 10–15 кеше, кайдадыр мең кеше, Сабантуйларда 50 меңләп һәм аннан да күбрәк кеше җыела. Безнең милләт тере дип әйтә алам, – диде ул.

vk.com

ТӨРЛЕ-ТӨРЛЕ УТЛАР ЯНА...

Бәйрәм кәефе

Иң тылсымлы бәйрәмгә һәм иң озын ялларга кадәр күп калмады. Татарстанның Хөкүмәт йортында да республика халкы бәйрәмне дә, ялларны да шәп итеп уздырсын дип телиләр. Шуңа бу атнада, журналистларны җыеп, Татарстанда узачак чаралар турында сөйләделәр.

Балаларга – Кыш бабай белән Кар кызы

Татарстанның Яшьләр эшләре министрлыгы кышкы каникулга ниләр әзерли? Министр Ринат Садыйков сөйләвенчә, декабрь азагында һәм кышкы каникул чорында 89 сәламәтләндерү оешмасында 7394 баланы бушлай ял иттерергә җыеналар. Моннан тыш, каникулда төрле юнәлештәге 57 смена узачак. «Балалар өчен Яңа ел мохите ясарга тырышачакбыз. Һәр лагерьга Кыш бабай белән Кар кызы киләчәк», – дип вәгъдә бирде министр Ринат Садыйков.

Район һәм шәһәрләрдәге яшьләр үзәкләренең, үсмерләр клубларының да ялларда ишекләре ачык булачак. Алар шулай ук Яңа елга багышланган махсус программа әзерли.

Туризм комитеты киңәшләре

Татарстанның Туризм буенча дәүләт комитеты ялларда өйдә ятмаска киңәш итте. Комитет рәисе Сергей Иванов берничә яңа һәм бик үк яңа булмаган ял итү ысулы турында сөйләде. Әйтик:

- Лаештагы «киноавыл» – Семрукка барып, аннан кайтышлый яңарак кына ачылган Державин музеена кереп чыгу (икесе дә 2 гыйнвардан эшли);
- Тәтешкә сәфәр кылу;
- Яңа елга яңача бизәлгән Иске Татар бистәсен һәм Алабуга шәһәрен күреп кайту;
- Таудан чаңгы шуу комплексында ял итү (алар Югары Ослан, Кукмара, Әлмәттә һәм Чаллы шәһәре янында бар. Тиздән Мамадышта ачылачак);
- Балалар белән бергә Арча районының Яңа Кырлай авылындагы Кыш бабай һәм Кар кызы резиденциясенә бару.

Мәдәниятле ял

Мәдәни чаралар турында Татарстанның мәдәният министры урынбасары Юлия Әдһәмова сөйләде. «Ялларга программа әзерләгән вакытта, мәдәният учаклары гаилә белән вакыт уздыруны күз уңында тотты», – диде ул. Мәдәни чараларга һәр район үзенчә әзерләнә.

Бәйрәм күңелсез тәмамланмасын өчен, куркынычсызлык кагыйдәләре турында онытмыйк. Татарстанда бу елның 25 декабреннән 2024 елның 8 гыйнварына кадәр янгынга каршы махсус режим гамәлдә булачак. Россия Гадәттән тыш хәлләр министрлыгының Татарстан буенча Баш идарәсе җитәкчесе урынбасары Максим Трущин кайбер кагыйдәләрне искә төшерде.

– Пиротехниканы махсус кибетләрдән сатып алырга кирәк. Кулланыр алдыннан аның инструкциясен һәм саклау таләпләрен укып чыгу зарур. Пиротехниканы җылыткыч һәм электр җиһазларыннан читтә сакларга, балалардан яшереп куярга кирәк. Фейерверк һәм салютларны кулланыр алдыннан, өстә электр чыбыклары һәм агачлар булмавын тикшерегез. Әгәр дә пиротехника кабынмаса, аның янына 10 минуттан соң гына килергә ярый, ә чүп савытына 24 сәгать буе суда тотканнан соң ташларга кирәк, – дип сөйләде белгеч.

Брифингта телгә алынганнарның иң кызыклыларын санап үтик. Әйтик, Казандагы Горький һәм Шаляпин музеенда пешекче бик борынгы рецепт буенча күмәч пешерергә өйрәтәчәк. Алабуганың Дәүләт музей-тыюлыгында узачак интерактив программаларда катнашучыларга сугыш вакытында Яңа елны ничек уздырулары турында сөйләячәкләр. Ә «Зөя утрау-шәһәрчеге» музей-тыюлыгы балалар һәм әти-әниләр өчен пыяладан чыршы уенчыклары «кабарту» буенча остаханәләр әзерли. Болгардагы тарихи-архитектура музеенда 22 декабрьдән «Яңа ел открыткасы тарихы» дип исемләнгән күргәзмә эшли башлаячак. Кыскасы, ялларын үзенчәлекле итеп уздырырга теләүчеләр өчен сайлау мөмкинлеге шактый зур. Хәтта әнә яңа һөнәрләр үзләштерергә дә була.

Аждаһалы башкала

Аждаһаны куып тоткан кешегә – бүләк, чанасы булганнарга – тау һәм көн саен бәйрәм. Казан мэриясенең мәдәният идарәсе башлыгы Азат Абзалов башкалада узачак очсыз-кырыйсыз чаралар турында сөйләде. Аждаһадан башлыйк. 2–5 гыйнвар көннәрендә Казан буенча ел символы йөреп торачак. Аны куып тоткан кешегә – бүләк! «Очып йөрерме ул, атлапмы – монысы сер», – диде Абзалов, уенын-чынын кушып.

Елдагыча, Яңа ел төнен «Казан» гаилә үзәге янындагы мәйданда һәм «Черек күл» паркында уздырып булачак. Бәйрәм 1 гыйнвар көнне 2.00 сәгатькә кадәр гөрләячәк. Һәм 1 гыйнвар киченнән алып 8енә кадәр көн саен шәһәрнең барлык паркларында да дәвам итәчәк.

Лилия ГЫЙМАЗОВА

Язучы фикере

Чишмә

Тирә-якны кар каплаган инде. Бөтен дөнья кышны ябынып йоклый. Ә ул талгын гына челтерәп ята. Чишмә челтерәвен җәйләрдә бик ишетеп тә булмый, ә кыш көне – аның тавышы гына. Һәм ул безгә нидер сөйли кебек. Миңа гына шулай тоеламы...

– Бөек иҗатчыларыгыз илһам килгәнен көтә бит әле, шуннан кеше күңеленә кереп, чорлар буе балкырлык әсәрләр тудыралар. Ә мин үзем илһам шикеллемен. Җирнең күкрәгеннән бер кодрәт белән ургылып чыгам да сезгә ашыгам. Шаян дулкыннарым көндезләрен кояш нурлары белән шаярыша, төннәрен ай-йолдызлар белән уйный. Тукталып уйланып торган урыннарда мин галәмне чагылдыручы тере көзгегә әвереләм. Сикереп кенә чыгарлык киңлектә, тез тиңентен генә тирәнлектә булсам да, кайдандыр башланып кайдадыр тәмамлансам да, миндә чиксезлек чагыла. Чиксезлекне сыйдыра алганнар кечкенә була алмыйдыр. Зур булу өчен күләм мотлак түгел.

Үз юлымны мин үзем ярып барам. Кайчагында туры гына барам, кайчагында урау юллар, кискен каршылыклар аша узам. Кайчагында дәртле җырлар сузам, кайвакытта талгын моңга күчәм. Тын тоелган чакларым да була. Тик мин хәрәкәттә. Тына алмыйм. Теләмим дә, алай ярамый да. Чишмә – хәрәкәттә чакта гына чишмә, туктап калса, сазга әверелә.

Бу заманда чишмә булу... Чишмә булуның кыенлыгы бик юк инде аның. Бәям генә түбән. Матди яктан гына авыррак. Искә алганыгыз бардыр инде: лимонадларны, куас, сыра кебек нәрсәләрне кешеләр фәләнешәр сумга сатып ала. Өйгә үткәрелгән су өчен дә хаклар айдан-айга артып тора. Ә чишмәләр нинди генә саф, гүзәл һәм татлы булсалар да, кадерләре артмый. Чишмәгә тиеннәр генә ташлыйлар. Чишмәләрдә булганыгыз, аларның төбендә ялтырап яткан көмеш тәңкәләрне сезнең дә күргәнегез бардыр инде? Минем матди хәлем дә шул чишмә шикеллерәк. Беләм инде, лимонад булсам, күбрәк түләрләр иде. Тик аның өчен бераз гына булса да ясалмалык кирәк. Ә мин үземнән нәрсәдер ясаганнарын яратмыйм, мин үзем ясарга яратам. Үз юлымны үзем ярып барам. Чишмә ул – иҗатчы. Иҗат – үзеңә кирәк нәрсәләрне үзең ясау.

«Чишмәгә бу тиеннәр ни пычагыма кирәк?» – дип уйлап куйганыгыз да бардыр әле. Тиеннәр кирәкми чишмәгә. Сумнар да кирәк түгел. Хәтта потлап алтын ташласагыз да, чишмә барыбер үзе булып кала. Ул үзгәрми. Чишмә үзенчә яши.

Чишмәләр бай да, ярлы да була алмый. Сез ул байлар, сез ул хәерчеләр. Ә мин – чишмә. Ә сез мине теләсә кайсы вакытта эчеп китәргә мөмкинсез. Сусыннарыгыз басылганчы, эчләрегез күбенгәнче. Рәхмәт укырга мөмкинсез. Үзегезгә рәхмәт! Рәхмәт хисе – күчеп йөри торган нәрсә. Эстафета кебек. Рәхмәтемне әйбәт кешеләргә тапшырыгыз, рәхмәт хисе – тик әйбәтләр өчен.

Эчеп туйгач, төкереп тә, печ итеп тә китәргә мөмкинсез. Сез – ирекле илнең гражданнары, сезнең моңа хокукыгыз тулы. Тик мин сезнең нәҗесләрдән газапланмыйм. Агымнан түбәндәрәк торучылар бар... Алар да сезнең начарлыкны тоймаячак... Гади, надан һәм эшкинмәс булганнары өчен түгел... Минем сафлык күп нәрсәне эретә. Яктылыкта – караңгылык, изгелектә – явызлык, мәхәббәттә нәфрәт эри. Яратырга кирәк. Ихластан. Яратып кылган хата ялгышып яратудан яктырак. Кайчагында. Бу дөньяда бар да буталган ул... Җаныгыз ни куша – шуны эшләгез. Тик чаманы белегез. Явызлыкта арттырып җибәрмәгез. Үкендерми торган явызлык юк. Үкендерми торган гөнаһ та юк.

Чишмә ага... Без дә билгесезлек куеныннан ургылып чыккан чишмәләр шикелле кайдадыр агабыз, нидер кыланабыз, нәрсәдер сөйлибез... Без дә үз юлыбызны үзебез ярырга, үзебезчә яшәргә дип тынгысызланабыз.

Чишмә ага. Без яшибез... И-и-и...

Без дә яшибез инде...

Марат КӘБИРОВ

Әйтеп кенә бактым

Онытылу

Риман
ГЫЙЛЕМХАНОВ

Разил Вәлиевнең кырыгы узгач, икенче көнне үк аның каберенә бардык. Кабер янына тездән кар ерып кердек без. «Без» дигәнем – Разилнең авылдашы, дусты, фикердәше Алмаз Хәмзин, Татарстанның халык шагыйре Зиннур Мансуров һәм мин. Кабер тирәсендә аяк эзләре юк иде, димәк, килүче булмаган. Югыйсә бер көн алдан гына аны искә алу мәҗлесендә йөздән артык кеше утырган иде. Дин әһелләре әйтүенчә, вафатына 40 көн тулганда, мәрхүмнәрнең каберенә килеп дога уку мәҗбүри түгел, әмма укысаң яхшы.

Белгәннәребезне укыдык, Разил дустыбыз турында истәлекләр уртаклаштык. Хәер, сүзем бу турыда түгел, Разилнеке белән янәшә Фәндәс ага Сафиуллин кабере. Аның үлгәненә инде өченче ел китте, тик кабер өстендә җирләгәндә кадап калдырган тактадан башка берни дә юк. Инде кабере дә иңгән. Күрәсең, Фәндәс ага онытыла бара. Тукайның кеше кадере турында әйткәннәре күңелгә килә. Зиннур аның сүзен сүзгә яттан белә икән. «Минемчә, онытылу, тибәрелү үлемнән яманрак. Үзем үлсәм дә, гаҗиз исмем үлмәсен, югалмасын; минем тырышлыгым һәм эшләрем бушка китмәсен! Бармыни бездә, гомумән, чын кеше кадрен белү?! Без аны кайдан белик, мискин үлеп аңлатмагач?!» Бөек шагыйребезнең моннан бер гасырдан артык элек әйткәннәре бу! Күрәсең, кеше кадерен белү – гомерлек мәсьәлә.

Бүген берәүне дә гаеплисе килми. Әмма безнең халыкта «Үлгәннәрнең каберен бел!» дигән сүзләр бар. Аны Шәүкәт Галиев шигырь калыбына салып: «Исәннәрнең кадерен бел, үлгәннәрнең каберен бел!» – дип язып калдырган. Мондый сүзләр татар авылларының зират коймаларына да язылган һәм исәннәрнең вазыйфаларын искә төшереп тора.

Сүз дә юк, мәрхүмнең каберен карап тоту – иң әүвәл аның туганнары бурычы. Мин беткән авылларның зиратларын карап тоту очракларын да, шул зиратка мәрхүмнәрнең туганнары кайтып йөрүен дә беләм. 2010 елны Кытайга баргач, андагы кардәшләр безне зиратка алып барды. Ул зиратның татарлар күмелгән өлешен, шуңа тагын күпмедер җир өстәп, Кытай хакимиятеннән алтынга сатып алганнар. Дөньяның төрле кыйтгаларына таралган татарның инде менә ничә буыны бабалары рухына дога кылырга ел саен шул зиратка кайтып йөриләр икән. Кытай кайда да без кайда, диярсез. Шуңа күрә үзебезгә кайтыйк әле.

Күңелне бер уй борчый: мәрхүмнәр арасында танылган шәхесләр, дәүләт һәм җәмәгать эшлеклеләре дә бар бит әле. Димәк, аларга дәүләт кайгыртуы да тиештер. Шул ук Фәндәс ага – татар язмышы өчен җан атып яшәгән шәхесләребезнең берсе. Татарстан Югары Советы, Татарстан Дәүләт Советы депутаты буларак, республикабызның дәүләт суверенлыгы турында Декларацияне, Татарстан Конституциясен, «Татарстан халыклары телләре турында» Законны эшләүдә турыдан-туры катнашкан шәхес иде ул. Россия Думасында депутат булганда да Татарстан мәнфәгатен яклады. Һәр чыгышы дәлилле иде, кайбер сәясәтчеләрне, җитәкчеләрне авыр хәлгә дә куя иде Фәндәс ага. Шуңа күрә кайбер даирәләр өчен «уңайсыз» кеше дә булды.

Ике шәхесебезнең кабере янәшә, дидем. Алар милли азатлык хәрәкәтендә дә 30 ел бергә булдылар. Үзенә 85 яшь тулгач, бер очрашуда Фәндәс ага Разилгә: «Мин үзем турында уйламыйм, милләт, тел, татар мәктәпләре язмышы өчен борчылам. Мин китәрмен, милләт калыр, аны ни көтә, безне алыштырырдай яшьләр табылырмы?» – дигән булган.

Яшьләр табылыр үзе, тик менә аларны Разилләр, Фәндәсләр, Туфаннар рухында тәрбияләү кирәк. Димәк, ил, республика, милләт язмышын үзенеке кебек кабул итеп яшәгән олпат шәхесләребез онытылмаска тиеш.

КЫТАЙ АУГАНДА, БЕЗ НИШЛӘРБЕЗ?

Рәшит
ФӘТХРАХМАНОВ

САКАЛЛЫ ФӘЛСӘФӘ

Глобаль икътисадның дәһшәтле кризисы бу юлы Көнчыгыштан – Кытай тарафыннан килә. Әйе, Европада да хәлләр шәп түгел, Америка да финанс тотрыклылыгы белән мактана алмый, фәкыйрь саналган илләрнең күпчелеге ярымдефолт хәлендә. Рәсми статистика Кытай икътисадының үсешен күрсәтә, бары тик үсеш темпларының кимүе турында гына сүз алып бара.

Әйтик, өченче кварталда Кытай эчке тулай продуктының үсеше 4,9 процентка кадәр кимеде. Беренче яртыеллыкта үсеш 5,5 процент булган. Теләсә кайсы Көнбатыш иле мондый темпларга ирешсә, тантанага сәбәп булыр иде. Владимир Путинның күптән түгел ясаган чыгышын искә төшерик әле. «Россиянең үсеш темпы 3,5 процентка җитәргә мөмкин» дигән сүзләрне ул уңыш билгесе буларак әйткән иде. Ни өчен Кытайның 4,9 процентлык үсеше начар да, безнең 3 процентлык адым да алгарыш буларак кабул ителә? Шул сорауның җавабын табарга тырышып карыйк.

Бердән, барлык илләрдә дә статистика – миләрне юдыру коралы ул. Кытайда аеруча. Бүген аларда икътисадтагы начар тенденцияләр турында сөйләү тыелган. Атаклы икътисадчылар да, мәсәлән, дефляция турында авыз ачып бер сүз дә әйтә алмый. Социаль челтәрләрдә проблемалар турында сүз кузгату куркыныч. Бик хәвеф дигәндә социаль рейтингның түбәнәячәк. Рейтинг түбәнәю Кытайда хокукларың кысылуга китерә: чит илгә чыга алмыйсың, рестораннар-кунакханәләргә юл бикләнә, медицина ярдәме дә чикләнергә мөмкин. Кара исемлеккә кертелгән кешеләргә телефоннан шалтырату да хәтәр хәтта. Шалтыратсаң, телефоныңда махсус көй уйный башлый, «Бу кешедән ераграк тор», – ди. Хөкүмәтнең икътисадый сәясәтеннән риза булмаган зур гына бизнесменнарның бөтенләйгә юкка чыгу мисаллары җитәрлек. Шундый шартларда рәсми статистика саннарына ышана алабызмы?

Аннан соң статистика ничек исәпләүгә дә бәйле ул. Эчке тулай продукт бар илләрдә дә акчалата исәпләнә. Башка берәмлеге була да алмый инде аның. Россия икътисады, мәсәлән, сумнарда исәпләгәндә 2,5–3 процентлы темплар белән үсеп бара. Хисапны долларларга күчерсәк, эчке тулай продукт, 2022 елгы белән чагыштырганда, 17 процентка кимегән. Шуңа күрә Кытайның рәсми үсеш саннары бик аз нәрсә сөйли. Саннар дөрес булган очракта да кытайларның чүпрә кебек кабарган бурычларын түләү өчен үсеш темплары җитәрлек түгел. Аннан Кытай тулай продуктының бер сәер ягы бар: ул җитештерелә, ләкин кулланылмый. Хәзер алар төзегән торак мәйданнарын квадрат метрлар белән түгел, квадрат километрлар белән үлчиләр. Дөрес булса, 3 миллиард кешегә җитәрлек торак төзелгән, әмма хәтта Кытайда да аның кадәр халык юк. Сатылмаган фатирлар ил икътисадын муенга бәйләнгән таш кебек упкынга сөйри. Торак бәяләре ил тарихында беренче тапкыр 19 ай рәттән түбәнәя. Кытай эчке тулай продуктының 30 проценты – торак йортлар. Тармакның җимерелүе нинди нәтиҗәләр бирәчәген шуннан күз алдына китерегез. Компартия, җимерелүне туктату өчен, барысын да эшләргә тырыша. Бюджеттан тармакка зур суммада акчалар бүленә. Дәүләт хисабына беркемгә дә кирәкмәгән фатирлар төзү статистиканы яхшырта ала, ләкин финанс хәлен начарайта.

Бер торак төзелешендә генә түгел, Кытай икътисадының башка тармакларында да шуңа охшаш хәл күзәтелә. Артык җитештерү кризисы аркасында Кытай корычына, автомобильләренә, көнкүреш техникасына экспорт бәяләре төшә. Илнең экспортка озатылган корычына бәяләр, мәсәлән, 40 процентка түбәнәйгән, автомобильләргә – 10 процентка. Нәтиҗәдә чит илләргә автомобиль сату ноябрь аенда 28 процентка арткан. Беренче карашка шәп бит инде, әйеме?! Әмма тышкы базарларга товар бәясен төшереп сату икътисадчылар телендә нәрсә дип атала әле? Демпинг дип. Демпингны бер илдә дә яратмыйлар, чөнки эчке базардагы бәяләрне төшереп, үз җитештерүчеләреңне авыр хәлгә куя. Кытай товарларын демпинг белән сату дөнья икътисадының астын өскә китерәчәк, чөнки корычның яртысын алар җитештерә, глобаль автомобиль җитештерүнең 30 проценты – шуларныкы. Евросоюз Кытай автомобильләренә бәяләр төшү уңаеннан махсус тикшерү үткәрә башлады инде. Һиндстан һәм Вьетнам Кытай адресына гаепләүләр яудыра. Демпингка каршы чаралар озак көттермәс, дип уйларга кирәк.

Икътисадның мәтәлчек атуын туктату, һич югында кичектерү максатыннан, компартия эре компанияләрне үз контроле астына ала. Дәүләт компанияләре исә компетентсызлык һәм зыянга эшләүнең югары үрнәген күрсәтәләр. 2016 елда аларның 42 проценты зыянга эшләгән. 2019 елда керемнәре эчке тулай продуктның 35 процентын тәшкил итүгә карамастан, дәүләт компанияләренең чиста табышы аның 3 процентын гына тәшкил иткән.

Югарыда сөйләнгән хәлләр СССРны искә төшерә. Совет державасының эчке тулай продукты начар түгел иде бит. Хәрби техникадан тыш әйберләр дә байтак җитештерелә иде. 1980 нче еллар ахырында бу юлларның авторы Арчада өр-яңа комбайннар кабер-леге яныннан үтеп йөри иде. Конвейердан гына чыккан урып-җыю техникасы беркемгә дә кирәкми. Арзан да әле ул җитмәсә.

«Ни өчен Кытай турында язасың?» – дип сорар, бәлки, укучы. Аның икътисады белән кендекләр бәйлеккәнгә. Бердән, Россия чималы нигездә шуларга сатыла. Икенчедән, безнең базардагы технологик продукция – асылда шуларныкы. Безнең автомобиль дип сатылган машиналарның да кайбакыт шилдыгы гына безнеке. Монополист буларак, чиннар безгә сатылган товарларга бәя төшерми, киресенчә, күтәрә, дип әйтәләр. Болардан да мөһимрәге: безнең финанс системасында юань хакимлек итә. Резервларда – шул, хәтта гражданнар да банк хисапларындагы акчаларын кытай кәгазьләрендә саклауны арттыра. Бу ил икътисады егылса (анысы исә котылгысыз, вакыты гына җитмәгән), Россия финанс системасы зур тетрәнү кичерәчәк, туплаган байлыклар бик тиз саегачак. Исән булсак, ул көнне күрербез, дип уйлыйм әле мин. Икътисадый хәлебез бик мактанырлык түгел. Азәрбайҗаннан 612 мең тавык йомыркасы китертү турындагы хәбәрләрне матбугат кыры зур вакыйга буларак хәбәр итте. Бу – Казан халкының яртысына бер кабарлык ризык.

ТОРМЫШ ЮЛЫ

< Ахыры. Башы 1 нче биттә

Тарихи вакыйга

М12 «Көнчыгыш» автомобиль юлының Мәскәүдән Казанга кадәр өлеше кулланышка тапшырылды. Юл салучыларны әлеге вакыйга белән видеоэлемтә аша Россия Президенты Владимир Путин котлады. Тантаналы чарада Россия Премьер-министры урынбасары Марат Хөснуллин, Татарстан Рәисе Рөстәм Миңнеханов, илнең автомобиль юлы уза торган төбәк башлыклары, Мәскәү мэры Сергей Собянин, Россия транспорт министры Виталий Савельев һәм башка рәсми затлар (кайберләре видеоэлемтә буенча) катнашты.

Илбашы әйтүенчә, яңа юлдан Мәскәүдән Казанга кадәр араны (ә ул 800 чакрым чамасы) 6,5 сәгатьтә узарга мөмкин булачак.

– Бу – икеләтә тизрәк һәм куркынычсызрак дигән сүз. М12 аша гомуми йөк ташу күрсәткече артачак, ул эчке туризмны үстерү өчен дә яхшы этәргеч булып тора. Автомобиль трассасы төбәкләрнең инвестицион мөмкинлекләрен арттырачак. Һәрвакыт шулай бит ул, юл төзелгәч, анда тормыш кайный башлый, – диде Президент.

Владимир Путин әлеге әһәмиятле юлны төзүдә катнашучыларга рәхмәт тә әйтте.

– Гаять зур хезмәтегез, эшне бик кызу тотуыгыз һәм төзелешне графиктан алда төгәлләвегез өчен рәхмәт! Кыска гына вакыт эчендә – өч елда шундый зур һәм катлаулы проектның бездә беркайчан да тормышка ашырылганы юк иде әле, – диде ул. – Юл төзелеше проектын тормышка ашыру – Россия белгечләренең сыйфатлырак, тизрәк һәм күбрәк төзи алуына тагын бер дәлил.

Юл салуның ние бар дигәндәй, бу эшнең бик катлаулы булуын да искәртте Илбашы. «Аның ни икәнен бик яхшы беләбез. Җирләр бүлеп бирергә, башка техник мәсьәләләрне хәл итәргә кирәк. Мондый юлны төбәк башлыкларының нәтиҗәле эшчәнлегеннән башка ачып та булмас иде», – диде Президент.

Яңа юлны беренчеләрдән булып Татарстан Рәисе Рөстәм Миңнеханов сынап карады. М12 трассасының республика аша узучы өлешенең әзер булуын ил Президентына җиткергәнче үк, ул, Татарстанда җитештерелүче «Аурус» автомобиленә утырып, олы юлга чыккан. Рульдә барганда, Рөстәм Миңнеханов юлның сыйфатын бәяләгән, М12 инфраструктурасын: ягулык салу станцияләрен, туклану пунктларын тикшерү өчен, берничә урында тукталып ясаган. Ә юлның ачылыш тантанасына «КамАЗ»га утырып килде ул.

– Автомобиль трассасының республикага туры килгән җиденче һәм сигезенче өлешләре – 142 чакрым юл, 67 ясалма корылма һәм озынлыгы 3362 метр тәшкил иткән күпер. Бу – бик зур хезмәт. Биредә 5 мең кеше, 1400 данә техника эшләде. Яңа юлны үзем дә сынап карадым. Кичә рульдә Мәскәүгә кадәр бардым. Рәхмәттән ары сүз юк. Мондый юлны күргәнем юк иде әле. Бу – гомумән дә, икенче күзаллау. Барысы да уйланылган: машинага ягулык салырга да, тукланырга да урыннар бар, – диде Рөстәм Миңнеханов.

Россия Премьер-министры урынбасары Марат Хөснуллин әйтүенчә, мондый хәлнең ил тарихында да булганы юк иде әле.

– Без зур күләмле проектны тормышка ашырдык, – диде ул. – Аны өч ел эчендә башкарып чыктык. Юл төзү идеясеннән аның документларын рәсми рәвештә теркәүгә кадәр өч ел узды. Дөнья күләмендә дә бу кадәр кыска вакыт аралыгында мондый зур проектларны тормышка ашыручылар сирәк.

Марат Хөснуллин сүзләренә караганда, әлеге трасса аның тирә-юнендә яшәүче 50 миллионга якын кешегә кагылачак. «М12 автомобиль юлы аша Мәскәү белән Урал арасында товар әйләнеше, йөк ташу 50 миллион тоннага кадәр артачак дип көтелә. Санкция шартларында Уралга, Көнчыгышка чыгу аеруча мөһим», – диде вице-премьер.

«Татар-информ»

Киләчәк юлы

М12 «Көнчыгыш» югары тизлекле трассасы илнең 5 төбәге – Мәскәү, Владимир, Түбән Новгород өлкәләре, Татарстан һәм Чувашия республикалары аша, ә Татарстанның Кайбыч, Апас, Югары Ослан, Лаеш һәм Питрәч районнары аша уза.

Трассаны алдан фаразлаганнан ярты елга тизрәк кулланышка тапшырдылар. Казан – Мәскәү юлын Екатеринбург, Чиләбе һәм Төмәнгә кадәр озайту турында да карар кабул ителде. Алга таба аны Иркутск һәм Владивостокка кадәр җиткерү, Казахстан, Монголия һәм Кытайга чыгу да күздә тотыла.

Эльвира ВӘЛИЕВА

М12 – саннарда

✓ Юлның гомуми озынлыгы – **810** чакрым.
✓ Рөхсәт ителгән тизлек – **110** км/сәгать.
✓ Мәскәүдән Казанга беренче борылышка кадәр (Р241) юл бәясе җиңел машиналар өчен – **4481** сум.
✓ Төзелеш барышында барлыгы **323** ясалма корылма салганнар.
✓ Биредә **85** меңгә кадәр яңа эш урыны булдырылган.
✓ 2030 елда әлеге юлдан **11300000** пассажир хәрәкәт итәчәк, дип көтелә.
✓ Юлда **19** «ирекле агым» рамкасы урнаштырылган.
✓ Олы юлның Татарстанга туры килә торган өлешләренә хайваннар өчен **7** кичү: җир өстеннән – өч һәм җир астыннан дүрт юл бар.
✓ Төзелеш барышында **370** меңнән артык археологик табылдык ачыкланган.
✓ Юл төзелешенә инвестицияләрнең гомуми финанс нәтиҗәлелеге **1,8** триллион сум күләмендә бәяләнә.

КИЛӘСЕ ЧАКРЫМНАР

Киләсе елда Татарстанда М7 трассасы тулысынча дүрт полосалы булачак. М12 юлы Сокуры авылын урап узу юлы төзелешен ашыктыра. Ә Чулман аша салынучы күпердән Казанга юл кыскарачак. Федераль юл агентлыгының Идел-Нократ автомобиль юллары федераль идарәсе узып баручы елга йомгак ясады.

Олы юлда эш кайный

– Узып баручы елда төп эшләр М7 «Идел» һәм Р239 Казан – Оренбург трассаларында башкарылды, – диде Федераль юл агентлыгының Идел-Нократ автомобиль юллары федераль идарәсе җитәкчесе Илдар Минһаҗев.

Билгеле булганча, быел М7 трассасында Зөя елгасы аша яңа күпер ачылды. Казан – Оренбург юлында Чулман елгасы аша күпер дә яңарды. Алга таба дәвам иттереләчәк эшләр дә бар. Аерым алганда, М7 юлының Иннополис тирәсендәге өлешендә реконструкцияләү эшләрен киләсе ел азагында тәмамларга ниятлиләр.

Сүз М7 трассасының Югары Ослан районына керүче 761–771 нче чакрымнары турында бара. Биредә төзекләндерү эшләре 2018 елның августында ук башланган.

Сокурыны урыйлар

Илдар Минһаҗев әйтүенчә, башкарылачак төп эшләр 2027 елга кадәр исәпләнгән юл эшчәнлегенең бишьеллык планына кертелгән. Аның кысасында Лаеш районында урнашкан Сокуры авылын урап узу юлын да салачаклар. Биредә төзелешкә әзерлек эшләре башланган да инде. Юлчылар җир казу, коммуникацияләрне күчерү, төзелеш өчен кирәкле ярдәмче юллар салу кебек әзерлек эшләре белән мәшгуль.

– Төп эшләр киләсе елның март – апрель айларында башланачак. Юлны 2025 елда салып бетерергә тырышачакбыз, – диде идарә җитәкчесе.

Аның әйтүенчә, Р239 Казан – Оренбург юлының 20дән 43 нче чакрымга кадәр аралыгы (урап узу юлын салу да шунда керә) реконструкцияләнәчәк. Төзелеш бәясе – 19 миллиард 253 миллион сум. Проектны тормышка ашыру 2025–2027 елларга билгеләнгән. Шул ук вакытта, килешүдә эшләрне алданрак башлау мөмкинлеге дә каралган, дип тә ачыклык кертте Илдар Минһаҗев.

– М12 ачылгач, Сокуры ягына таба машиналар хәрәкәте тагын да көчәячәк, биредә хәзер үк кыенлыклар бар инде, – диде Илдар Минһаҗев, төзелешне тизләтүнең сәбәпләрен аңлатып. – Шунысын да әйтик: М12 аша машиналар хәрәкәте тиз генә артмаячак: машина йөртүчеләрнең яңа юлга да, бәяләргә дә ияләшәсе бар әле. Ул арада без реконструкцияне төгәлләячәкбез.

Төзелеш эшләре аэропорт юлына борылыштан башланып Державино авылына кадәр дәвам итәчәк.

– Юл төзелешенә 130дан артык шәхси җир кишәрлеге дә эләгә. Сүз 107 гектарга якын мәйдандагы җир турында бара. Күпчелеге – шәхси торак төзелешләре. Җир кишәрлекләрен сатып алу милек хуҗалары ризалыгы белән башкарылачак. Моның өчен 900 миллион сум акча каралган, – диде Илдар Минһаҗев.

Кыйммәтле күпер

Киләсе елда Казан – Түбән Кама арасы бер сәгатькә якынаячак дип тә көтелә. Түбән Кама һәм Чаллы шәһәрләрен урап узу юлы төзелеп беткәч, әйләнгечтән юл турырак та, тизрәк тә булачак. Биредә эш 2022 елның гыйнварында башланды, төзелешнең әзерлек дәрәҗәсе – 42 процент. Урап узу юлын салу барышында Чулман елгасы аша гына да 23 миллиард сумлык күпер салалар. Аның аша машиналар киләсе ел ахырында ук хәрәкәт итә башлаячак дип фаразлана.

Зөһрә
САДЫЙКОВА

КАДЕРЛЕ КЕШЕЛӘР

Авыл гөрләп яшәсен өчен, халкының эш белән дә, аш белән дә тәэмин итәрлек шартлары булырга тиеш. Әтнә районының Түбән Бәрәскә авылына баргач, моңа кабаттан инанып кайттым. Түбән Бәрәскә – районда иң төзек, матур, эшле авылларның берсе. Халкының күпчелеге шушы җирлектәге алдынгы хуҗалык – Ленин исемендәге нәселле терлек заводында эшли. Төенчеген төйнәп, аны сыртына асып, бәхет эзләп читкә чыгып китмәгәннәр. Туган авылларында кадерле һәм кирәкле кешеләр булып яшиләр. Хуҗалыкның уңыш сере нидә? Аның көчле һәм абруйлы җитәкчесе Илгиз Хәйруллин белән шул хакта фикерләштек.

Уңышлы хуҗалык

Бүген хуҗалыкның 8300 гектар җире бар, аның 7 мең гектары – сөрүлек җирләре. Яңа, заманча фермаларда 3800 мөгезле эре терлек тоталар, шуларның 1500е – сыерлар. Тәүлегенә 43 тонна сөт тапшыралар. Иң мөһиме – авылның 240 кешесе хуҗалыкта эшли.

– Авыл халкы үз авылында кирәкле булырга тиеш, – ди хуҗалык җитәкчесе Илгиз Хәйруллин бу уңайдан. – Безнең фермаларда да сыерларны роботлар сава, язгы кыр эшләрен дә азрак кеше белән башкарып чыга алыр идек. Ләкин безнең кешеләрне эшле итәсебез килә. Механизатор тракторын куеп, бер-ике көн эшсез тора икән, аны шунда ук әләктереп алырга мөмкиннәр. Ә инде яхшы хезмәт хаклары да вәгъдә итсәләр, аны инде кире кайтарып булмаячак. Бүген юрист, экономист һәм башка һөнәр ияләре бик күп, ә менә шофер, тракторчы, слесарь, эретеп ябыштыручылар җитми, чөнки заманында эшче профессияләрнең дәрәҗәсен төшерделәр. Ә бездә ел саен икеөч кеше кала әле.

Читкә китеп йөрмәсеннәр өчен, хуҗалык яхшы хезмәт хаклары белән җәлеп итә. Яшьләр беренче елда ук хезмәт хакына 20 процент өстәмә ала. Киләчәктә эшчеләргә йортлар салу турында да хыяллана Илгиз Хәйруллин.

– Авыл хуҗалыгында терлекчелеге дә, игенчелеге дә булырга тиеш. Игенчелектә билгеле бер вакытта гына акча эшләп була, эшчегә дә эш язын, җәен, көзен генә бар. Ә терлекче ел буе эшлә дә, ашлы да. Бездә эшләүчеләрнең уртача яше – 47. Кызганыч, кызлар азрак. Алар калмый дип, егетләр дә читкә китә. Ләкин бу проблема безнең заманда да бар иде. Ул елларда да калганы калды, китәсе китте, – ди ул.

Хуҗалыкның аягында нык басып торуын аның кредитларсыз гына яшәве дә дәлилли. 5 ел эчендә 800 млн сумлык төзелеш эшләре барган биредә. Ике зур комплекс сафка баскан.

> – Без үзебезне уңышлы эшләп килә торган хуҗалык дип исәплибез. Заманалар ничек кенә авыр булса да, табыш белән эшли алабыз. Хуҗалык бер тиен кредит алмыйча, бөтен эшләрне үз хисабына башкарды.

Мөселман кешесенә, бердән, кредит алу хупланмый. Икенчедән, заманалар үзгәреп тора. Син бер төрле планлаштырырсың, башкача килеп чыгар. Әйтик, быел сөт хаклары төшеп китте. Ягулык, төзелеш материаллары, техника, запас частьлар бәяләре ничек өскә сикерде. Ә хезмәт хакын арттырырга, кешене тотарга кирәк, – ди Илгиз Хәйруллин.

Хуҗалыкта эшләүчеләрнең уртача хезмәт хакы 43 мең сумны тәшкил итә.

Зөлфия Хәлиуллина

Ләйлә Шәрәфетдинова, Әлфия Кадыйрова һәм Ләйлә Уткина эшләрен дә, авылны да яратып яшиләр.

Чәчү, урып-җыю вакытларында бу күрсәткеч ике тапкыр арта.

– Тырыш, булдыклы кыр батырлары 120 мең сумга кадәр хезмәт хакы алдылар. Бездән: «Акчаны аз түлисең», – дип киткән кеше юк. Авылдашлар өчен мәктәптә укучы баласына Казаннан бер яки ике бүлмәле фатир алып кую – гадәти күренеш, – дип елмая җитәкче.

Нинди генә көчле хуҗалык булса да, һәр чорның үз авырлыгы бар. Тик Илгиз Хәйруллин алар турында сөйләргә яратмый.

– Проблемаларсыз гына булмас инде ул, иң мөһиме: алар хәл ителә, – ди ул. – Эшне яратып эшләмәсәм, 33 ел монда була алыр идемме икән? Хуҗалыкны җитәкли башлаганда 27 яшь иде бит миңа. Энергиянең беткән вакыты да була аның. Әгәр төшенкелек озакка сузылса, җитәкче булып бөтенләй эшләп булмас иде. Шуңа күрә үзеңне тиз арада кулга алырга кирәк.

Эшлисе килеп эшләү

Бүген җирлектә 1362 кеше яши. Шуларның 650се – Түбән Бәрәскә авылында. Бик матур мәдәният йортлары, мәктәпләре, балалар бакчалары (37 бала йөри), китапханәләре, берничә кибетләре, медпункт, данлыклы мәчетләре, ял парклары бар.

– Авыл җирлегенә караган күп мәсьәләләрне Ленин исемендәге нәселле терлек заводы ярдәме белән хәл итәбез, – ди авыл советы башлыгы Аида Фатыйхова. – Авылларыбызда терлек асрау өчен дә мөмкинлекләр зур. Шәхси хуҗалыклар күмәк хуҗалык тарафыннан җитәрлек күләмдә терлек азыгы белән тәэмин ителә.

Безнең авыл җирлегендә 910 баш мөгезле эре терлек бар. Шуның 495е – савым сыерлары. Дәүләткә сөт тапшырып, 11 айга халык 61 миллион сум акча алды. 14 башка кадәр савым сыеры асраучы гаиләләр дә бар.

Шәхси хуҗалыкта савым сыерларын саклау максатыннан уздырылган республика программасы нигезендә терлек асраучыларга быел барлыгы 2 миллион 722 мең 508 сум субсидия бирелде.

Ферма кызлары

Элек авылларда «ферма кызлары»ның зур даны, абруе бар иде. Шөкер, алар бүген дә төшеп калганнардан түгел. Эшләрен һәм авылларын яратып, гөрләтеп яшәп яталар. Бүген хуҗалыкта 26 сыер савучы эшли. 23 елдан артык эш стажы булган Ләйлә Уткина да юкка гына авылда калырга булмаган.

– Әти-әни гомер буе колхозда эшләде, шуңа күрә үземнең дә авылда каласым килде. Яңа комплексларда, яхшы шартларда эшлибез. Элек кул хезмәте күп иде. Хәзер анысы азрак, ләкин саварга сыерлар күбрәк. Акчаны вакытында бирәләр, эшкә барасы килеп барабыз. Авылда хезмәт хакы аз, дип уйларга кирәкми, шәһәрдә дә бар җирдә дә артыгын бирмиләр. Ирем шушында ук оператор булып эшли. Ул да яхшы акча ала. Җитәкчебезнең терлекчеләргә карата хөрмәте бик зур. Бүләкләрен дә мулдан бирә, рәхәтләнеп ял да иттерә белә. Хезмәте дә авыр, хөрмәте дә бар. Без канәгать, – ди ул.

Ләйлә апаның гаиләсендә ике бала үсеп килә. 10 яшьлек уллары инде бүгеннән үк: «Теләсә нәрсә эшләгез, тик мин авылда калам», – дип әйтә икән.

– Авылда бик рәхәт безгә. Үзебезгә дә, балаларга да барлык мөмкинлекләр бар. Кая телиләр, шул түгәрәкләргә йөриләр. Авылның һәр мәшәкатен яратам. Фермадан кайткач, өйдәге малларны карарга да бик теләп чыгам. Бозауларын көтеп алам. Сөтләре әйбәт булса, күңел үсә. Акчасын көнендә бирәләр. Күпме хезмәт керсә дә, акчасын алганда «күктән төшкән керем» дип кабул итәбез. Тизгә генә булса да Казанына да барып кайтабыз. Башка авылларга концертлар белән дә йөрибез, – ди ул.

Башка сыер савучы апалар – Ләйлә Шәрәфетдинова белән Әлфия Кадыйрова да эшләрен дә, авылны да бик яратып яшәүләрен сөйләделәр.

– Шәһәр тормышы белән авыл тормышын чагыштыру бар инде ул. Бер ара кызыгып та куябыз. Эшен эшлиләр дә ялын ял итәләр, барасы җирләренә баралар, дибез. Ләкин терлек асрамаучылар авылда да нәкъ шулай яши хәзер. Авылның киләчәге юк, дигән сүзләр минем күңелемне кыра. Бар аның киләчәге, нишләп булмасын ди?! Яшьләр кайта бит әле, менә дигән итеп йортларын да салып керә. Шулай булгач, начарын уйлыйсы килми, – ди Әлфия Кадыйрова.

Урта буын гына түгел, ел саен ике-өч кенә булса да яшь-җилкенчәк тә кала авылда. Фермадагы апаларның уң кулы ветврач Илшат Шакиров – әнә шундыйлардан.

– Шәһәрне яратмыйм мин. Анда барган саен башым авыртып кайта. Юллардагы «бөке»ләр җанга тия, ишегалларында машина куярга урын табып булмый. Ә авылда рәхәт, тыныч. Бөтен әйбер бар. Хатыным һәм ике балабыз белән әти-әниләр янында төп йортта яшибез. Аралашырга, гаиләләр белән йөрешергә яшьтәшләребез дә җитәрлек. Әйтик, без мәктәпне 13 кеше бетердек, өчебез авылда калды. Шуңа күрә мин, авылны яманлап, бер генә сүз дә әйтә алмыйм, – ди яшь белгеч.

Менә шулай яшәүнең дә, эшләүнең дә тәмен белеп, бүгенгесенә шөкер итеп, киләчәгенә матур өметләр баглап яши Түбән Бәрәскә халкы.

РУХИ КӨЗГЕ

Бәйге

«Сез иң гүзәл кеше икәнсез!» Укытучылар һәм остазлар елы уңаеннан Татарстан Рәисе каршындагы Татар телен һәм Татарстан Республикасында яшәүче халыклар вәкилләренең туган телләрен саклау, үстерү мәсьәләләре комиссиясе «Казан утлары» журналы редакциясе белән берлектә әнә шундый татарча әдәби әсәрләр конкурсы оештырган иде. Ниһаять, без җиңүчеләрне белдек.

«Татар-информ»

Җиңүчеләр арасында «Ватаным Татарстан» газетасының баш мөхәррир урынбасары Гөлинә Гыймадова да бар. Аның «Усал» повесте өченче урын алды.

Бәйгегә килгән әсәрләр балаларга белем һәм тәрбия бирүче укытучыларга, татар халкының милли мәгариф тарихына, мәктәп тормышына багышланган. Анда Ульяновск өлкәсе, Башкортстан, Удмуртия, Чувашия, Татарстанда яшәүчеләр генә түгел, хәтта Сүрия, Төркиядәге милләттәшләр дә каләмен сынап караган.

Татарстан Рәисе каршындагы Татар телен һәм Татарстан Республикасында яшәүче халыклар вәкилләренең туган телләрен саклау, үстерү мәсьәләләре комиссиясе рәисе Марат Әхмәтов җиңүчеләрне бүләкләү тантанасында Укытучылар һәм остазлар елының әһәмиятенә тукталды. Киләсе елда да укытучы һөнәренә аерым хөрмәт күрсәтеләчәгенә, аларның җәмгыять тарафыннан да зуррак бәяләнергә тиешлеген әйтте.

– Балачак, мәктәп елларын яшь барган саен күбрәк сагынабыз. Безнең чорда укытучы җәмгыятьнең, авылның, тормышның рухи идеалы кебек кабул ителә иде. Һәркем, укытучы кебек булсам иде дип, шуңа охшарга тырышты. Әмма соңгы 30–40 ел эчендә илебездә тормыш кыйммәтләре үзгәрде. Шушы рухи кыйммәтләрне, шул ук вакытта укытучының җәмгыятьтәге җаваплылыгын да күз алдында тотып, быел Укытучылар һәм остазлар елы дип игълан ителгәндер дип уйлыйм, – диде ул.

Марат Әхмәтов үзенең мәктәп еллары, әнисе – беренче укытучысы турында да горурланып сөйләде. Авыл халкының, әти-әниләрнең мөгаллимнәргә мөнәсәбәтен дә яхшы хәтерли ул. Ул елларда: «Укытучы да бәрәңге ашыймыни?» – дип гаҗәпләнүләрен искә алды.

Әнисенә карата да җылы мөнәсәбәтен белдерде Марат Әхмәтов. «Беренче укытучым – әнием, сөбханалла, исәнсау. Бүген 99 нчы яше белән бара. Күзе күрә, акылы төзек. Әниебез хәтта газета укый, телевизор карый», – диде ул, олы хөрмәт белән.

Аның фикеренчә, укытучыга мөнәсәбәт – җәмгыятьнең рухи көзгесе. Укытучыны үрнәк шәхес дип бәяләгән җәмгыять рухи яктан чиста һәм сәламәт дигән сүз. «Казан утлары» журналының баш мөхәррире Рөстәм Галиуллинга шундый матур бәйге игълан иткән өчен рәхмәтен белдереп: «Укытучы образын без киләчәктә дә күтәрергә тиеш», – диде ул.

Рөстәм Галиуллин исә конкурс ярдәмендә укытучыны хөрмәтли, мәгариф системасындагы проблемаларны яктырта алуларын әйтте. Димәк, максатка ирешелгән.

«Повесть» номинациясендә беренче урын, «Сары атым алтын нукталы» әсәре өчен, Аксубай районының Яңа Дума авылыннан килгән Әлфирә Галиевага бирелде. Хикәя номинациясендә исә Ркаил Зәйдулла «Кани калды Нишапур» әсәре белән беренче булды. Балалар да тырышкан. Алар арасында җиңүче дип Теләче районындагы Баландыш авылының 9 нчы сыйныф укучысы Назлыгөл Гайнетдинова табылды.

Бүләкләр тапшырылып беткәч, Марат Әхмәтов үзен кызыксындырган сорауларны бирде: «Иҗат эшегез сезнең язмышка йогынты ясаган укытучылар турындамы? Җыелма образлар түгелме?» Бәйгене оештыручылар: «Чынбарлыктагы кешеләр», – диде. Комиссия рәисе, киләчәктә бу геройларны бергә җыеп булмасмы, дигән фикер дә әйтте.

Сәрия МИФТАХОВА

ТЫЙНАК БАТЫРЛЫК

РЕСПУБЛИКА ТАБИБЛАРЫ УНИКАЛЬ ОПЕРАЦИЯЛӘР ЯСЫЙ

Татарстан табиблары шаккатыра. Республика клиник хастаханәсе табиблары, авыру ир-атның бавырын алып, паразитлардан чистарткан һәм кабат урынына куйган! Бу көннәрдә әнә шундый искиткеч хәбәр таралды. Башкала табибларының батырлыгына сокланырга да өлгермәдек, Мамадышта да уникаль операция ясаулары билгеле булды.

Республика клиник хастаханәсе

РКБ табиблары тудырган могҗизалар турында әледән-әле ишетеп торабыз анысы. Әмма бу юлы алар бөтенләй башка төрле катлаулы операция ясаган. Авыру ир-атның эченнән бавырын алып, шуны паразитлардан чистарткан да кабат урынына куйган алар! Мондый уникаль операциягә бүген Россиянең өч шәһәрендә – Мәскәү, Түбән Новгород һәм Новосибирскида гына алыналар иде. Республика табибларының батырлыгы ярдәмендә хәзер аны Татарстанда да ясап булачак.

Могҗиза белән исән калган Сергей Пушкин алты елдан бирле бөерендә үзгәреш барын сизеп яшәгән. Әмма шул вакыт эчендә бер тапкыр да табибка күренмәгән, соң чиккә җиткәч кенә, хастаханәгә барырга булган.

– Соңгы елларда үземдә гел хәлсезлек сизә идем. Йокысызлыктан интектем. Күңел төшенкелегенә биреләдем, – ди ир-ат үзе.

Иң элек табиблар аның бөерендә яман шеш юкмы икәнлеген тикшергән. Әмма бу шикләре расланмаган. Тикшерә торгач, ир-атның бавырын паразитлар камап алганлыгы ачыклана. Аңа альвеококкоз диагнозы куела.

РКБның 2 нче хирургия бүлеге җитәкчесе Ленар Җиһаншин сүзләренә караганда, паразитлар ир-атның юан кан тамырларына кадәр үк зарарлаган була. Нәтиҗәдә ул урында бик зур шеш барлыкка килгән.

– Бавыр бик нык зарарланганга күрә, операцияне эчтә ясау хәтәр иде. Шуңа күрә бавырны ир-атның эченнән алып чистартырга карар кылдык. Иң элек компьютер томографиясе ярдәмендә, кеше исән калсын өчен, аның бавыры никадәр зурлыкта булырга тиешлеген исәпләп чыгардык. Аннары әгъзаны тулысы белән боз эченә салдык. Аның зарарланган өлешен кисеп алып, бавырны паразитлардан чистарттык та кире үз урынына урнаштырдык, – ди герой табиб.

Шул рәвешле республикада югары дәрәҗәдәге, моңа кадәр ясалганнарыннан күпкә катлаулырак трансплантация башкарыла. Кешегә донор әгъзасын түгел, ә чистартылган үз бавырын утыртканнар! Катлаулы операция 13 сәгать (!) дәвам иткән.

Беренче коймак уңышлы чыга. Сергей операциядән соң бер атна реанимация бүлегендә яткан. Аннары бик озак тернәкләнгән. Хәзер инде аның хәле яхшырган. Бу атнада Сергейны өенә кайтарырга җыеналар.

Мамадыш

Башкала табиблары тудырган могҗизага гаҗәпләнергә дә өлгермәдек, Мамадышта да уникаль операция ясаулары ачыкланды. Ерак юлдан өенә кайтып барган ир-атның рульдә барганда кисәк кенә хәле начарлана. Бәхеткә, аңын югалтканчы туктап өлгерә ул. Янында утырып барган улы тиз арада ашыгыч ярдәм чакыра. Йөзе агарган, тәненнән салкын тир бәреп чыккан аңсыз ир-атны тиз арада Мамадыш үзәк район хастаханәсенә алып киләләр.

Хастаханәнең хирургия бүлеге мөдире Нияз Мифтахетдинов сүзләренә караганда, ир-атны җентекләп тикшерә алар. Ике-өч тапкыр компьютер томографиясе ясыйлар. Ни гаҗәп, өчесе өч төрле нәтиҗә күрсәтә. Ул арада ир-атның хәле авырайганнан-авырая бара. Нияз Мифтахетдинов тиз арада Чаллы шәһәренең Ашыгыч медицина ярдәме хастаханәсенең кан тамыры хирургы белән киңәшләшә. Соңрак ир-атның бавырында шеш барлыгы, корсак куышлыгына кан сауганлыгы ачыклана.

– Аңа тиз арада катлаулы операция ясарга кирәк иде. Үзебезнең көч кенә җитмәячәкне аңлап, ярдәм сорап, якташыбыз – РКБның 2 нче хирургия бүлеге җитәкчесе Ленар Җиһаншинга шалтыраттык. Гадәттән тыш хәл, һәр минут исәптә, һава торышы начар, авыруны урыныннан кузгатырга ярамый... Шуңа Ленар Илдарович районга үзе кайтырга булды. Кан салырга кирәк булса да, әзер торсын дип, РКБ белән Чаллыдагы хастаханәгә ике машина җибәрдек, – ди Нияз Мифтахетдинов.

Ленар Җиһаншин Мамадышка кайтып җиткәндә, авыру операция өстәлендә була. Нияз Мифтахетдинов белән бергә дүрт сәгать дәвамында уникаль операция ясый алар. Бавырдагы шешне алып, кан китүне туктатып калалар.

– Монда һәр секунд исәптә иде. Сүз белән түгел, күз белән аңлаштык. Аллаһка шөкер, операция уңышлы чыкты. Бер тәүлек дигәндә, ир-ат мөстәкыйль рәвештә сулый башлады. Ун көннән инде аны өенә чыгардык, – ди табиб.

Уникаль операция ясаган кайсы гына табиб белән сөйләшмә, берсе дә моны ниндидер батырлыкка санамый, үзенең төп бурычын үтәү дип кенә атый. Кайчак хәтта нинди могҗиза тудыруларын үзләре дә аңлап бетерми кебек тоела. Сигез ел элек, вузны тәмамлауга ук, туган ягы Мамадышка кайткан Нияз Мифтахетдинов та тыйнак кына: «Тәҗрибәмдәге шундый беренче катлаулы очрак бу. Аллаһка шөкер, хәерле тәмамланды», – дип кенә куйды. Ә бит әле берничә ел элек кенә бугазы, ашказаны кискәләнеп беткән ир-атны сәгатьләр буе кисәкләп җыйган булган ул...

Динә ГЫЙЛАҖИЕВА

25 декабрь | Дүшәмбе

ТАТАРСТАН

05.05, 06.05, 07.05, 08.05 «Вести-Татарстан. Погода»
05.35, 06.35, 07.35, 08.35 «Вести-Татарстан. Утро»
09.00 «Яңалыклар. Татарстан»
09.30 «Хәерле көн, Татарстан!»
14.30, 21.05 «Вести-Татарстан»

ТАТАРСТАН – ЯҢА ГАСЫР

06.00, 02.05 «Манзара» 16+
07.00, 18.30, 20.30, 05.50 Татарстан хәбәрләре 16+
08.00, 14.30, 19.30, 21.30 Новости Татарстана 16+
08.10 «Здравствуйте!» 16+
10.00, 20.00 «7 ЮЛ ЧАТЫНДА» 16+
11.00 «Канун. Парламент. Җәмгыять» 16+
11.30, 16.00 «Халкым минем…» 12+
12.00, 22.40 «МӘХӘББӘТ ҺӘМ ЙОЛДЫЗЛАР» 16+
13.00 «Семь дней» 16+
14.00 «Закон. Парламент. Общество» 16+
14.45 «Семь дней +» 16+
15.15 «Шаян ТВ» тәкъдим итә 0+
16.30 «Сөйләшергә вакыт» 16+
17.40 «Ватандашлар» 16+
18.00 «Кто мы татары?» 12+
19.00, 01.40 «Таяну ноктасы» 16+
21.00 «Заман көзгесе» 6+
22.00 «Вызов 112» 16+
22.10 «Реальная экономика» 12+
23.30 «ЖЁЛТЫЙ ГЛАЗ ТИГРА» 16+
00.25 «Ә син…?» 16+
01.00 «Каравай» 6+
01.25 «Путь» 16+
03.30 «Тибрәнә җыр дулкыннары» 12+
03.55 «Йөрәктән – йөрәккә» 16+
04.45 «Точка опоры» 16+
05.35 «Оныта алмыйм…» 12+

ТНВ-ПЛАНЕТА

06.00, 13.05, 01.05 «Манзара» 16+
08.00, 00.15 «Үткәннәр сагындыра» 12+
08.40, 23.10, 04.20 «Башваткыч» 12+
09.50 «Семь дней» 16+
11.00, 15.00, 18.00, 21.00, 00.00 «Яңалыклар» 16+
11.30 «Родная земля» 12+
12.05, 18.20, 22.15 «7 ЮЛ ЧАТЫНДА» 16+
12.35 «Йөрәктән – йөрәккә» 16+
15.25, 03.05 «Әдәби хәзинә» 6+
16.00 «Шаян ТВ» тәкъдим итә… 6+
16.30 «Заман көзгесе» 6+
17.00 «Музыкаль мәйдан» 16+
17.30 «Яшьләр тукталышы» 6+
18.50, 22.40, 02.40 «Тибрәнә җыр дулкыннары» 12+
19.35 «Әниемнең җылы кочагы» 16+
20.30 «Таяну ноктасы» 16+
21.25 «Күңелләрдә тальян моңнары» 12+
21.55 «Туган авылым» 12+
00.40 «Күңелләрдә тальян моңнары» 12+
03.30 «Таз малай, әкиятче бабай – Хәлим Җәләй» 16+
05.10 «Әй, язмыш, язмыш…» 16+

1 КАНАЛ

05.00 «Доброе утро»
09.00, 12.00, 15.00, 03.00 Новости
09.20 «АнтиФейк» 16+
10.00 «Жить здорово!» 16+
10.50, 17.00 Информационный канал 16+
15.15 «Давай поженимся!» 16+
16.05 «Мужское / Женское» 16+
18.00 Вечерние новости
19.55 «Куклы наследника Тутти» 16+
21.00 «Время»
22.00 «ДОКТОР ПРЕОБРАЖЕНСКИЙ» 16+
23.00 «Большая игра» 16+
00.00 ПОДКАСТ.ЛАБ «Свидетели Эйзенштейна» 16+
00.45 ПОДКАСТ.ЛАБ «Россия и Запад на качелях истории» 16+
01.30 ПОДКАСТ.ЛАБ «Антропология» 16+
02.15 ПОДКАСТ.ЛАБ «Легкие деньги» 16+
03.05 ПОДКАСТ.ЛАБ «Летописи конца времен» 16+
03.55 ПОДКАСТ.ЛАБ «20 лет спустя» 16+

РОССИЯ 1

05.00 «Утро России»
09.00, 14.30, 21.05 Вести. Местное время
09.55 «О самом главном» 12+
11.00, 14.00, 16.00, 20.00 Вести
11.30, 17.30 «60 минут» 12+
14.55 «Наши» 12+
16.30 «Малахов» 16+
21.20 «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ-23» 16+
23.30 «Вечер с Владимиром Соловьёвым» 12+
02.05 «СКЛИФОСОВСКИЙ» 16+
04.05 «МОРОЗОВА» 16+

МАТЧ ТВ

06.00 «Спортивный век» 12+
06.30 «География спорта» 12+
07.00, 10.00, 12.55, 03.55 Новости 0+
07.05, 23.15 Все на Матч!
10.05 «Лица страны. Руслан Захаров» 12+
10.25 «Лучшие из лучших» 12+
11.25 Смешанные единоборства. UFC. Сирил Ган против Джона Джонса 16+
12.35, 03.35 Специальный репортаж 12+
13.00 «Есть тема!»
14.25 «Здоровый образ. Борьба» 12+
14.55 Хоккей. OLIMPBET Чемпионат МХЛ. «Толпар» – «Чайка»
17.15 «Громко»
18.45 Хоккей. Фонбет Чемпионат КХЛ. «Динамо» – СКА
21.45 Бильярд. «BetBoom Суперлига»
00.15 Профессиональный бокс. RCC. Магомед Исмаилов против Ивана Штыркова 16+
01.35 Баскетбол. Единая лига ВТБ. УНИКС – «Самара» 6+
04.00 Гандбол. SEHA-Газпром Лига. «Виктор» – «СКА Минск» 6+
05.30 Аквабайк. Чемпионат мира по гонкам на выносливость 6+

НТВ

04.50 «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» 16+
06.30 «Утро. Самое лучшее» 16+
08.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.35 «Сегодня»
08.25 «ПЁС» 16+
13.25 «Чрезвычайное происшествие»
14.00 «Место встречи»
16.45 «За гранью» 16+
17.50 «ДНК» 16+
20.00 «ЛИХАЧ» 16+
22.10 «БИМ» 16+
00.50 «ШПИОН №1» 16+
02.35 «АДВОКАТ» 16+

ДОМАШНИЙ

06.30 «По делам несовершеннолетних» 16+
06.55 «Давай разведёмся!» 16+
07.55 «Тест на отцовство» 16+
10.00, 23.00 «Понять. Простить» 16+
11.05, 00.05 «Порча» 16+
12.10, 01.05 «Знахарка» 16+
12.50, 01.35 «Верну любимого» 16+
13.25, 02.05 «Голоса ушедших душ» 16+
14.00 «Новый год по-домашнему» 16+
14.30 «ПОКА ВСЕ ДОМА» 16+
19.00 «РОКОВАЯ ОШИБКА» 16+
02.30 «ПОЗДНИЙ СРОК» 16+
05.40 «6 кадров» 16+
06.05 «По делам несовершеннолетних» 16+

ЗВЕЗДА

05.20 «БЕЗ ПРАВА НА ОШИБКУ» 16+
07.00 «Сегодня утром» 12+
09.00, 13.00, 17.00, 19.00 Новости дня 16+
09.15, 21.00 «Открытый эфир» 16+
11.00, 18.50 «Специальный репортаж» 16+
11.15 «БОЛЬШАЯ ПЕРЕМЕНА» 12+
12.45, 13.25, 03.35 «УЧАСТОК ЛЕЙТЕНАНТА КАЧУРЫ» 16+
15.00 Военные новости 16+
18.00 «105 дней незаменитой войны» 18+
19.55 «По горячим следам» 16+
20.10 «Ищу своих» 12+
22.45 «Между тем» 12+
23.15 «РОССИЯ МОЛОДАЯ» 12+
01.45 «В ДОБРЫЙ ЧАС!» 12+

26 декабрь | Сишәмбе

ТАТАРСТАН

05.05, 06.05, 07.05, 08.05 «Вести-Татарстан. Погода»
05.35, 06.35, 07.35, 08.35 «Вести-Татарстан. Утро»
09.00 «Яңалыклар. Татарстан»
09.30 «Хәерле көн, Татарстан!»
14.30, 21.05 «Вести-Татарстан»

ТАТАРСТАН – ЯҢА ГАСЫР

06.00, 02.00 «Манзара» 16+
07.00, 18.30, 20.30, 05.50 Татарстан хәбәрләре 16+
08.00, 14.30, 19.30, 21.30 Новости Татарстана 16+
08.10 «Здравствуйте!» 16+
10.00, 20.00 «7 ЮЛ ЧАТЫНДА» 16+
11.00 «Фолиант в столетнем переплёте»
11.15, 01.00 «Если хочешь быть здоровым» 16+
11.30, 16.00 «Татарлар» 12+
12.00, 22.10 «МӘХӘББӘТ ҺӘМ ЙОЛДЫЗЛАР» 16+
13.00 «Туган җир» 12+
13.30 «Юлчы» 16+
14.00 «Путь» 16+
14.15 «Не от мира сего…» 16+
14.45, 21.00 «Семь дней+» 16+
15.15 «Шаян ТВ» тәкъдим итә 0+
16.30 «ЯЛАНАЯКЛЫ КЫЗ 2» 16+
17.30 «Заман көзгесе» 6+
18.00 «Казаннан – Казанга» 16+
19.00, 03.30 «Таяну ноктасы» 16+
22.00 «Вызов 112» 16+
23.00 «ЖЁЛТЫЙ ГЛАЗ ТИГРА» 16+
00.00 «Җыр пеш!» 16+
00.35 «Видеоспорт» 16+
01.15 «Башваткыч» 12+
03.55 «Йөрәктән – йөрәккә» 16+
04.45 «Кәмит Җәвит» 16+
05.35 «Оныта алмыйм…» 12+

ТНВ-ПЛАНЕТА

06.00, 13.05, 01.05 «Манзара» 16+
08.00 «Үткәннәр сагындыра» 12+
08.30, 23.10, 04.20 «Җырлыйк әле!» 12+
09.30 «Канун. Парламент. Җәмгыять» 16+
10.00 «Күңелләрдә тальян моңнары» 12+
10.30, 17.30, 19.35, 00.40 «Татарлар» 12+
11.00, 15.00, 18.00, 21.00, 00.00 «Яңалыклар» 16+
11.30, 16.30, 20.30 «Таяну ноктасы» 16+
12.05, 18.20, 22.15 «7 ЮЛ ЧАТЫНДА» 16+
15.25, 03.05 «Әдәби хәзинә» 6+
16.00 «Шаян ТВ» тәкъдим итә… 6+
17.00 «Музыкаль мәйдан» 16+
20.00 «Халкым минем» 12+
21.25 «Ком сәгате» 16+
00.15 «Тамчы-шоу» 6+
02.40 «Тибрәнә җыр дулкыннары» 12+
03.30 «Йөрәктән – йөрәккә» 16+
05.10 «Әй, язмыш, язмыш…» 16+

1 КАНАЛ

05.00 «Доброе утро»
09.00, 12.00, 15.00, 03.00 Новости
09.20 «АнтиФейк» 16+
10.00 «Жить здорово!» 16+
10.50, 17.00 Информационный канал 16+
15.15 «Давай поженимся!» 16+
16.05 «Мужское / Женское» 16+
18.00 Вечерние новости
18.30 Информационный канал 16+
19.55 «Куклы наследника Тутти» 16+
21.00 «Время»
22.00 «ДОКТОР ПРЕОБРАЖЕНСКИЙ» 16+
23.00 «Большая игра» 16+
00.00 ПОДКАСТ.ЛАБ «Легкие деньги» 16+
00.45 ПОДКАСТ.ЛАБ «Драгоценные истории» 16+
01.30 ПОДКАСТ.ЛАБ «Не лыком шиты» 16+
02.15 ПОДКАСТ.ЛАБ «Гори огнем!» 16+
03.05 ПОДКАСТ.ЛАБ «Неформат» 16+
03.55 ПОДКАСТ.ЛАБ «Свидетели Эйзенштейна» 16+

РОССИЯ 1

05.00 «Утро России»
09.00, 14.30, 21.05 Вести. Местное время
09.55 «О самом главном» 12+
11.00, 14.00, 16.00, 20.00 Вести
11.30, 17.30 «60 минут» 12+
14.55 «Наши» 12+
16.30 «Малахов» 16+
21.20 «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ-23» 16+
23.30 «Вечер с Владимиром Соловьёвым» 12+
02.05 «СКЛИФОСОВСКИЙ» 16+
04.05 «МОРОЗОВА» 16+

МАТЧ ТВ

06.00 «Спортивный век» 12+
06.30 «Магия большого спорта» 12+
07.00, 10.00, 12.55, 14.55, 18.00, 03.55 Новости 0+
07.05, 15.00, 18.05, 21.15, 23.15 Все на Матч!
10.05, 12.35, 03.35 Специальный репортаж 12+
10.25 «Лучшие из лучших» 12+
11.25 Смешанные единоборства. UFC. Алекс Перейра против Исраэля Адесаньи 16+
12.15 Смешанные единоборства. UFC. Иржи Прохазка против Алекса Перейры 16+
13.00 «Есть тема!»
14.25 «Что за спорт?» 12+
15.30 Дартс. OLIMPBET Новогодний марафон
18.45 Хоккей. Фонбет Чемпионат КХЛ. «Торпедо» – «Спартак»
21.45 Бильярд. «BetBoom Суперлига»
00.15 Профессиональный бокс. URAL FC. Альберт Батыргазиев против Эндера Луцеса 16+
01.35 Баскетбол. Единая лига ВТБ. «МИНСК» – ЦСКА 6+
04.00 Гандбол. SEHA-Газпром Лига. «Зенит» – «Мешков Брест» 6+
05.30 Аквабайк. Чемпионат мира по гонкам на выносливость 6+

НТВ

04.50 «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» 16+
06.30 «Утро. Самое лучшее» 16+
08.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.35 «Сегодня»
08.25 «ПЁС» 16+
13.25 «Чрезвычайное происшествие»
14.00 «Место встречи»
16.45 «За гранью» 16+
17.50 «ДНК» 16+
20.00 «ЛИХАЧ» 16+
22.10 «БИМ» 16+
00.50 «ШПИОН №1» 16+
02.35 «АДВОКАТ» 16+

ДОМАШНИЙ

07.30 «Давай разведёмся!» 16+
08.30 «Тест на отцовство» 16+
10.35, 23.00 «Понять. Простить» 16+
11.40, 00.05 «Порча» 16+
12.45, 01.05 «Знахарка» 16+
13.20, 01.35 «Верну любимого» 16+
13.55, 02.05 «Голоса ушедших душ» 16+
14.30 «Твой Домашний доктор» 16+
14.45 «НАЙДИ МЕНЯ, СЧАСТЬЕ» 16+
19.00 «МОЯ СЕСТРА ЛУЧШЕ» 16+
02.30 «СЕМЕЙНЫЙ ПОРТРЕТ» 16+
05.30 «6 кадров» 16+
05.45 «По делам несовершеннолетних» 16+

ЗВЕЗДА

05.15, 12.45, 03.35 «УЧАСТОК ЛЕЙТЕНАНТА КАЧУРЫ» 16+
07.00 «Сегодня утром» 12+
09.00, 13.00, 17.00, 19.00 Новости дня 16+
09.15, 21.00 «Открытый эфир» 16+
11.00, 18.50 «Специальный репортаж» 16+
11.15 «БОЛЬШАЯ ПЕРЕМЕНА» 12+
15.00 Военные новости 16+
18.00 «105 дней незаменитой войны» 18+
19.55 «По горячим следам» 16+
20.10 «Улика из прошлого» 16+
22.45 «Между тем» 12+
23.15 «РОССИЯ МОЛОДАЯ» 12+
01.35 «МЕДОВЫЙ МЕСЯЦ» 12+
03.10 «Москва фронту» 16+

КАЙГЫ УРТАКЛАШУ

Татарстан Республикасы Дәүләт Советы Президиумы, Татарстан Республикасы Дәүләт Советы Аппараты матбугат хезмәте җитәкчесе **Резида Галимҗан кызы МАКУЕВАның** кинәт вафат булуы сәбәпле, мәрхүмәнең гаиләсе һәм якыннарының олы кайгысын уртаклаша. Хезмәттәшләре һәм массакүләм мәгълүмат чаралары вәкилләре арасында зур абруй казанган, Татарстан журналистикасын үстерүгә үзеннән саллы өлеш керткән талантлы җитәкче арабыздан мәңгегә китте. Профессиональ осталыгы һәм кешеләргә карата игътибарлы мөгамәләсе нәтиҗәсендә ул халык арасында зур ихтирам-хөрмәткә лаек булды. Изге күңелле коллегабыз, сөекле ана, кайгыртучан әби, ышанычлы дустыбызны югалту турында кайгылы хәбәр безне нык тетрәндерде. Резида Галимҗан кызы Макуеваның якты истәлеге күңелләребездә мәңгегә сакланыр.

«Ватаным Татарстан» газетасы редакциясе коллективы, Татарстан Дәүләт Советы матбугат хезмәте җитәкчесе **Резида Галимҗан кызы МАКУЕВА** вафат булу сәбәпле, гаиләсенең, якыннарының авыр кайгысын уртаклаша.

«Татмелиорация» траст компаниясе» ачык акционерлык җәмгыяте мелиораторлары коллективы һәм җитәкчелеге, этисе **Илшат Мәҗит улы ИДРИСОВның** кинәт вафат булуы сәбәпле, Рамил Илшат улы Идрисовның, гаиләсе һәм якыннарының авыр кайгысын уртаклаша.

«ВТ» КАЙДА – ШУНДА ФАЙДА

РЕКЛАМА БҮЛЕГЕ
(843) 222-09-65,
222-09-70.

E-mail: vtreklama@mail.ru

Динә
ГЫЙЛАҖИЕВА

ЧАМА КИРӘК

Узып баручы елның санаулы көннәре генә калды. Яңа елны ничек каршылау, табында ниләр булачагын акрынлап планлаштыра башларга вакыт. Бәйрәм кичен сау-сәламәт уздыруның сере нидә? Озын бәйрәм еллары табиб бусагасын таптап үтмәсен өчен, нинди кагыйдәләрне истә тотарга кирәк?

Табиб-терапевт, гастроэнтеролог Индира ГЫЙМАЛТДИНОВА шул уңайдан киңәшләр бирде.

Кайберәүләр бәйрәм алдыннан, бушанам дип, ач тора. Бу – бик зур хата. Озак вакыт ашамый торып ашаганда ашказанына икеләтә зур зыян килә. Шуңа күрә бәйрәм алдыннан тамагыгыз тук булсын. Бәйрәм алдыннан үз-үзеңә: «Еллардан соң диетага утырам», – дип вәгъдә итәргә дә ярамый. Ник дигәндә, шул хакта уйлап, бәйрәм кичендә артыгын ашап ташлавыгыз бар.

Бәйрәм чорында иң беренче чиратта ашказаны, эчәк авырулары баш калкыта. Шуңа күрә бу чорда безгә күбрәк эч авырту, сару кайнау, кикергәндә ачы су килеп тилмертү, эч кату, күңел болганудан зарланучылар мөрәҗәгать итә. Гастрит, үт куыгы белән ашказаны асты бизе ялкынсынудан тилмергән кешеләр Яңа ел ялларында аеруча сак булсын иде.

Артык килограммнар җыймас өчен, ач карынга исерткеч эчемлек эчүдән саклаus.

Артык килограммнар җыймас өчен, ач карынга исерткеч эчемлек эчүдән сакланыгыз. Хәмер калориягә бай булуыннан тыш, аппетитны ача, организмнан су чыгуны тоткарлый. Исерткеч эчемлек кулланган кеше күпме ашаганын да белештерми.

Ризык янында артык озак утырып, басып, ятып торырга да киңәш итмәс идем. Үзегезгә берәр шөгыль табасызмы, биисезме, якыннарыгыз белән аралашып, йә булмаса телевизор карап ял итеп аласызмы – мөһим түгел. Иң мөһиме – өстәл янынннан вакытында китә белергә кирәк.

Десерттан баш тартыгыз. Төнгә каршы баллы ризык ашау – организм өчен зур сынау.

Кунакта хуҗалар кыстаган саен, «яхшы түгел» дип, тәлинкәгә салган бар ризыкны ашап бармагыз. «Юк» дип әйтә белегез.

vk.com

Бәйрәм көнне дә гадәттәгечә 1,5–2 литр су эчәргә онытмагыз.

Бәйрәм ялларында көнгә 4–5 тапкыр аз-азлап ашасаң, хәерле. Бер ашау белән икенче ашау арасында өч сәгать аерма булсын. Табын янында җыелган калорияләрне чана, чаңгы, тимераякта шуып «яндырырга» тырышыгыз.

Мөмкинлек булса, кечкенә тәлинкәдән ашарга тырышыгыз. Анда салынган ризык карап торышка бик күп кебек тоелса да, чынлыкта сез бик аз күләмдә ашаячаксыз. Баш миендә туклык хисе тусын өчен, 20 минут вакыт кирәк. Шуңа күрә ризыкны яхшылап чәйнәп, ашыкмыйча гына ашагыз.

Игътибар иткәнегез бардыр: бәйрәм табыны янында, гадәттә, берәүләр сөйләгәндә, икенчеләре тыныч кына ашавын белә. Кыенсынып утырмагыз, әңгәмәгә сез дә кушылыгыз. Җанлы аралашу ризык белән генә мавыгырга ирек бирмәс.

Ишеттегезме?

Корвалолны тыймакчылар

Россиядә корвалол һәм валокордин сатуны тыярга кирәк! Табиб-кардиолог, геронтолог һәм гериатр Юрий Конёв бу көннәрдә шундый тәкъдим белән чыккан. Конёв сүзләренчә, корвалол һәм валокордин кайбер очракларда сәламәтлеккә зыян гына салырга мөмкин. «Бу даруларның нигезен йоклата торган һәм седатив (тынычландыручы) матдәләр тәшкил итә. Алар йөрәкнең кан тамырларына берниндн йогынты ясамый», – ди табиб. Конёв сүзләренчә, мондый препаратларны йөрәк өянәкләре вакытында кабул итү аеруча куркыныч. Аларны эчкән кеше тынычлана, авырту басылгандай тоела, ә процесс дәвам итә һәм бу аяныч нәтиҗәләргә китерергә мөмкин. «Корвалол белән валокординны күпләр йөрәк авырулары вакытында файдалы дип исәпләсә дә, рәсми рәвештә алар йөрәк дарулары дип саналмый», – ди ул.

Аз йоклау симертә

«JACC» медицина журналында күптән түгел бик кызыклы тикшеренү нәтиҗәләре басылып чыккан. Анда йокы туймау һәм симерүнең үзара бәйләнеше ачыклана. Галимнәр уздырган әлеге тикшеренүдә 19–39 яшьләрдәге 12шәр кешедән торган ике төркем катнашкан. Аларны 21 тәүлеккә сырхауханәгә урнаштырып, бер төркемдәгеләргә тәүлегенә 4–5 сәгать кенә, ә

икенче төркемгә 9 сәгать чамасы йоклау мөмкинлеге бирелгән. Шул ук вакытта алар җаны теләгән кадәр ашый алган. Тәҗрибәдә катнашучыларның күпме күләмдә ашавын, кулланылган калорияләрен, май тукымасы күләмен һәм аның бүленешен, шулай ук энергия сарыф итү дәрәҗәсен контрольдә тотканнар. Нәтиҗәдә аз йоклаган кешеләр 21 көн эчендә шактый авырлык җыярга өлгергәннәр. Йокысы туйганчы йоклаучылар исә ашау белән артык мавыкмаган, аларның гәүдә авырлыгында да сизелерлек үзгәрешләр күзәтелмәгән.

Саклап куй!

Бушанасы да булачак

Тәмле ризыклар, тәм-том белән тулы озын-озак еллардан соң бушану көннәре дә ясап алырга туры киләчәк.

Алмалы бушану. Көненә 5–6 тапкырга бүлеп, 1,5–2 килограмм алма ашарга кирәк. Алманың 1/3 өлешен пешереп ашау да файдалы булачак. Чөнки пешкән алмада пектин күбәя. Ә ул исә, үз чиратында, организмнан шлак һәм холестеринны яхшы чыгара.

Кефирлы бушану. Көн буена 2 литр майсызландырылган кефир эчәргә мөмкин. Шулай ук аңа яшел тәмләткечләр белән кыяр да өсти аласыз. Кефир авырлыкны гына көйләп калмыйча, иммун системасын да ныгыта.

Йогыртлы бушану. Майлылыгы 2,5% булган 8–10 стакан йогырт эчәргә киңәш ителә. Саклану вакыты ике атнадан артмаган йогыртны сатып алырга кирәк.

Табигать даруханәсе

ЫЛЫС БУЛЫША

Иммунитетны ныгытыр өчен, нарат, чыршы ылысы белән дуслашырга кирәк. Моның өчен кечкенә эмаль савытта 250 грамм су кайнатыгыз да шуңа әз-әзләп кенә 40–50 грамм нарат яки чыршы ылысы салыгыз. Әгәр ылысны яңа җыйган булсагыз, 20 минут кайнатырга кирәк. Ә инде җәй һәм яз айларында җыелган булса, 40 минут кайнатыгыз. Аннары төнәтмәне сөзегез (ылысларны башта ук марляга төреп салырга да була). Җәй яки яз көннәрендә җыелган ылыс ботакларын суыткычның түңдыру бүлегендә сакларга кирәк.

ТИСКӘРЕ ЙОГЫНТЫСЫ БУЛЫРГА МӨМКИН. КУЛЛАНЫР АЛДЫННАН ТАБИБ БЕЛӘН КИҢӘШЕГЕЗ.

Валентина СЕМЕНОВА

БӘЙРӘМ ИСЕ

Мандарин диюгә, борынга Яңа ел исе килеп бәрелгәндәй була. Кояш кебек җете, матур бу җимеш бәйрәм табынының алыштыргысыз сые санала чөнки. Ләкин аның да төрлесе була. Шуңа күрә бу юлы мандарин сайлау серләренә тукталып үтәсе иттек.

КАБЫГЫ. Цитрусның кабыгы никадәр җетерәк төстә булса, җимеше шуның кадәр өлгергәнрәк, димәк, тәмлерәк дип уйлыйбыз. Ләкин, белгечләр әйтүенчә, өлгергән җимеш, кызгылт сары төстән тыш, сап-сары яки хәтта яшькелтрәк тә булырга мөмкин. Шуңа күрә төсенә түгел, ә кабыгына игътибар итәсе: өлгереп җиткәненең кабыгы тизрәк куба. Аннан бармак белән басып карарга да онытмагыз: бик җиңел батып керә икән, җимеш йә бозыла башлаган, йә өшегән дигән сүз.

ТӘМЕ. Татлысын яратсагыз, Израиль һәм Мароккодан китерелгәнен сайлагыз. Марокко җимешләре ваграк, ямьшәйгәнрәк рәвештә була. Ә менә Төркия, Грузия һәм Абхазиядән китерелгәннәре уртача зурлыкта һәм әчкелтемрәк. Шунысы әйбәт: нитратлардан шикләнәсе юк. Ник дигәндә, андагы лимон кислотасы үзе үк җимештәге зарарлы матдәләрне юкка чыгара.

ФАЙДАСЫ. Мандарин Көнчыгышта борын-борыннан цитруслар арасыннан иң файдалысы булып санала. Сәбәбе – канны суыта. Суыту дигәндә, Көнчыгыш аксакаллары канны сыегайтуны күздә тота. Шуңа күрә кан тамырларында тромблар булдырмас өчен кулланыла. Мандарин бавыр эшчәнлеген яхшырта, иммунитетны ныгыта. Ә инде судан, углеводлар һәм азык җепселләреннән генә торуы, ягъни калориясез булуы, организмдагы майны таркатып, ябыгуга китерә. Моннан тыш әле кәефне дә күтәрә.

Белеп тор!

ЧҮЛМӘКТӘГЕ СЫЛУ ХИКМӘТЕ

Яңа елга чүлмәктәге чыршы бүләк итү яки үзеңә сатып алу модага керде. Бик әйбәт бит: башта бәйрәм күрке була да аннан соң чүплеккә ыргытылмый, ә бакчага чыгарып утыртыла. Тик бу – ялгыш фикер. Күпчелек очракта урман сылуы туфракка хәтле барып җитә алмый: корып әрәм була. Чөнки ул өйдәге җылы һәм коры һавага түзми.

Бәйрәмне мондый чыршы янында каршылыйсы итсәгез, торакка аны берничә сәгатькә генә алып керергә мөмкин икәнен онытмагыз. Бәйрәм күркен җылы да, бик суык та булмаган урынга, әйтик, балконга урнаштырыгыз. Чүлмәген иске җылы пальто яки юрган белән әйбәтләп төрегез. Туфрагы кипсә, бераз су сибеп торыгыз. Чыршы тирәсенә әллә нигә бер су бөркегез. Ләкин суны ылысларына тидермәскә тырышыгыз. Болай эшләгәндә, урман сылуы язга кадәр бик яхшы сакланачак һәм аны инде туфракка да утыртып куярга мөмкин булачак.

Тәмле булсын!

Бәйрәм койкасы

Сиринә ЗАРИПОВА рецепты

«Һәр ел саен бәйрәм табынына шушы рецепт белән койка әзерлим. Оливье салаты кебек, бу ризык та үзенә бер Яңа ел символы кебек бит», – дип язып җибәргән безгә Сиринә.

Кирәк: *1,5 кг тавык, сеңерле, сөякле сыер ите (аяк тирәсе – 2 кг чамасы), уртача зурлыкта 1 кишер, 1 баш суган, 6 тырнак сарымсак, 2 дәфнә яфрагы, 6 түгәрәк кара борыч, тәменчә тоз.*

Сөякле итләрне юып, салкын сулы кәстрүлгә салабыз. Суы кайнап чыгар алдыннан күбеген җыеп, тоз салабыз. Салмак кына утта кимендә 5–6 сәгать пешерәбез.

Шуннан соң кәстрүлгә башлы суган һәм кишер (турамыйча) салабыз да тагын 20 минут кайнатабыз. Дәфнә яфрагы һәм түгәрәк борыч өстәп, утта тагын 10–15 минут тотабыз.

Итне кәстрүлдән чыгарып, сөягеннән аерабыз һәм турыйбыз. Яшелчәне, дәфнә яфрагын һәм борычны шулпадан җыеп алабыз.

Туралган итне койка ясау өчен уңайлы савытка салабыз, ваклап туралган сарымсак өстибез. Өстенә сөзелгән шулпа агызабыз. Суына төшкәч, суыткычка куябыз.

Телеңне йотарлык койка килеп чыгачак!

Укучы киңәше

Ялтыравын яратам

Бәйрәмгә әзерләнгәндә, иң элек савыт-сабага зур игътибар бирәм: рестораннардагыча матур итеп ялтырап торуын яратам. Ә чистарту серен миңа шунда эшләүче бер танышым өйрәтте.

Серe – дерес итеп чайкауда. 1,5 л суга 2 аш кашыгы тоз һәм 1 чәй кашыгы аш серкәсе салам. Аннары тәлинкә, чынаяк, бокалларны эремәдә чылатылган губка белән ышкыйм да киптерергә куям. Кипкәч, барысы да ялтырап тора!

Гөлфия НУРИСЛАМОВА. Казан

Исеңдә тот!

Аш-су сере

✓ Балыктан ләм исе килсә, шулпага тозлы кыяр яки тозлык өстәргә мөмкин.

✓ Ашка салынган дөге, изелеп, боткага әйләнмәсен өчен, ярманы башта майсыз табада кыздырып алырга кирәк.

✓ Балык ашына берничә кисәк алма салсаң, бик тәмле килеп чыгачак. Күзләрен һәм саңакларын алып ташлыйбыз, юкса шулпага әчкелтем тәм чыгачак.

Остаханә

КӘНФИТЛЕ ЧЫРШЫ

Кирәк: *яшел төстәге киҗе-мамык җеп, ябышкак тасма (скотч), катыргы, ПВА җилеме, тегү энәсе, чыршы өчен бизәкләр, балалар даруы дозаторы (яки энәсе алынган шприц).*

1. Катыргыны конус рәвешенә китереп, сүтелеп китмәсен өчен, скотч белән ябыштырабыз.

2. Энәгә җеп саплыйбыз. Шуның белән дозаторны яки шприцны тишәбез *(1 нче фото).*

3. Дозаторга җилем тутырабыз. Җепне җилемләп, конуска чорныйбыз *(2 нче фото).*

4. Конус җеп белән тулысынча каплангач, киптерү өчен алып куябыз. Шуннан соң катыргысын тартып чыгарабыз *(3 нче фото).*

5. Чыршыны мәрҗән кебек әйберләр белән бизибез дә очына шарчык урнаштырабыз *(4 нче фото).*

Чыршы эченә кәнфитләр тутырып куярга мөмкин. Яңа елга менә дигән сюрприз!

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ДӘҮЛӘТ СОВЕТЫ КАРАРЫ

Татарстан Республикасы Дәүләт Советы депутатларын сайлауларны үткәрү өчен бермандатлы сайлау округлары схемасын раслау турында

Татарстан Республикасы Конституциясенең 75 статьясындагы 25 пункты һәм Татарстан Республикасы Сайлау кодексының 26 статьясындагы 3 өлеше нигезендә Татарстан Республикасы Дәүләт Советы КАРАР БИРӘ:

1. Татарстан Республикасы Дәүләт Советы депутатларын сайлауларны үткәрү өчен бермандатлы сайлау округларының Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе тарафыннан тәкъдим ителгән схемасын расларга (кушымта итеп бирелә).

2. Әлеге карарны Татарстан Республикасының рәсми массакүләм мәгълүмат чараларында бастырып чыгарырга.

3. Әлеге карар рәсми басылып чыккан көненнән үз көченә керә.

Татарстан Республикасы Дәүләт Советы Рәисе Ф. Х. Мөхәммәтшин
Казан шәһәре,
2023 елның 18 декабре
№ 2301-VI ДС

Татарстан Республикасы Дәүләт Советы депутатларын сайлауларны үткәрү өчен бермандатлы сайлау округлары схемасының график тасвирламасы

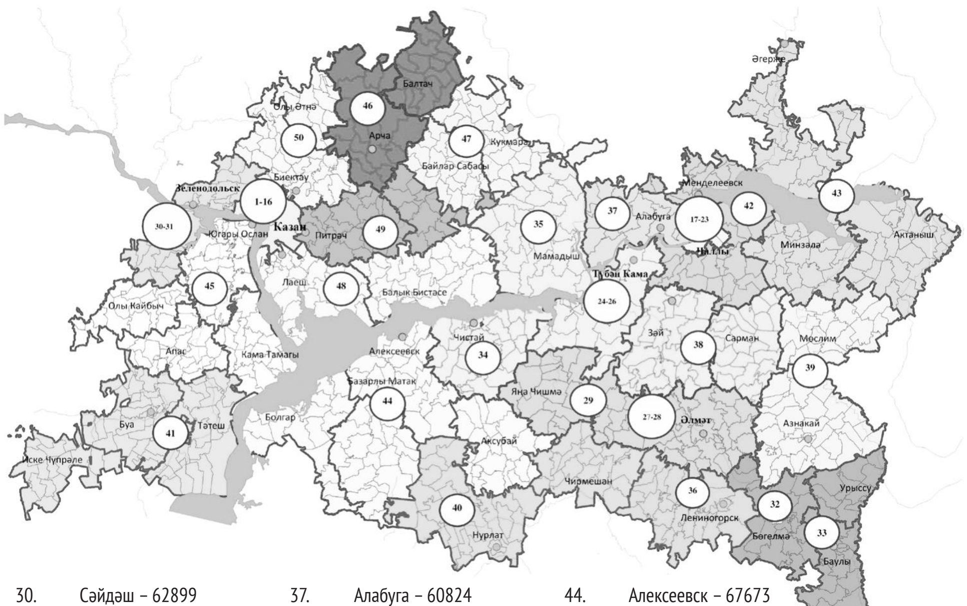

Округ номеры	Округ исеме, сайлаучылар саны
1.	Айдаров – 54059
2.	Копылов – 53323
3.	Кремль – 61151
4.	Яр буе – 53956
5.	Зареченский – 54144
6.	Декабристлар – 53791
7.	Ибраһимов – 53691
8.	Чуйков – 52952
9.	Ямашев – 54471
10.	Шаляпин – 60995
11.	Горки – 63103
12.	Габишев – 62814
13.	Дәрвишләр – 61741
14.	Пионер – 61717
15.	Азино – 61380
16.	Гвардия – 63684
17.	Комсомол – 57491
18.	Мәләкәс – 53285
19.	Үзәк – 56309
20.	Электротехника – 58087
21.	Вахитов – 58357
22.	Боровецкий – 53840
23.	Автозавод – 58664
24.	Студентлар – 56106
25.	Бызов – 61690
26.	Актүбә – 54525
27.	Девон – 52851
28.	Бигәш – 52911
29.	Әлмәт – 52915
30.	Сәйдәш – 62899
31.	Идел – 64014
32.	Бөгелмә – 62647
33.	Көньяк-Көнчыгыш – 57294
34.	Чистай – 57131
35.	Кама-Нократ – 56795
36.	Лениногорск – 60093
37.	Алабуга – 60824
38.	Зәй – 64718
39.	Азнакай – 61951
40.	Нурлат – 55581
41.	Буа – 66299
42.	Менделеевск – 58222
43.	Ык буе – 65865
44.	Алексеевск – 67673
45.	Апас – 51783
46.	Арча – 63964
47.	Кукмара – 62975
48.	Лаеш – 63698
49.	Питрәч – 54037
50.	Биектау – 55724

Татарстан Республикасы Дәүләт Советының
2023 елның 18 декабрендәге
2301-VI ДС номерлы
карарына кушымта

Татарстан Республикасы Дәүләт Советы депутатларын сайлауларны үткәрү өчен бермандатлы сайлау округлары схемасы

Бермандатлы сайлау округының номеры	Бермандатлы сайлау округының исеме	Бермандатлы сайлау округында сайлаучылар саны	Бермандатлы сайлау округының чикләре (һәрбер сайлау округына керә торган административ-территориаль берәмлекләр, яисә муниципаль берәмлекләр, яисә торак пунктлар исемлеге (әгәр сайлау округына административ-территориаль берәмлек, яисә муниципаль берәмлек, яисә торак пункт территориясенең бер өлеше керсә, схемада административ-территориаль берәмлек, яисә муниципаль берәмлек, яисә торак пункт территориясенең әлеге өлешенең чикләре күрсәтелергә тиеш)
1	**2**	**3**	**4**
1	Айдаров бермандатлы сайлау округы	54059	**Казан шәһәре Авиатөзелеш һәм Мәскәү районнарының бер өлеше түбәндәге чикләрдә:** Мәскәү – Владимир – Түбән Новгород – Казан (М-7 «Волга») федераль трассасы Краснооктябрьск торак массивының Центральная урамы белән кисешкән ноктадан алып көнбатыш юнәлештә Мәскәү – Владимир – Түбән Новгород – Казан (М-7 «Волга») федераль трассасы буйлап Казан шәһәре муниципаль берәмлеге һәм Зеленодольск муниципаль районы чиктәш чигенә кадәр, алга таба Казан шәһәре муниципаль берәмлеге чиге буйлап Казан шәһәре муниципаль берәмлеге чигендә Казан шәһәре Авиатөзелеш һәм Совет районнары территорияләренең тоташу ноктасына кадәр, Крутушка торак массивын кертеп, алга таба Казан шәһәре Авиатөзелеш һәм Совет районнары чиктәш чиге буйлап Мәскәү – Екатеринбург тимер юлына кадәр, алга таба Мәскәү – Екатеринбург тимер юлы буйлап «Туполев» акционер җәмгыяте филиалы – С.П. Горбунов исемендәге Казан авиация заводына кадәр, «Туполев» акционер җәмгыяте филиалы – С.П. Горбунов исемендәге Казан авиация заводы территориясе чиге буйлап, «Туполев» акционер җәмгыяте филиалы – С.П. Горбунов исемендәге Казан авиация заводы территориясен кертмичә, «5 нче бакча» С.П. Горбунов исемендәге КАҖБ күчемсез мөлкәт милекчеләре ширкәтен кертмичә, Камчатка урамына кадәр, алга таба Камчатка урамы буйлап Пржевальский урамына кадәр, Пржевальский урамының так ягы буйлап Яңа Каравай урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба, Яңа Каравай урамы буенча 5 нче, 10 нчы йортларны кертмичә, Чапаев урамына кадәр, алга таба Чапаев урамының так ягы буйлап Чапаев урамы буенча 44 нче йорт, Челюскин урамы буенча 60а, 62, 68а йортлары буйлап, бу йортларны кертмичә, Северополюсная урамына кадәр, алга таба Северополюсная урамының так ягы буйлап Донецк урамына кадәр, алга таба Донецк урамы буйлап Айдаров урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Айдаров урамының так ягы буйлап Норлат урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Норлат урамының так ягы буйлап Максимов урамына кадәр, Челюскин урамы буенча 33/56 нчы, 35 нче йортларны һәм Беломорская урамы буенча 17 нче йортны кертмичә, алга таба Максимов урамының так ягы буйлап Челюскин урамы белән кисешкәнгә кадәр, Челюскин урамының так ягы буйлап ТЭЦ урамына кадәр, Побежимов урамы буенча 53, 55, 55а, 57, 57а йортларын кертмичә, Казан шәһәренең «12 нче шәһәр клиник хастаханәсе» дәүләт автоном сәламәтлек саклау учреждениесе территориясен кертеп, алга таба ТЭЦ урамының так ягы буйлап Копылов урамына кадәр, Копылов урамының так ягы буйлап Казан шәһәре Авиатөзелеш һәм Мәскәү районнары чиктәш чигендәге юлүткәргечкә кадәр, алга таба Казан шәһәре Авиатөзелеш һәм Мәскәү районнары чиктәш чиге буйлап Васильченко урамы, 6а йорты адресы буенча урнашкан автомобильгә ягулык салу станциясенә кадәр, автомобильгә ягулык салу станциясен кертмичә, алга таба Васильченко урамының җөп ягы буйлап Казан шәһәре Мәскәү һәм Киров районнары чикләре тоташкан урынга кадәр, алга таба Казан шәһәре Мәскәү һәм Киров районнары чиктәш чиге буйлап Казан шәһәре Мәскәү һәм Киров районнары һәм Зеленодольск муниципаль районы чикләре тоташкан урынга кадәр, алга таба Казан шәһәре муниципаль берәмлеге чиге буйлап Мәскәү – Владимир – Түбән Новгород – Казан (М-7 «Волга») федераль трассасы Краснооктябрьск торак массивының Центральная урамы белән кисешкән ноктага кадәр
2	Копылов бермандатлы сайлау округы	53323	**Казан шәһәре Авиатөзелеш һәм Яңа Савин районнарының бер өлеше түбәндәге чикләрдә:** Донецк урамы Северополюсная урамы белән кисешкән ноктадан алып Северополюсная урамының җөп ягы буйлап Челюскин урамы буенча 68а йортына кадәр, алга таба Челюскин урамы буенча 62 нче, 60а йортлары буйлап, аларны кертеп, алга таба, Чапаев урамы буенча 47а йортын кертмичә, Чапаев урамына кадәр, алга таба Чапаев урамының җөп ягы буйлап, Яңа Каравай урамы буенча 5 нче, 10 нчы йортларны кертеп, Пржевальский урамына кадәр, алга таба Пржевальский урамының җөп ягы буйлап Камчатка урамына кадәр, алга таба Камчатка урамы буйлап, «5 нче бакча» С.П. Горбунов исемендәге КАҖБ күчемсез мөлкәт милекчеләре ширкәтен кертеп, «Туполев» акционер җәмгыяте филиалы – С.П. Горбунов исемендәге Казан авиация заводына кадәр, алга таба «Туполев» акционер җәмгыяте филиалы – С.П. Горбунов исемендәге Казан авиация заводы территориясе чиге буйлап, «Туполев» акционер җәмгыяте филиалы – С.П. Горбунов исемендәге Казан авиация заводын кертеп, Мәскәү – Екатеринбург тимер юлына кадәр, алга таба Казан шәһәре Авиатөзелеш һәм Яңа Савин районнары чиктәш чиге буйлап Короленко урамына кадәр, алга таба Короленко урамының так ягы буйлап Короленко урамы буенча 103 нче йортка кадәр, аны кертеп, алга таба Короленко урамы буенча 95, 97, 107 нче йортлар, Воровский урамы буенча 3а йорты буйлап, аларны кертмичә, Октябрь урамы буенча 36, 26, 28, 30, 32 нче йортлар буйлап, аларны кертеп, алга таба Октябрь урамының так ягы буйлап Гагарин урамы белән кисешкәнгә кадәр, Гагарин урамының җөп ягы буйлап Ибраһимов проспекты белән кисешкәнгә кадәр, Гагарин урамы буенча 77 нче йортны, 77в йортындагы 1 нче корпусны, 77в йортындагы 2 нче корпусны, 79, 81 нче йортларны кертеп, алга таба Ибраһимов проспектының так ягы буйлап Казан шәһәре Авиатөзелеш районы чигендәге юлүткәргечкә кадәр, алга таба юлүткәргечтән алып Копылов урамының җөп ягы буйлап ТЭЦ урамына кадәр, алга таба ТЭЦ урамының җөп ягы буйлап Челюскин урамына кадәр, Челюскин урамының җөп ягы буйлап Социалистик урам белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Казан шәһәренең «12 нче шәһәр клиник хастаханәсе» дәүләт автоном сәламәтлек саклау учреждениесе территориясе чиге буйлап, Казан шәһәренең «12 нче шәһәр клиник хастаханәсе» дәүләт автоном сәламәтлек саклау учреждениесе территориясен кертмичә, Челюскин урамына кадәр, алга таба Челюскин урамының җөп ягы буйлап Максимов урамы белән кисешкәнгә кадәр, Побежимов урамы буенча 53, 55а, 57а, 57, 55 нче йортларны кертеп, Максимов урамының җөп ягы буйлап Норлат урамына кадәр, алга таба Норлат урамы буйлап Айдаров урамы белән кисешкәнгә кадәр, Айдаров урамының җөп ягы буйлап Донецк урамы белән кисешкәнгә кадәр, Донецк урамы буйлап Северополюсная урамы белән кисешкән ноктага кадәр
3	Кремль бермандатлы сайлау округы	61151	**Казан шәһәре Вахитов районы һәм Идел буе районының бер өлеше түбәндәге чикләрдә:** Кремль дамбасыннан алып Казан шәһәре Вахитов һәм Яңа Савин районнары чиктәш чиге буйлап Казан шәһәре Совет районы белән чиккә кадәр, алга таба Казан шәһәре Вахитов һәм Совет районнары чиктәш чиге буйлап тимер юл линиясе белән кисешкәнгә кадәр, алга таба тимер юл линиясе буйлап Универсиада проспекты белән кисешкәнгә кадәр, Универсиада проспектының так ягы буйлап Халев урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Халев урамының җөп ягы буйлап Спартак урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Спартак урамының так ягы буйлап, Спартак урамы буенча 88б йортын кертеп, Газ урамы белән кисешкәнгә кадәр, Газ урамы буенча йортларны кертеп, алга таба Газ урамы буйлап Павлюхин урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Павлюхин урамының так ягы буйлап, 89, 87, 85 нче йортларны кертеп, Ипподром урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Ипподром урамының так ягы буйлап Спартак урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Спартак урамының так ягы буйлап Нурсолтан Назарбаев урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Казан шәһәре Вахитов һәм Идел буе районнары чиктәш чиге буйлап, Кабан күлен кисеп үтеп, Казан шәһәре Вахитов һәм Киров районнары чиктәш чигенә кадәр, алга таба Казан шәһәре Вахитов һәм Киров районнары чиктәш чиге буйлап Кремль дамбасына кадәр
4	Яр буе бермандатлы сайлау округы	53956	**Казан шәһәре Киров районының бер өлеше түбәндәге чикләрдә:** Югары Ослан муниципаль районы, Зеленодольск муниципаль районы һәм Казан шәһәре муниципаль берәмлеге чикләре тоташкан урыннан алып төньяк юнәлештә Зеленодольск муниципаль районы һәм Казан шәһәре муниципаль берәмлеге чиктәш чиге буйлап Казан шәһәре Киров һәм Мәскәү районнары территорияләре тоташкан ноктага кадәр, алга таба Казан шәһәре Киров һәм Мәскәү районнары чиктәш чиге буйлап, «Аккош күле» урман-тау паркы һәм Окольная урамы, 10 нчы йорт адресы буенча «А.Ф. Агафонов исемендәге республика клиник йогышлы авырулар хастаханәсе» дәүләт автоном сәламәтлек саклау учреждениесе филиалы (балалар клиникасы) территорияләрен кертеп, Восстание урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Восстание урамының җөп ягы буйлап Фрунзе урамы белән кисешкәнгә кадәр, Фрунзе урамының так ягы буйлап Коләхмәтов урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба, Болотников урамын Болотников урамы буенча 13а йортына кадәр кисеп үтеп, Болотников урамы буенча 13а, 17а йортларын кертеп, Репин һәм Солнечная урамнары белән кисешкәнгә кадәр, Солнечная урамы буйлап, Солнечная урамы буенча торак йортларны кертмичә, «Казан дәүләт казна дары заводы» ФКП территориясе чигенә кадәр, алга таба «Казан дәүләт казна дары заводы» ФКП территориясе чиге буйлап, «Казан дәүләт казна дары заводы» ФКП территориясен кертеп, алга таба, Набережная урамы буенча йортларны кертеп, Набережная урамы буйлап һәм Идел елгасы акваториясе буйлап Казан шәһәре Киров һәм Вахитов районнары һәм Югары Ослан муниципаль районы чикләре тоташкан урынга кадәр, алга таба Казан шәһәре муниципаль берәмлеге һәм Югары Ослан муниципаль районы чиктәш чиге буйлап Югары Ослан муниципаль районы, Зеленодольск муниципаль районы һәм Казан шәһәре муниципаль берәмлеге чикләре тоташкан урынга кадәр
5	Зареченский бермандатлы сайлау округы	54144	**Казан шәһәре Киров һәм Мәскәү районнарының бер өлеше түбәндәге чикләрдә:** Окольная урамы, 10 нчы йорт адресы буенча «А.Ф. Агафонов исемендәге республика клиник йогышлы авырулар хастаханәсе» дәүләт автоном сәламәтлек саклау учреждениесе филиалы (балалар клиникасы) территориясе чигеннән алып, «А.Ф. Агафонов исемендәге республика клиник йогышлы авырулар хастаханәсе» дәүләт автоном сәламәтлек саклау учреждениесе филиалын (балалар клиникасын) кертмичә, Окольная урамының так ягы буйлап Дары заводы зираты территориясенә кадәр, алга таба Дары заводы зираты территориясе буйлап, Дары заводы зираты территориясен кертеп, Сабан урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба, Сабан урамын кисеп үтеп, Сабан урамы буенча 1а йортын, Бакалейная урамы буенча 46а, 44а, 41 нче йортларны һәм Коләхмәтов урамы буенча 21 нче, 23 нче йортларны кертеп, Коләхмәтов һәм Серов урамнары кисешкәнгә кадәр, алга таба божра буйлап Серов урамының җөп ягы буйлап Ленская урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Ленская урамы буйлап 2 нче Көньяк-Көнбатыш урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба 2 нче Көньяк-Көнбатыш урамының так ягы буйлап Мулланур Вахитов урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Мулланур Вахитов урамының җөп ягы буйлап Декабристлар урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Чистай урамының җөп ягы буйлап Бондаренко урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Казан шәһәре Мәскәү һәм Яңа Савин районнары чиктәш чиге буйлап Казан шәһәре Киров, Мәскәү һәм Яңа Савин районнары чикләре тоташкан урынга кадәр, алга таба Казан шәһәре Киров һәм Яңа Савин районнары чиктәш чиге буйлап Казан шәһәре Киров, Яңа Савин һәм Вахитов районнары чикләре кисешкән урынга кадәр, алга таба Казан шәһәре Вахитов һәм Киров районнары чиктәш чиге буйлап Киров дамбасына кадәр, алга таба Киров дамбасы буйлап һәм Идел елгасы акваториясе буйлап Казан шәһәре Киров, Вахитов районнары һәм Югары Ослан муниципаль районы чикләре тоташкан урынга кадәр, алга таба Казан шәһәре муниципаль берәмлеге һәм Югары Ослан муниципаль районы чиктәш чиге буйлап Боевая һәм Набережная урамнары кисешкәнгә кадәр, алга таба Набережная урамы буйлап, Набережная урамы буенча йортларны кертмичә, «Казан дәүләт казна дары заводы» ФКП территориясе чикләре буйлап, «Казан дәүләт казна дары заводы» ФКП территориясен кертмичә, Солнечная урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Солнечная урамы буйлап, Солнечная урамы буенча йортларны кертеп, Репин урамы белән кисешкәнгә кадәр, Репин урамы буенча торак йортларны, Лазарев урамы буенча 2 нче йортны кертеп, Болотников урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба, Болотников һәм Фрунзе урамнарын кисеп үтеп, Фрунзе һәм Коләхмәтов урамнары кисешкәнгә кадәр, алга таба Фрунзе урамының так ягы буйлап Восстания урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Восстания урамы буйлап Окольная урамы, 10 нчы йорт адресы буенча «А.Ф. Агафонов исемендәге республика клиник йогышлы авырулар хастаханәсе» дәүләт автоном сәламәтлек саклау учреждениесе филиалы (балалар клиникасы) территориясе чигенә кадәр

6	Декабристлар бермандатлы сайлау округы	53791	**Казан шәһәре Мәскәү районының бер өлеше түбәндәге чикләрдә:** Окольная урамы, 10 нчы йорт адресы буенча «А.Ф. Агафонов исемендәге республика клиник йогышлы авырулар хастаханәсе» дәүләт автоном сәламәтлек саклау учреждениесе филиалы (балалар клиникасы) территориясе чигеннән алып, «А.Ф. Агафонов исемендәге республика клиник йогышлы авырулар хастаханәсе» дәүләт автоном сәламәтлек саклау учреждениесе филиалын (балалар клиникасын) кертмичә, «4 нче бакча» коммерциягә карамаган бакчачылык ширкәте территориясе чиге буйлап «Химград» технополисы территориясенә кадәр, алга таба «Химград» технополисы территориясе чиге буйлап Васильченко урамына кадәр, алга таба Васильченко урамының так ягы буйлап, «Химград» технополисы сәнәгать территориясен кертеп, Васильченко урамы, 6а йорты адресы буенча автомобильгә ягулык салу станциясенә кадәр, алга таба автомобильгә ягулык салу станциясе территориясе чиге буйлап, автомобильгә ягулык салу станциясе территориясен кертеп, Мәскәү – Екатеринбург тимер юлына кадәр, алга таба Мәскәү – Екатеринбург тимер юлы линиясе буйлап, «Казан-2» транспорт-күчеп утыру узелы территориясен кертеп, Ибраһимов проспекты Воровский урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Ибраһимов проспектының җөп ягы буйлап Ибраһимов проспекты буенча 58 нче бинага кадәр, алга таба, Ибраһимов урамын кисеп үтеп, Черноморская урамы буйлап, Черноморская урамы буенча 3, 5, 9, 11 нче йортларны кертеп, Бондаренко урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Бондаренко урамының так ягы буйлап, Бондаренко урамы буенча 33 нче йортны кертеп, Чистай урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Чистай урамының так ягы буйлап Мулланур Вахитов урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Мулланур Вахитов урамының так ягы буйлап 2 нче Көньяк-Көнбатыш урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба 2 нче Көньяк-Көнбатыш урамының җөп ягы буйлап Ленская урамы белән кисешкәнгә кадәр, Ленская урамының җөп ягы буйлап Серов урамы белән кисешкәнгә кадәр, Коләхмәтов урамы буенча 23 нче, 21 нче йортларны кертмичә, Серов урамының так ягы буйлап Коләхмәтов һәм Серов урамнары киселешендәге боҗрага кадәр, алга таба, Бакалейная урамы буенча 41, 44а, 46а йортларын һәм Сабан урамы буенча 1 нче йортны кертмичә, Бакалейная урамы буйлап Дары заводы зираты территориясенә кадәр, алга таба Дары заводы зираты территориясе буйлап, Дары заводы зираты территориясен кертмичә, Восстания урамына кадәр, Восстания урамы буйлап Окольная урамы, 10 нчы йорт адресы буенча «А.Ф. Агафонов исемендәге республика клиник йогышлы авырулар хастаханәсе» дәүләт автоном сәламәтлек саклау учреждениесе филиалы (балалар клиникасы) территориясе чигенә кадәр
7	Ибраһимов бермандатлы сайлау округы	53691	**Казан шәһәре Яңа Савин һәм Мәскәү районнарының бер өлеше түбәндәге чикләрдә:** Гагарин урамы Октябрь урамы белән кисешкән ноктадан алып Октябрь урамының җөп ягы буйлап Октябрь урамы буенча 16, 18, 20, 22, 24 нче йортлар буйлап, аларны кертеп, Октябрь урамы буенча 36 нчы йорт буйлап, аны кертмичә, Воровский урамы буенча 3а йорты һәм Короленко урамы буенча 107, 97, 95 нче йортлар буйлап, аларны кертеп, алга таба Короленко урамының җөп ягы буйлап Мәскәү – Екатеринбург тимер юлына кадәр, алга таба Мәскәү – Екатеринбург тимер юлы буйлап Фатыйх Әмирхан урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Фатыйх Әмирхан урамының так ягы буйлап Ямашев проспекты белән кисешкәнгә кадәр, Фатыйх Әмирхан урамы буенча 81, 83, 85 нче йортларны һәм Маршал Чуйков урамы буенча 27, 31, 33, 35, 35а, 37, 39 нчы йортларны кертмичә, алга таба Ямашев проспектының җөп ягы буйлап Бондаренко урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Бондаренко урамының так ягы буйлап Бондаренко урамы буенча 5, 7, 9 нчы йортлар, Короленко урамы буенча 23 нче йорт, Ибраһимов проспекты буенча 75, 73, 61а йортлары буйлап, аларны кертеп, алга таба Ибраһимов проспектының так ягы буйлап Гагарин урамы белән кисешкәнгә кадәр, Гагарин урамы буенча 81, 79, 77 нче йортларны, 77в йортындагы 1 нче корпусны, 77в йортындагы 2 нче корпусны кертмичә, алга таба Гагарин урамының так ягы буйлап Октябрь урамы белән кисешкән ноктага кадәр
8	Чуйков бермандатлы сайлау округы	52952	**Казан шәһәре Яңа Савин районының бер өлеше түбәндәге чикләрдә:** Фатыйх Әмирхан урамы Мәскәү – Екатеринбург тимер юлы линиясе белән кисешкән ноктадан алып Мәскәү – Екатеринбург тимер юлы линиясе буйлап Казан шәһәре Совет районы чиге белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Казан шәһәре Яңа Савин һәм Совет районнары чиктәш чиге буйлап Ямашев проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Ямашев проспектының җөп ягы буйлап Фатыйх Әмирхан урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Фатыйх Әмирхан урамының җөп ягы буйлап, Маршал Чуйков урамы буенча 27, 31, 33, 35, 35а, 37, 39 нчы йортларны, Фатыйх Әмирхан урамы буенча 81, 83, 85 нче йортларны кертеп, Мәскәү – Екатеринбург тимер юлы линиясе белән кисешкән ноктага кадәр
9	Ямашев бермандатлы сайлау округы	54471	**Казан шәһәре Яңа Савин һәм Мәскәү районнарының бер өлеше түбәндәге чикләрдә:** Бондаренко урамы Ямашев проспекты белән кисешкән ноктадан алып Ямашев проспектының так ягы буйлап Казан шәһәре Яңа Савин һәм Совет районнары чиктәш чигенә кадәр, алга таба Казан шәһәре Яңа Савин һәм Совет районнары чиктәш чиге буйлап Казан шәһәре Яңа Савин, Совет һәм Вахитов районнары чиге тоташкан урынга кадәр, Казан шәһәре Вахитов һәм Яңа Савин районнары чиктәш чиге буйлап Казан шәһәре Яңа Савин, Киров һәм Вахитов районнары чикләре тоташкан урынга кадәр, Казан шәһәре Киров һәм Яңа Савин районнары чиктәш чиге буйлап Казан шәһәре Киров, Мәскәү һәм Яңа Савин районнары чикләре тоташкан урынга кадәр, алга таба Сибгать Хәким урамы буйлап Сибгать Хәким һәм Бондаренко урамнары кисешкән ноктага кадәр, алга таба Бондаренко урамының җөп ягы буйлап Черноморская урамына кадәр, алга таба Черноморская урамы буйлап, Черноморская урамы буенча йортларны кертмичә, Ибраһимов проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Ибраһимов проспектының так ягы буйлап Ибраһимов проспекты буенча 61а йортына кадәр, аны кертмичә, алга таба Ибраһимов проспекты буенча 63, 81а, 79 нчы йортлар, Короленко урамы буенча 15 нче, 17 нче йортлар, Бондаренко урамы буенча 15б, 15 нче йортлар буйлап, аларны кертеп, Бондаренко урамына кадәр, алга таба Бондаренко урамының җөп ягы буйлап Ямашев проспекты белән кисешкән ноктага кадәр
10	Шаляпин бермандатлы сайлау округы	60995	**Казан шәһәре Идел буе районының бер өлеше түбәндәге чикләрдә:** Әхтәмов урамы Сара Садыйкова урамы белән кисешкән ноктадан алып Казан шәһәре Идел буе һәм Вахитов районнары чиктәш чиге буйлап Спартак урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Спартак урамының җөп ягы буйлап Ипподром урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Ипподром урамының җөп ягы буйлап Павлюхин урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Павлюхин урамы буйлап Газ урамы белән кисешкәнгә кадәр, Павлюхин урамы буенча 85, 87, 89 нчы йортларны кертмичә, алга таба Газ урамының так ягы буйлап, Газ урамы буенча 19 нчы, 17 нче йортларны кертмичә, Спартак урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Спартак урамының җөп ягы буйлап Халев урамы белән кисешкәнгә кадәр, Спартак урамы буенча 88б йортын кертмичә, алга таба Халев урамының так ягы буйлап Универсиада проспекты белән кисешкәнгә кадәр, Универсиада проспектының җөп ягы буйлап Танковая урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба, Танковая боҗрасын кисеп үтеп, Урта Кабан күленә кадәр, алга таба Урта Кабан күле буйлап, Казан югары танк команда училищесы территориясен кертмичә, «Бакчачы» коммерциягә карамаган бакчачылык ширкәтен, 2 нче Хәрби шәһәрчектәге торак йортларны һәм Оренбург Тракты урамы буенча 24а, 24б, 24в йортларын кертеп, Беренче Май торак массивындагы йортларны, «Аквамарин» торак комплексының Ярдәм урамындагы йортларны, 33 нче Хәрби шәһәрчектәге йортларны кертеп, Ферма шоссесына кадәр, алга таба Ферма шоссесы буйлап Оренбург юлына кадәр, алга таба Оренбург юлы буйлап, торак йортларны кертмичә, Оренбург Тракты урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба көньяк юнәлештә Оренбург Тракты урамының җөп ягы буйлап, Лазурная, Медиклар, Уютная, Юкә, Рудольф Нуриев, Шаһиәхмәт Алкин, Олег Лундстрем, Виктор Деринг урамнары һәм Блестящий тыкрыгы буенча йортларны кертеп, «Ромашка» коммерциягә карамаган бакчачылык ширкәтен кертеп, транспорт юлы чишелешенә кадәр, алга таба көньяк-көнбатыш юнәлештә Казан шәһәре муниципаль берәмлеге чигенә кадәр, алга таба Казан шәһәре муниципаль берәмлеге чиге буйлап Идел елгасына таба, алга таба төньяк юнәлештә Казан шәһәре муниципаль берәмлеге чиге буйлап Казан шәһәре Идел буе һәм Вахитов районнары чиктәш чигенә кадәр, алга таба Казан шәһәре Идел буе һәм Вахитов районнары чиктәш чиге буйлап тимер юл линиясенә кадәр, алга таба тимер юл линиясе буйлап Кәрим Тинчурин скверы территориясенең көньяк чигенә кадәр, Кәрим Тинчурин скверы территориясе чиге буйлап Әхтәмов урамына кадәр, Әхтәмов урамының так ягы буйлап Сара Садыйкова урамы белән кисешкән ноктага кадәр
11	Горки бермандатлы сайлау округы	63103	**Казан шәһәре Идел буе районының бер өлеше түбәндәге чикләрдә:** Танковая урамы Универсиада проспекты белән кисешкән ноктадан алып Казан шәһәре Идел буе һәм Совет районнары чиктәш чиге буйлап Җиңү проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Җиңү проспекты буйлап Академик Завойский урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Академик Завойский урамының җөп ягы буйлап Юлиус Фучик урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Юлиус Фучик урамының так ягы буйлап, Академик Завойский урамы буенча 14/74, 16, 18, 20, 22а, 22 нче йортларны һәм Юлиус Фучик урамы буенча 68 нче йортны кертеп, Рихард Зорге урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Рихард Зорге урамының так ягы буйлап Җиңү проспекты белән кисешкәнгә кадәр, Рихард Зорге урамы буенча 66в, 70 – 74, 78 – 86 нчы йортларны кертеп, алга таба Җиңү проспектының так ягы буйлап Оренбург Тракт урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Оренбург Тракты урамы буйлап Оренбург юлы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Оренбург юлы буйлап Ферма шоссесы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба, Ферма шоссесын кисеп үтеп, Урта Кабан күленә кадәр, 33 нче Хәрби шәһәрчектәге йортларны, «Аквамарин» торак комплексы Ярдәм урамындагы йортларны кертеп, алга таба Урта Кабан күле буйлап, Беренче май торак массивындагы йортларны кертеп, 2 нче Хәрби шәһәрчектәге йортларны һәм «Бакчачы» коммерциягә карамаган бакчачылык ширкәте территориясен кертмичә, Казан югары команда танк училищесы территориясен кертеп, алга таба Оренбург Тракты урамының җөп ягы буйлап, Оренбург Тракты урамы буенча 24а, 24б, 24в йортларын кертмичә, Танковая боҗрасы аша Танковая урамы Универсиада проспекты белән кисешкән ноктага кадәр
12	Габишев бермандатлы сайлау округы	62814	**Казан шәһәре Идел буе районының бер өлеше түбәндәге чикләрдә:** Академик Завойский урамы Юлиус Фучик урамы белән кисешкән ноктадан алып Академик Завойский урамының җөп ягы буйлап Комиссар Габишев урамы белән кисешкәнгә кадәр, Академик Завойский урамы буенча 14/74, 16, 18, 20, 22а, 22 нче йортларны һәм Юлиус Фучик урамы буенча 68 нче йортны кертмичә, алга таба Казан шәһәре Идел буе һәм Совет районнары чиктәш чиге буйлап Казан шәһәре муниципаль берәмлеге чигенә кадәр, алга таба Казан шәһәре муниципаль берәмлеге чиге буйлап Оренбург Тракты урамына кадәр, алга таба Оренбург Тракты урамының так ягы буйлап Җиңү проспекты белән кисешкәнгә кадәр, «Ромашка» коммерциягә карамаган бакчачылык ширкәте территориясен һәм Лазурная, Медиклар, Уютная, Юкә, Рудольф Нуриев, Шаһиәхмәт Алкин, Олег Лундстрем, Виктор Деринг урамнары һәм Блестящий тыкрыгы буенча йортларны кертмичә, алга таба Җиңү проспектының җөп ягы буйлап Рихард Зорге урамы белән кисешкәнгә кадәр, Рихард Зорге урамының җөп ягы буйлап, Рихард Зорге урамы буенча 66в, 70 – 74, 78 – 86 нчы йортларны кертмичә, Юлиус Фучик урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Юлиус Фучик урамының җөп ягы буйлап Академик Завойский урамы белән кисешкәнгә кадәр
13	Дәрвишләр бермандатлы сайлау округы	61741	**Казан шәһәре Совет районының бер өлеше түбәндәге чикләрдә:** Мәскәү – Владимир – Түбән Новгород – Казан (М-7 «Волга») федераль трассасының «812 нче км» ноктасыннан алып Казан шәһәре муниципаль берәмлеге чиге буйлап Мәскәү – Владимир – Түбән Новгород – Казан (М-7 «Волга») федераль трассасы Мамадыш Тракты урамы белән кисешкәнгә кадәр, «Фәнни шәһәрчек» территориясен кертеп, алга таба Мамадыш Тракты урамының так ягы буйлап Җиңү проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Җиңү проспектының җөп ягы буйлап Академик Губкин урамы буенча 39 нчы йортка кадәр, аны кертмичә, алга таба Академик Арбузов урамының так ягы буйлап Казан шәһәре Яңа Савин районы чиге белән кисешкәнгә кадәр, Академик Арбузов урамындагы 19 нчы йортны, Олонец урамы буенча 4, 4а йортларын, Яңа Азино урамы буенча 12, 14, 43, 45, 47 нче йортларны кертмичә, Троицкий Лес урамы буенча йортларны кертеп, алга таба Казан шәһәре Совет һәм Яңа Савин районнары чиктәш чиге буйлап Казан шәһәре Авиатөзелеш, Совет һәм Яңа Савин районнары чикләре тоташкан урынга кадәр, алга таба Казан шәһәре Авиатөзелеш һәм Совет районнары чиктәш чиге буйлап Казан шәһәре муниципаль берәмлеге чигенә кадәр, алга таба Казан шәһәре муниципаль берәмлеге чиге буйлап Мәскәү – Владимир – Түбән Новгород – Казан (М-7 «Волга») федераль трассасының «812 нче км» ноктасына кадәр
14	Пионер бермандатлы сайлау округы	61717	**Казан шәһәре Совет районының бер өлеше түбәндәге чикләрдә:** Себер Тракты урамы Александр Попов урамы белән кисешкән ноктадан алып Александр Попов урамының җөп ягы буйлап Краснооктябрьск урамына кадәр, Александр Попов урамы буенча 11, 13, 17 нче йортларны, Себер Тракты урамы буенча 16 нчы, 18 нче йортларны, Академик Кирпичников урамы буенча 15 нче, 17 нче йортларны кертеп, алга таба Краснооктябрьск урамының җөп ягы буйлап Артиллерия урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Артиллерия урамының җөп ягы буйлап Каспий урамы буенча 33 нче йортка кадәр, аны кертеп, алга таба Академик Арбузов урамы буенча 48 нче йортка кадәр, аны кертмичә, Академик Губкин урамы буенча 39 нчы йортны кертеп, алга таба Җиңү проспектының так ягы буйлап Мамадыш Тракты урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Мамадыш Тракты урамының җөп ягы буйлап Казан шәһәре муниципаль берәмлеге чигенә кадәр, алга таба Казан шәһәре муниципаль берәмлеге чиге буйлап Казан шәһәре Идел буе һәм Совет районнары территорияләре тоташкан ноктага кадәр, алга таба Казан шәһәре Совет районы һәм Идел буе районнары чиктәш чиге буйлап Дмитрий Менделеев урамына кадәр, алга таба төньяк юнәлештә Гали Динмөхәммәтов урамына кадәр, Вознесенское торак массивының Гали Динмөхәммәтов, Дмитрий Менделеев, Туры, Наклонная, Таныш, Обновление, Солнечная, Вербная урамнарын кертмичә, алга таба төньяк юнәлештә Яфраклы урамына кадәр, алга таба Яфраклы урамы буйлап, алга таба Минск урамы буйлап Юлиус Фучик урамы белән кисешкәнгә кадәр, Минск урамы буенча йортларны кертмичә, алга таба Юлиус Фучик урамы буйлап Академик Сахаров урамына кадәр, алга таба Академик Сахаров урамының җөп ягы буйлап Рәшит Ваһапов урамы белән кисешкәнгә кадәр, Рәшит Ваһапов урамының җөп ягы буйлап Магистральная урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Магистральная урамы буйлап, Зур Клыки торак массивындагы йортларны кертеп, Җәүдәт Фәйзи урамы буенча 2а йортына кадәр, аны кертеп, алга таба Академик Глушко урамы буенча 24 нче йортка кадәр, Академик Глушко урамы буенча 24 нче, 26 нчы йортларны кертмичә, алга таба Академик Глушко урамының җөп ягы буйлап Җиңү проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Җиңү проспекты буйлап Альберт Камалиев проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Альберт Камалиев проспекты буйлап Патрис Лумумба урамы белән кисешкәнгә кадәр, Патрис Лумумба урамы буйлап, Патрис Лумумба урамы буенча йортларны кертмичә, Искра урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Искра урамы буйлап Николай Ершов урамы белән кисешкәнгә кадәр, Искра урамы буенча йортларны кертмичә, Николай Ершов урамының җөп ягыннан Себер Тракты урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Себер Тракты урамының җөп ягы буйлап Александр Попов урамы белән кисешкән ноктага кадәр
15	Азино бермандатлы сайлау округы	61380	**Казан шәһәре Совет районының бер өлеше түбәндәге чикләрдә:** Җиңү проспекты Академик Глушко урамы белән кисешкән ноктадан алып Академик Глушко урамының так ягы буйлап, Академик Глушко урамы буенча 24 нче, 26 нчы йортларны кертеп, Академик Глушко урамы буенча 24 нче йортка кадәр, алга таба, Җәүдәт Фәйзи урамы буенча 2а йортын кертмичә, шул йортка кадәр, алга таба, Зур Клыки торак массивы йортларын кертмичә, Магистраль урамы буйлап Рәшит Ваһапов урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Рәшит Ваһапов урамының так ягы буйлап Академик Сахаров урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Академик Сахаров урамының так ягы буйлап Юлиус Фучик урамына кадәр, Юлиус Фучик урамы буйлап Минск урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Минск урамы буйлап, Минск урамы буенча йортларны кертеп, Яфраклы урамына кадәр, алга таба көньяк юнәлештә Гали Динмөхәммәтов урамына кадәр, алга таба көньяк юнәлештә, Вознесенское торак массивының Туры, Наклонная, Таныш, Обновление, Солнечная, Вербная, Дмитрий Менделеев, Гали Динмөхәммәтов урамнарын кертеп, Дмитрий Менделеев урамына кадәр, алга таба Казан шәһәре Совет һәм Идел буе районнарының чиктәш чиге буйлап Җиңү проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба, Горки-Әмәт урман паркы территориясен кертеп, Җиңү проспекты буйлап Җиңү проспекты Академик Глушко урамы белән кисешкән ноктага кадәр
16	Гвардия бермандатлы сайлау округы	63684	**Казан шәһәре Совет районының бер өлеше түбәндәге чикләрдә:** Академик Арбузов урамы Себер Тракты урамы белән кисешкән ноктадан алып Академик Арбузов урамының җөп ягы буйлап, Академик Арбузов урамы буенча 19 нчы, 48 нче йортларны, Олонец урамы буенча 4 нче, 4а йортларын, Яңа Азин урамы буенча 12, 14, 43, 45, 47 нче йортларны кертеп, Академик Арбузов урамы буенча 48 нче йортка кадәр, алга таба, Каспий урамы буенча 33 нче йортны кертмичә, шул йортка кадәр, алга таба Артиллерия урамының так ягы буйлап Краснооктябрьск урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Краснооктябрьск урамының так ягы буйлап Александр Попов урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Александр Попов урамының так ягы буйлап, Себер Тракты урамы буенча 16 нчы, 18 нче йортларны, Александр Попов урамы буенча 11, 13, 17 нче йортларны, Академик Кирпичников урамы буенча 15 нче, 17 нче йортларны кертмичә, Себер Тракты урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Себер Тракты урамының так ягы буйлап Николай Ершов урамы белән кисешкәнгә кадәр, Николай Ершов урамының так ягы буйлап Искра урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Искра урамы буйлап, Искра урамы буенча йортларны кертеп, Патрис Лумумба урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Патрис Лумумба урамы буйлап, Патрис Лумумба урамы буенча йортларны кертеп, Альберт Камалиев проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Альберт Камалиев проспекты буйлап, алга таба, Җиңү проспекты буенча йортларны һәм Горки-Әмәт урман паркы территориясен кертмичә, Җиңү проспектының так ягы буйлап Казан шәһәре Совет һәм Идел буе районнарының чиктәш чигенә кадәр, алга таба Казан шәһәре Совет һәм Идел буе районнарының чиктәш чиге буйлап Казан шәһәре Совет, Идел буе һәм Вахитов районнары тоташкан урынга кадәр, алга таба Казан шәһәре Совет һәм Вахитов районнарының чиктәш чиге буйлап Казан шәһәре Совет, Вахитов һәм Яңа Савин районнары тоташкан урынга кадәр, алга таба Казан шәһәре Совет һәм Яңа Савин районнарының чиктәш чиге буйлап, Троицкий Лес урамын кертмичә, Казансу елгасы акваториясе буйлап Себер Тракты урамы Академик Арбузов урамы белән кисешкән ноктага кадәр
17	Комсомол бермандатлы сайлау округы	57491	**«Чаллы шәһәре» муниципаль берәмлеге Комсомол районының бер өлеше түбәндәге чикләрдә:** «Чаллы шәһәре» муниципаль берәмлеге һәм Алабуга муниципаль районының чиктәш чиге Кумыс торак районы 3 нче Подгорная урамы белән кисешкән ноктадан алып төньяк-көнчыгышка таба, «Сосновая роща» коммерциягә карамаган бакчачылык ширкәте, «Кама-2» коммерциягә карамаган бакчачылык ширкәте һәм Кумыс торак районы территорияләрен кертеп, «Сосновая роща» коммерциягә карамаган бакчачылык ширкәтенең көнбатыш һәм төньяк чикләре, «Кама-2» коммерциягә карамаган бакчачылык ширкәтенең төньяк чиге буйлап юлүткәргечнең көнбатыш чигенә кадәр, алга таба төньяк-көнбатышка таба, автомагистральне һәм тимер юлны кисеп үтеп, Түбән Кама гидроэлектростанциясе корылмаларының төньяк чигенә кадәр, алга таба көньяк-көнчыгышка таба Түбән Кама гидроэлектростанциясе гидротехник корылмалары чиге буйлап «Чаллы шәһәре» муниципаль берәмлегенең Алабуга муниципаль районы белән чиктәш чигендә Түбән Кама гидроэлектростанциясе гидротехник корылмаларының көнчыгыш чиге Кама елгасының уң ягы белән кисешкән ноктага кадәр, алга таба төньяк-көнчыгышка таба Кама елгасы фарватеры буйлап якынча 2530 метр, алга таба Кама елгасының сул ягы буйлап, алга таба Мәләкәс елгасының уң ягы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба, Элеватор тавы торак районы территориясен кертмичә, Мәләкәс елгасының уң ягы буйлап күчәр буенча Мәләкәс елгасының сул ярына таба, алга таба Мәләкәс елгасының сул ягы буйлап Чаллы проспекты белән кисешкән ноктага кадәр, алга таба Чаллы проспектының җөп ягы буйлап Сарман тракты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Сарман трактының так ягы буйлап Казан проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Казан проспектының җөп ягы буйлап Иске Сарман урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба, «Кама» коммерциягә карамаган бакчачылык ширкәте һәм «Алтын-В» коммерциягә карамаган бакчачылык ширкәте территорияләрен кертмичә, «Кама» коммерциягә карамаган бакчачылык ширкәте һәм «Алтын-В» коммерциягә карамаган бакчачылык ширкәте чикләре буйлап, алга таба Иске Сарман урамы һәм «Чаллы шәһәре» муниципаль берәмлеге һәм Тукай муниципаль районы Яңа Троицкий авыл җирлеге чиктәш чиге буйлап Народная урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба «Чаллы шәһәре» муниципаль берәмлегенең Тукай муниципаль районы Түбән Суыксу, Мәләкәс һәм Бәтке авыл җирлекләре белән чиктәш чиге буйлап Тукай муниципаль районы, Алабуга муниципаль районы һәм «Чаллы шәһәре» муниципаль берәмлеге чикләре тоташкан урынга кадәр, алга таба төньяк-көнчыгышка таба «Чаллы шәһәре» муниципаль берәмлеге һәм Алабуга муниципаль районы чиктәш чиге буйлап, алга таба төньяк-көнбатышка таба күчәр буенча Кумыс торак районының 3 нче Подгорная урамы белән кисешкән ноктага кадәр
18	Мәләкәс бермандатлы сайлау округы	53285	**«Чаллы шәһәре» муниципаль берәмлеге Комсомол районының бер өлеше түбәндәге чикләрдә:** Чаллы проспекты Мәләкәс елгасының уң ягы белән кисешкән ноктадан алып, Междуречье һәм Элеватор тавы торак районнары йортларын кертеп, «Чаллы элеваторы» ачык акционер җәмгыяте территориясен кертмичә, Кама елгасының сул ягы буйлап «Чаллы шәһәре» муниципаль берәмлегенең Комсомол районы һәм Үзәк районы чиктәш чигенә кадәр, алга таба «Чаллы шәһәре» муниципаль берәмлегенең Комсомол районы һәм Үзәк районы чиктәш чиге буйлап «Чаллы шәһәре» муниципаль берәмлегенең Комсомол районы һәм Үзәк районы чиктәш чиге Нәриманов урамы белән кисешкән ноктага кадәр, алга таба Нәриманов урамының так ягы буйлап Чулман проспекты белән кисешкән ноктага кадәр, алга таба Чулман проспектының җөп ягы буйлап Чулман проспекты Академик Королев урамы белән кисешкән ноктага кадәр, алга таба Академик Королев урамының так ягы буйлап Академик Королев урамы Машина төзелеше урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Машина төзелеше урамы буйлап Машина төзелеше урамы, Казан проспекты һәм Минзәлә тракты боҗра киселеше белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Минзәлә трактының так ягы буйлап, «Кама» коммерциягә карамаган бакчачылык ширкәте һәм «Алтын-В» коммерциягә карамаган бакчачылык ширкәте территорияләрен кертеп, «Чаллы шәһәре» муниципаль берәмлеге һәм Тукай муниципаль районы чиктәш чигенә кадәр, Иске Сарман урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Иске Сарман урамының җөп ягы буйлап Казан проспектына кадәр, алга таба Казан проспектының җөп ягы буйлап Сарман трактына кадәр, алга таба Сарман трактының җөп ягы буйлап Чаллы проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Чаллы проспектының так ягы буйлап Чаллы проспекты һәм Мәләкәс елгасының уң ягы кисешкән ноктага кадәр
19	Үзәк бермандатлы сайлау округы	56309	**«Чаллы шәһәре» муниципаль берәмлеге Үзәк районының бер өлеше түбәндәге чикләрдә:** Нәриманов урамы Чулман проспекты белән кисешкән ноктадан алып Нәриманов урамының җөп ягы буйлап Раскольников урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Яр буе торак районының көньяк чиге буйлап «Чаллы шәһәре» муниципаль берәмлегенең Үзәк һәм Комсомол районнары чиктәш чиге буйлап Кама елгасы акваториясенә таба юнәлеш буенча, алга таба Кама елгасы акваториясе һәм «Чаллы шәһәре» муниципаль берәмлеге һәм Тукай муниципаль районы Кече Шилнә авыл җирлеге чиктәш чиге буйлап «Чаллы шәһәре» муниципаль берәмлеге Үзәк һәм Автозавод районнары территорияләренең «Чаллы шәһәре» муниципаль берәмлеге чигендә тоташу ноктасына кадәр, алга таба «Чаллы шәһәре» муниципаль берәмлегенең Үзәк һәм Автозавод районнары чиктәш чиге буйлап, «Яр буе» паркын кисеп үтеп, күчәр буенча, Чулман проспекты буенча 91 нче йортны кертеп, Чулман проспекты буенча 91 нче йортка кадәр, күчәрнең Чулман проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Чулман проспектының җөп ягы буйлап Вахитов проспектына кадәр, алга таба Вахитов проспектының так ягы буйлап Шамил Усманов урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Шамил Усманов урамының так ягы буйлап Бердах бульвары белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Бердах бульварының так ягы буйлап Сөембикә проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Сөембикә проспектының так ягы буйлап Хәсән Туфан проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Хәсән Туфан проспектының җөп ягы буйлап Шамил Усманов урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Шамил Усманов урамының так ягы буйлап Рәис Беляев урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Рәис Беляев урамының җөп ягы буйлап Чулман проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Чулман проспектының так ягы буйлап Нәриманов урамы белән кисешкән ноктага кадәр
20	Электротехника бермандатлы сайлау округы	58087	**«Чаллы шәһәре» муниципаль берәмлеге Үзәк районының бер өлеше түбәндәге чикләрдә:** Академик Королев урамы Чулман проспекты белән кисешкән ноктадан алып Чулман проспектының җөп ягы буйлап Рәис Беляев проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Рәис Беляев проспектының так ягы буйлап Шамил Усманов урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Шамил Усманов урамының җөп ягы буйлап Хәсән Туфан проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Хәсән Туфан проспектының так ягы буйлап Сөембикә проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Сөембикә проспектының так ягы буйлап Рәис Беляев проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Рәис Беляев проспектының так ягы буйлап Машина төзелеше урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Машина төзелеше урамының так ягы буйлап КАМАЗ проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба КАМАЗ проспектының так ягы буйлап Металлургия урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Металлургия урамы буйлап «Чаллы шәһәре» муниципаль берәмлеге чиге белән кисешкәнгә кадәр, алга таба «Чаллы шәһәре» муниципаль берәмлегенең Тукай муниципаль районы Шилнәбаш, Яңа Троицкий авыл җирлекләре белән чиктәш чиге буйлап Машина төзелеше урамы, Казан проспекты һәм Минзәлә тракты боҗра киселешенә кадәр, алга таба Машина төзелеше урамының так ягы буйлап Академик Королев урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Академик Королев урамының җөп ягы буйлап Чулман проспекты белән кисешкән ноктага кадәр

21	Вахитов бермандатлы сайлау округы	58357	**«Чаллы шәһәре» муниципаль берәмлеге Үзәк һәм Автозавод районнарының бер өлеше түбәндәге чикләрдә:** Вахитов проспекты Чулман проспекты белән кисешкән ноктадан алып Чулман проспектының так ягы буйлап, Чулман проспекты буенча 91 нче йортны кертмичә, Чулман проспекты буенча 91 нче йортка кадәр, алга таба «Чаллы шәһәре» муниципаль берәмлегенең Үзәк һәм Автозавод районнары чиктәш чиге буйлап «Чаллы шәһәре» муниципаль берәмлеге һәм Тукай муниципаль районы Кече Шилнә авыл җирлеге чигендә тоташу ноктасына кадәр, алга таба төньяк-көнчыгыш юнәлештә «Чаллы шәһәре» муниципаль берәмлеге һәм Тукай муниципаль районы Кече Шилнә авыл җирлеге чиктәш чиге буйлап, алга таба, «Яр буе» паркын кисеп үтеп, «Тулпар» ат спорты мәктәбе муниципаль автоном учреждениесе ипподромы территориясен кертеп, Яр буе урамы буенча 19, 21, 23б йортларын һәм Чулман проспекты буенча 99/1 нче йортны кертмичә, Чулман проспектының Автозавод проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Автозавод проспектының так ягы буйлап, Цветочный бульвары буенча 9/24а, 9/24б, 9/24в, 9/24г, 9/24д йортларын кертеп, Тынычлык проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Тынычлык проспектының так ягы буйлап Вахитов проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Вахитов проспектының так ягы буйлап Мәскәү проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба, Чаллы шәһәре «3 нче шәһәр поликлиникасы» дәүләт автоном сәламәтлек саклау учреждениесе территориясен кертеп, Мәскәү проспектының так ягы буйлап Хәсән Туфан проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Хәсән Туфан проспектының так ягы буйлап Машина төзелеше урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Машина төзелеше урамының җөп ягы буйлап Рәис Беляев проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Рәис Беляев проспектының җөп ягы буйлап Сөембикә проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Сөембикә проспектының җөп ягы буйлап Бердах бульвары белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Бердах бульварының җөп ягы буйлап Шамил Усманов урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Шамил Усманов урамының җөп ягы буйлап Вахитов проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Вахитов проспектының җөп ягы буйлап Чулман проспекты белән кисешкән ноктага кадәр
22	Боровецкий бермандатлы сайлау округы	53840	**«Чаллы шәһәре» муниципаль берәмлеге Автозавод районының бер өлеше түбәндәге чикләрдә:** Чулман проспекты Автозавод проспекты белән кисешкән ноктадан алып, «Яр буе» паркы территориясен кисеп үтеп, күчәр буенча «Чаллы шәһәре» муниципаль берәмлеге һәм Тукай муниципаль районы Кече Шилнә авыл җирлеге чиктәш чигенә кадәр, алга таба «Чаллы шәһәре» муниципаль берәмлегенең Тукай муниципаль районы Кече Шилнә, Әҗмәкәй, Шилнәбаш авыл җирлекләре белән чиктәш чиге буйлап Мотор урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Мотор урамының җөп ягы буйлап Яшьлек проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Яшьлек проспектының җөп ягы буйлап Тынычлык проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Тынычлык проспектының так ягы буйлап Татарстан урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Татарстан урамының җөп ягы буйлап Сөембикә проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Сөембикә проспектының так ягы буйлап Автозавод проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Автозавод проспектының җөп ягы буйлап Чулман проспекты белән кисешкән ноктага кадәр
23	Автозавод бермандатлы сайлау округы	58664	**«Чаллы шәһәре» муниципаль берәмлеге Автозавод районының бер өлеше түбәндәге чикләрдә:** Вахитов проспекты Тынычлык проспекты белән кисешкән ноктадан алып Тынычлык проспектының җөп ягы буйлап Автозавод проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Автозавод проспектының җөп ягы буйлап, Цветочный бульвары буенча 9/24а, 9/24б, 9/24в, 9/24г, 9/24д, 9/24е йортларын кертмичә, Сөембикә проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Сөембикә проспектының җөп ягы буйлап Татарстан урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Татарстан урамының так ягы буйлап Тынычлык проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Тынычлык проспектының җөп ягы буйлап Яшьлек проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Яшьлек проспектының так ягы буйлап Мотор урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Мотор урамының так ягы буйлап «Чаллы шәһәре» муниципаль берәмлегенең чигенә кадәр, алга таба «Чаллы шәһәре» муниципаль берәмлегенең Тукай муниципаль районы Әҗмәкәй, Шилнәбаш авыл җирлекләре белән чиктәш чиге буйлап «Чаллы шәһәре» муниципаль берәмлегенең Үзәк һәм Автозавод районнары чиктәш чигенә кадәр, алга таба «Чаллы шәһәре» муниципаль берәмлегенең Үзәк һәм Автозавод районнары чиктәш чиге һәм КАМАЗ проспектының җөп ягы буйлап Машина төзелеше урамының Хәсән Туфан проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Хәсән Туфан проспектының җөп ягы буйлап Мәскәү проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Мәскәү проспектының җөп ягы буйлап Вахитов проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Вахитов проспектының җөп ягы буйлап Тынычлык проспекты белән кисешкән ноктага кадәр
24	Студентлар бермандатлы сайлау округы	56106	**Түбән Кама муниципаль районының бер өлеше түбәндәге чикләрдә:** «Түбән Кама шәһәре» муниципаль берәмлегенең бер өлеше түбәндәге чикләрдә: Вахитов проспекты Химиклар проспекты белән кисешкән ноктадан алып, Химиклар проспекты буенча 35 нче йортны кертмичә, Химиклар проспектының так ягы буйлап Корабельная урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Корабельная урамының җөп ягы буйлап урман полосасы буенча 55.612234, 51.720827 координаталы ноктага кадәр, алга таба «Түбән Кама шәһәре» муниципаль берәмлеге һәм Алабуга муниципаль районы чиктәш чиге буйлап Түбән Кама муниципаль районы Красный Ключ авыл җирлегенә кадәр, алга таба Түбән Кама муниципаль районы Красный Ключ авыл җирлегенең чиге буйлап Түбән Кама шәһәрен Красный Ключ поселогы белән тоташтыра торган автомобиль юлына кадәр, алга таба Түбән Кама шәһәрен Красный Ключ поселогы белән тоташтыра торган автомобиль юлы буйлап Мурадьян урамы Лесная урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба урман полосасы буйлап 55.659764, 51.798647 координаталы ноктага кадәр, алга таба 55.659764, 51.798647 координаталы ноктадан Менделеев урамы Сөембикә урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Сөембикә урамының так ягы буйлап Чулман урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Чулман урамының так ягы буйлап Тынычлык проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Тынычлык проспектының так ягы буйлап Вахитов проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Вахитов проспектының так ягы буйлап Химиклар проспекты белән кисешкән ноктага кадәр; Красный Ключ авыл җирлеге
25	Бызов бермандатлы сайлау округы	61690	**Түбән Кама муниципаль районының бер өлеше түбәндәге чикләрдә:** «Түбән Кама шәһәре» муниципаль берәмлегенең бер өлеше түбәндәге чикләрдә: Мурадьян урамы Лесная урамы белән кисешкән ноктадан алып Түбән Кама шәһәрен Красный Ключ поселогы белән тоташтыра торган автомобиль юлы буйлап «Түбән Кама шәһәре» муниципаль берәмлеге һәм Түбән Кама муниципаль районы Красный Ключ авыл җирлеге чиктәш чигенә кадәр, алга таба «Түбән Кама шәһәре» муниципаль берәмлегенең Түбән Кама муниципаль районы Красный Ключ, Прости авыл җирлекләре белән чиктәш чиге буйлап 55.626079, 51.884943 координаталы ноктага кадәр, алга таба Соболековская урамы буйлап Вахитов проспектына кадәр, алга таба, Вахитов проспекты буенча 8/14 нче йортны кертмичә, Вахитов проспектының җөп ягы буйлап Гагарин урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Гагарин урамының так ягы буйлап Спорт урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба, Спорт урамы буенча 9 нчы, 11 нче йортларны кертмичә, Спорт урамының так ягы буйлап Октябрьнең 50 еллыгы урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба, Октябрьнең 50 еллыгы урамы буенча 2а, 4, 6 нчы йортларны кертмичә, Октябрьнең 50 еллыгы урамының җөп ягы буйлап Химиклар проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Химиклар проспектының җөп ягы буйлап Вахитов проспекты белән божра киселешенә кадәр, алга таба Вахитов проспектының җөп ягы буйлап Тынычлык проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Тынычлык проспектының җөп ягы буйлап Чулман урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Чулман урамының җөп ягы буйлап Сөембикә урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Сөембикә урамының җөп ягы буйлап Менделеев урамы белән божра киселешенә кадәр, алга таба төньяк-көнбатыш юнәлештә Менделеев урамының җөп ягы буйлап 55.659764, 51.798647 координаталы ноктага кадәр, алга таба Корабельная агачлыгы чиге буйлап төньяк-көнчыгыш юнәлештә Мурадьян урамы Лесная урамы белән кисешкән ноктага кадәр
26	Актүбә бермандатлы сайлау округы	54525	**Түбән Кама муниципаль районының бер өлеше түбәндәге чикләрдә:** «Түбән Кама шәһәре» муниципаль берәмлегенең бер өлеше түбәндәге чикләрдә: Тынычлык проспекты Корабельная урамы белән кисешкән ноктадан алып Корабельная урамының так ягы буйлап Химиклар проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба, Химиклар проспекты буенча 35 нче йортны кертеп, Химиклар проспектының җөп ягы буйлап 55.639143, 51.817631 координаталы ноктага кадәр, алга таба, Октябрьнең 50 еллыгы урамы буенча 2а, 4, 6 нчы йортларны кертеп, Октябрьнең 50 еллыгы урамының так ягы буйлап Спорт урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба, Спорт урамы буенча 9 нчы, 11 нче йортларны кертеп, Спорт урамының җөп ягы буйлап Гагарин урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Гагарин урамының җөп ягы буйлап Вахитов проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба, Вахитов проспекты буенча 8/14 нче йортны кертеп, Вахитов проспектының так ягы буйлап Соболековская урамына кадәр, алга таба Соболековская урамы буйлап 55.626079, 51.884943 координаталы ноктага кадәр, алга таба «Түбән Кама шәһәре» муниципаль берәмлегенең Түбән Кама муниципаль районы Прости авыл җирлеге, Тукай муниципаль районы Биклән, Иштирәк авыл җирлекләре, Түбән Кама муниципаль районы Шәңгәлче, Афанас, Каенлы авыл җирлекләре, Алабуга муниципаль районы Костенеево авыл җирлеге белән чиктәш чиге буйлап Корабельная агачлыгы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба, Корабельная агачлыгы территориясен кертмичә, Корабельная агачлыгы буйлап Корабельная урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Корабельная урамының так ягы буйлап Тынычлык проспекты белән кисешкән ноктага кадәр; Прости авыл җирлеге
27	Девон бермандатлы сайлау округы	52851	**Әлмәт муниципаль районының бер өлеше түбәндәге чикләрдә:** «Әлмәт шәһәре» муниципаль берәмлегенең бер өлеше түбәндәге чикләрдә: «Әлмәт шәһәре» муниципаль берәмлеге һәм Әлмәт муниципаль районы Яңа Никольский авыл җирлеге чиктәш чиге Дала Зәе елгасы үзәне белән кисешкән ноктадан алып «Әлмәт шәһәре» муниципаль берәмлегенең Әлмәт муниципаль районы Яңа Никольский, Яңа Нәдер, Югары Мактама авыл җирлекләре, «Югары Мактама шәһәр тибындагы поселогы» муниципаль берәмлеге, Әлмәт муниципаль районы Колшәрип авыл җирлеге белән чиктәш чиге буйлап 54.863032, 52.251936 координаталы ноктага кадәр, алга таба көнбатышка таба 54.8709444, 52.247588 координаталы ноктага кадәр, алга таба төньяк-көнбатышка таба «Тассо» гараж массивы территориясе чиге белән кисешкәнгә кадәр, алга таба, «Тассо» гараж массивы территориясен кертмичә, аның чиге буйлап Сургут урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Сургут урамының җөп ягы буйлап, Сыртланова урамы буенча йортларны кертеп, Сыртланова урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Сыртланова урамы буйлап «Дорожник» бакчачылык ширкәте белән кисешкән ноктага кадәр, алга таба, «Дорожник» бакчачылык ширкәте территориясен кертмичә, аның чиге буйлап Пригородная урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба, «Ручеек» бакчачылык ширкәте территориясен кертеп, аның көнбатыш чиге буйлап Ватанны Саклаучылар урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Ватанны Саклаучылар урамының так ягы буйлап «Радист» бакчачылык ширкәте һәм «Заря» гараж массивы территорияләренең чиктәш чиге белән кисешкән ноктага кадәр, алга таба «Радист» бакчачылык ширкәте һәм, «Заря» гараж массивын кертеп, «Заря» гараж массивы территорияләренең чиктәш чиге буйлап, Болгар урамы буенча йортларны кертеп, Болгар урамы белән кисешкән ноктага кадәр, алга таба Болгар урамы буйлап Шевченко урамы Шиһабетдин Мәрҗани урамы белән кисешкән ноктага кадәр, алга таба Шиһабетдин Мәрҗани урамының так ягы буйлап Ленин урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Ленин урамының так ягы буйлап Гагарин урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Гагарин урамының җөп ягы буйлап Белоглазов урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба, Пушкин урамы буенча 29 нчы, 31 нче йортларны һәм Белоглазов урамы буенча 41, 41а, 43, 103, 105, 107 нче йортларны кертмичә, Белоглазов урамының так ягы буйлап Чапаев урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба, Чапаев урамы буенча 5 нче, 7 нче йортларны кертмичә, Чапаев урамының так ягы буйлап Чернышевский урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Чернышевский урамының так ягы буйлап Чехов урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Чехов урамының так ягы буйлап Совет урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Совет урамының җөп ягы буйлап 1 нче гараж массивы һәм мөселман зираты территорияләренең чиктәш чигенә кадәр, алга таба, 1 нче гараж массивы территориясен кертеп, аның көнбатыш чиге буйлап туры сызык буенча төньяк юнәлештә «Әлмәт шәһәре» муниципаль берәмлеге һәм Әлмәт муниципаль районы Яңа Никольский авыл җирлеге чиктәш чиге Дала Зәе елгасы үзәне белән кисешкән ноктага кадәр
28	Бигәш бермандатлы сайлау округы	52911	**Әлмәт муниципаль районының бер өлеше түбәндәге чикләрдә:** «Әлмәт шәһәре» муниципаль берәмлегенең бер өлеше түбәндәге чикләрдә: Изаил Зарипов проспекты Бигәш урамы белән кисешкән ноктадан алып Бигәш урамының җөп ягы буйлап «Әлмәт шәһәре» муниципаль берәмлеге һәм Әлмәт муниципаль районы Кәләй авыл җирлеге чиктәш чигенә кадәр, алга таба «Әлмәт шәһәре» муниципаль берәмлегенең Әлмәт муниципаль районы Кәләй, Яңа Никольский авыл җирлекләре белән чиктәш чиге буйлап Дала Зәе елгасы үзәне белән кисешкән ноктага кадәр, алга таба туры сызык буенча көньяк юнәлештә, 1 нче гараж массивы территориясен кертмичә, аның территориясе чиге белән кисешкәнгә кадәр, алга таба 1 нче гараж массивы территориясенең көнбатыш чиге буйлап мөселман зираты чиге белән кисешкән ноктага кадәр, алга таба мөселман зираты һәм 1 нче гараж массивы территорияләренең чиктәш чиге буйлап Совет урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Совет урамының так ягы буйлап Чехов урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Чехов урамының җөп ягы буйлап Чернышевский урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Чернышевский урамының җөп ягы буйлап Чапаев урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба, Чапаев урамы буенча 5 нче, 7 нче йортларны кертеп, Чапаев урамының җөп ягы буйлап Белоглазов урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба, Пушкин урамы буенча 29 нчы, 31 нче йортларны һәм Белоглазов урамы буенча 41, 41а, 43, 103, 105, 107 нче йортларны кертеп, Белоглазов урамының җөп ягы буйлап Гагарин урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Гагарин урамының так ягы буйлап Ленин урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Ленин урамының җөп ягы буйлап Шиһабетдин Мәрҗани урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Шиһабетдин Мәрҗани урамының җөп ягы буйлап Шевченко урамы Болгар урамы белән кисешкән ноктага кадәр, алга таба, Болгар урамы буенча йортларны кертмичә, Болгар урамы буйлап «Радист» бакчачылык ширкәте территориясе чиге белән кисешкәнгә кадәр, алга таба «Радист» бакчачылык ширкәте белән, «Заря» гараж массивын кертмичә, «Заря» гараж массивы территорияләренең чиктәш чиге буйлап Ватанны Саклаучылар урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Ватанны Саклаучылар урамының җөп ягы буйлап Төзүчеләр проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба көньякка таба, «Ручеек» бакчачылык ширкәтен кертмичә, аның территориясе чиге буйлап Пригородная урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба, «Дорожник» бакчачылык ширкәтен кертеп, аның чиге буйлап, Сыртланова урамы буенча йортларны кертмичә, Сыртланова урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Сыртланова урамы буйлап Сургут урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Сургут урамының так ягы буйлап, «Тассо» гараж массивын кертеп, аның чиге буйлап 54.870944, 52.247588 координаталы ноктага кадәр, алга таба көньяк-көнбатышка таба 54.868045, 52.245418 координаталы ноктага кадәр, алга таба көньякка таба 54.863032, 52.251936 координаталы ноктага кадәр, «Әлмәт шәһәре» муниципаль берәмлегенең көнбатыш чиге буйлап Объездной трактка кадәр, алга таба Объездной тракт буйлап Изаил Зарипов проспекты белән кисешкән ноктага кадәр, алга таба Изаил Зарипов проспектының так ягы буйлап Шевченко урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба, Шевченко урамы буенча 154 нче, 164 нче йортларны кертеп, Шевченко урамының так ягы буйлап Юныс Әминев урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Юныс Әминев урамының так ягы буйлап Ленин урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Ленин урамының җөп ягы буйлап Изаил Зарипов проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Изаил Зарипов проспектының так ягы буйлап Бигәш урамы белән кисешкән ноктага кадәр
29	Әлмәт бермандатлы сайлау округ	52915	**Әлмәт муниципаль районының бер өлеше түбәндәге чикләрдә:** «Әлмәт шәһәре» муниципаль берәмлегенең бер өлеше түбәндәге чикләрдә: Изаил Зарипов проспекты 16А-0004 автомобиль юлы белән кисешкән ноктадан алып 16А-0004 автомобиль юлы буйлап «Әлмәт шәһәре» муниципаль берәмлеге һәм Әлмәт муниципаль районы Кәләй авыл җирлеге чиктәш чигенә кадәр, алга таба «Әлмәт шәһәре» муниципаль берәмлеге һәм Әлмәт муниципаль районы Кәләй авыл җирлеге чиктәш чиге буйлап 16А-0003 автомобиль юлы белән кисешкән ноктага кадәр, алга таба 16А-0003 автомобиль юлы буйлап Бигәш урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Бигәш урамының так ягы буйлап Изаил Зарипов проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Изаил Зарипов проспектының җөп ягы буйлап Ленин урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Ленин урамының так ягы буйлап Юныс Әминев урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Юныс Әминев урамының җөп ягы буйлап, Шевченко урамы буенча 154 нче, 164 нче йортларны кертмичә, Шевченко урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Шевченко урамының җөп ягы буйлап Изаил Зарипов проспекты белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Изаил Зарипов проспекты буйлап 16А-0004 автомобиль юлы белән кисешкән ноктага кадәр; «Түбән Мактама шәһәр тибындагы поселогы» муниципаль берәмлеге; Габдрахман авыл җирлеге; Әлмәт авыл җирлеге; Аппак авыл җирлеге; Багряж-Никольский авыл җирлеге; Бишмунча авыл җирлеге; Борискино авыл җирлеге; Бота авыл җирлеге; Васильевка авыл җирлеге; Югары Акташ авыл җирлеге; Югары Мактама авыл җирлеге; Елхово авыл җирлеге; Ерсубайкино авыл җирлеге; Кәләй авыл җирлеге; Кама-Исмәгыйль авыл җирлеге; Кичү авыл җирлеге; Кичүчат авыл җирлеге; Клементейкино авыл җирлеге; Кузайкино авыл җирлеге; Колшәрип авыл җирлеге; Урман-Кәләй авыл җирлеге; Мәмәт авыл җирлеге; Миңлебай авыл җирлеге; Түбән Абдул авыл җирлеге; Яңа Кәшер авыл җирлеге; Яңа Нәдер авыл җирлеге; Яңа Никольский авыл җирлеге; Яңа Троицкий авыл җирлеге; Рус Акташы авыл җирлеге; Сәрән авыл җирлеге; Иске Михайловка авыл җирлеге; Иске Суркино авыл җирлеге; Сөләй авыл җирлеге; Тайсуган авыл җирлеге; Ямаши авыл җирлеге; Ямаш авыл җирлеге; **Яңа Чишмә муниципаль районы**
30	Сәйдәш бермандатлы сайлау округы	62899	**Зеленодольск муниципаль районының бер өлеше түбәндәге чикләрдә:** «Зеленодольск шәһәре» муниципаль берәмлегенең бер өлеше түбәндәге чикләрдә: Маяковский урамы Тургенев урамы белән кисешкәннән алып Тургенев урамының җөп ягы буйлап Комсомольская урамы белән кисешкәнгә кадәр, Комсомольская урамы белән киселештән, Тургенев урамы буенча 60 нчы йортны кертеп, алга таба «Зеленодольск шәһәре» муниципаль берәмлегенең төньяк чиге буенча, урманчылык территориясен кертеп, «Зеленодольск шәһәре» муниципаль берәмлегенең көнчыгыш чиге белән кисешкәнгә кадәр, алга таба «Зеленодольск шәһәре» муниципаль берәмлегенең көнчыгыш чиге буйлап Идел елгасы акваториясе буенча «Зеленодольск шәһәре» муниципаль берәмлегенең көньяк чиге белән Завод урамы кисешкәнгә кадәр, «А.М. Горький исемендәге Зеленодольск заводы» акционер җәмгыяте территориясен кертеп, алга таба Завод урамы буйлап, Завод урамы буенча йортларны кертеп, Завод урамыннан «Төньяк» гараж массивының көнчыгыш чиге буйлап, аны кертмичә, Привокзальная урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Ленин урамының җөп ягы буенча Комсомольская урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Комсомольская урамының җөп ягы буйлап, Комсомольская урамы буенча 9 нчы, 11 нче йортларны кертеп, Карл Маркс урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Карл Маркс урамының җөп ягы буйлап, Карл Маркс урамы буенча 27, 29, 31, 33, 35, 37а, 37б йортларын кертеп, Парат урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Парат урамы буйлап, Парат урамы буенча 13 нче, 15 нче йортларны кертмичә, Гоголь урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Гоголь урамының так ягы буенча Маяковский урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Маяковский урамының җөп ягы буйлап, Маяковский урамы буенча 4 нче, 6 нчы йортларны кертмичә, Тургенев урамы белән кисешкәнгә кадәр
31	Идел бермандатлы сайлау округы	64014	**Зеленодольск муниципаль районының бер өлеше түбәндәге чикләрдә:** «Зеленодольск шәһәре» муниципаль берәмлегенең бер өлеше түбәндәге чикләрдә: Тургенев урамы Маяковский урамы белән кисешкәннән алып Маяковский урамының так ягы буйлап, Маяковский урамы буенча 4 нче, 6 нчы йортларны кертеп, Гоголь урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Гоголь урамының җөп ягы буйлап Парат урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Парат урамының так ягы буйлап Карл Маркс урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Карл Маркс урамының так ягы буйлап, Карл Маркс урамы буенча 27, 29, 31, 33, 35, 37а, 37б йортларын кертмичә, Комсомольская урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Комсомольская урамының так ягы буйлап, Комсомольская урамы буенча 9 нчы, 11 нче йортларны кертмичә, Ленин урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Ленин урамының так ягы буйлап Привокзальная урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Привокзальная урамы буйлап «Төньяк» гараж массивының көнчыгыш чиге буйлап, аны кертеп, Завод урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Завод урамы буйлап, Завод урамы буенча йортларны кертмичә, «Зеленодольск шәһәре» муниципаль берәмлегенең көньяк чиге белән кисешкәнгә кадәр, «А.М. Горький исемендәге Зеленодольск заводы» акционер җәмгыяте территориясен кертмичә, алга таба Идел елгасы акваториясе буенча «Зеленодольск шәһәре» муниципаль берәмлегенең көнбатыш чиге белән кисешкәнгә кадәр, алга таба «Зеленодольск шәһәре» муниципаль берәмлеге чиге буенча Төньяк урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Төньяк урамы буенча Тургенев урамы белән кисешкәнгә кадәр, алга таба Тургенев урамы буйлап, Тургенев урамы буенча 10, 12, 16/37, 54 нче йортларны кертмичә, Маяковский урамы белән кисешкәнгә кадәр; «Васильево шәһәр тибындагы поселогы» муниципаль берәмлеге; «Карамалы Тау шәһәр тибындагы поселогы» муниципаль берәмлеге; Әйшә авыл җирлеге; Акъегет авыл җирлеге; Бишнә авыл җирлеге; Олы Ачасыр авыл җирлеге; Большие Ключи авыл җирлеге; Олы Карагуҗа авыл җирлеге; Олы Шырдан авыл җирлеге; Олы Җәке авыл җирлеге; Күгәй авыл җирлеге; Күгеш авыл җирлеге; Мамадыш-Әкил авыл җирлеге; Мулла Иле авыл җирлеге; Түбән Урысбага авыл җирлеге; Новопольский авыл җирлеге; Норлат авыл җирлеге; Октябрь авыл җирлеге; Осиново авыл җирлеге; Раифа авыл җирлеге; Рус Әҗиле авыл җирлеге; Свияжск (Зөя) авыл җирлеге; Өтәшкә авыл җирлеге

32	Бөгелмә бермандатлы сайлау округы	62647	**Бөгелмә муниципаль районының бер өлеше түбәндәге чикләрдә:** «Бөгелмә шәһәре» муниципаль берәмлеге
33	Көньяк-Көнчыгыш бермандатлы сайлау округы	57294	**Баулы муниципаль районы;** **Ютазы муниципаль районы;** **Бөгелмә муниципаль районының бер өлеше түбәндәге муниципаль берәмлекләр чикләрендә:** «Карабаш шәһәр тибындагы поселогы»; Акбаш авыл җирлеге; Березовка авыл җирлеге; Зур Федоровка авыл җирлеге; Восточный авыл җирлеге; Вязовка авыл җирлеге; Зеленая Роща авыл җирлеге; Ключи авыл җирлеге; Кодаш авыл җирлеге; Кече Бөгелмә авыл җирлеге; Наратлы авыл җирлеге; Яңа Александровка авыл җирлеге; Яңа Сумароков авыл җирлеге; Петровка авыл җирлеге; Подгорный авыл җирлеге; Спас авыл җирлеге; Иске Исаково авыл җирлеге; Татар Димескәе авыл җирлеге
34	Чистай бермандатлы сайлау округы	57131	**Чистай муниципаль районы**
35	Кама-Нократ бермандатлы сайлау округы	56795	**Мамадыш муниципаль районы;** **Түбән Кама муниципаль районының бер өлеше түбәндәге муниципаль берәмлекләр чикләрендә:** «Кама Аланы шәһәр тибындагы поселогы»; Афанас авыл җирлеге; Ялантау авыл җирлеге; Каенлы авыл җирлеге; Кармалы авыл җирлеге; Кызыл Чапчак авыл җирлеге; Майская Горка авыл җирлеге; Макаровка авыл җирлеге; Түбән Уратма авыл җирлеге; Сосновка авыл җирлеге; Иске Чишмә авыл җирлеге; Сухарево авыл җирлеге; Ширәмәт авыл җирлеге; Шәңгәлче авыл җирлеге
36	Лениногорск бермандатлы сайлау округы	60093	**Лениногорск муниципаль районы**
37	Алабуга бермандатлы сайлау округы	60824	**Алабуга муниципаль районы**
38	Зәй бермандатлы сайлау округы	64718	**Зәй муниципаль районы;** **Сарман муниципаль районы**
39	Азнакай бермандатлы сайлау округы	61951	**Азнакай муниципаль районы;** **Мөслим муниципаль районы**
40	Нурлат бермандатлы сайлау округы	55581	**Нурлат муниципаль районы;** **Чирмешән муниципаль районы**
41	Буа бермандатлы сайлау округы	66299	**Буа муниципаль районы;** **Чүпрәле муниципаль районы;** **Тәтеш муниципаль районы**
42	Менделеевск бермандатлы сайлау округы	58222	**Менделеевск муниципаль районы;** **Тукай муниципаль районы**
43	Ык буе бермандатлы сайлау округы	65865	**Әгерҗе муниципаль районы;** **Актаныш муниципаль районы;** **Минзәлә муниципаль районы**
44	Алексеевск бермандатлы сайлау округы	67673	**Аксубай муниципаль районы;** **Алексеевск муниципаль районы;** **Әлки муниципаль районы;** **Спас муниципаль районы**
45	Апас бермандатлы сайлау округы	51783	**Апас муниципаль районы;** **Югары Ослан муниципаль районы;** **Кайбыч муниципаль районы;** **Кама Тамагы муниципаль районы**
46	Арча бермандатлы сайлау округы	63964	**Арча муниципаль районы;** **Балтач муниципаль районы**
47	Кукмара бермандатлы сайлау округы	62975	**Кукмара муниципаль районы;** **Саба муниципаль районы**
48	Лаеш бермандатлы сайлау округы	63698	**Лаеш муниципаль районы;** **Балык Бистәсе муниципаль районы**
49	Питрәч бермандатлы сайлау округы	54037	**Питрәч муниципаль районы;** **Теләче муниципаль районы**
50	Биектау бермандатлы сайлау округы	55724	**Әтнә муниципаль районы;** **Биектау муниципаль районы**

КОТЛЫЙБЫЗ!

«Кара Алтын предприятиесе» ябык акционер җәмгыяте геология бүлеге башлыгы **Ионов** Геннадий Михайловичка **«Татарстан Республикасының атказанган геологы»** дигән мактаулы исем бирелде.

***

«Россия инновация ягулык-энергетика компаниясе» җаваплылыгы чикләнгән җәмгыяте «ТатРИТЭК-нефть» территориаль-җитештерү предприятиесенең күкертлелек дәрәҗәсе югары нефть әзерләү җайланмасы башлыгы **Бабинцев** Владислав Владимировичка, «Кара Алтын предприятиесе» ябык акционер җәмгыятенең нефть һәм газ чыгару цехы башлыгы **Морозов** Дмитрий Васильевичка **«Татарстан Республикасының атказанган нефтьчесе»** дигән мактаулы исем бирелде.

***

В.Д. Шашин исемендәге «Татнефть» гавами акционер җәмгыятенең Төзелеш проектларын гамәлгә ашыру идарәсе проект менеджерлары хезмәте баш белгече (проект җитәкчесе) **Крымов** Артем Александровичка, «Домкор Строй» җаваплылыгы чикләнгән җәмгыятенең электр һәм газ белән эретеп ябыштыручысы **Латыйпов** Ринат Хафиз улына, «Татарстан Республикасының Баш инвестиция-төзелеш идарәсе» дәүләт казна учреждениесенең реставрация бүлеге башлыгы **Морозова** Майя Николаевнага, В.Д. Шашин исемендәге «Татнефть» гавами акционер җәмгыятенең Төзелеш проектларын гамәлгә ашыру идарәсе төзелешне оештыру хезмәтенең техник күзәтчелек бүлеге әйдәүче инженеры **Родионов** Руслан Владимировичка, «Алтын Групп» төзелеш компаниясе җаваплылыгы чикләнгән җәмгыяте генераль директоры **Сафин** Марат Зөлфәт улына, «Татарстан Республикасының Инженерлык челтәрләре баш идарәсе» дәүләт казна учреждениесе техник күзәтчелек бүлеге башлыгы **Тимерханов** Харис Хәлил улына, «СтройИнжиниринг» инвестиция төзелеш корпорациясе» җаваплылыгы чикләнгән җәмгыяте генераль директоры **Фаттахов** Рамил Илнур улына, «Әлмәт инженерлык-төзелеш компаниясе» җаваплылыгы чикләнгән җәмгыятенең электр һәм газ белән эретеп ябыштыручысы **Яковлев** Евгений Николаевичка, «Агросәнәгать һәм транспорт комплексын проектлау институты» җаваплылыгы чикләнгән җәмгыяте башкарма директоры **Романов** Григорий Николаевичка, «Алексеевскдорстрой» ачык акционер җәмгыяте генераль директоры **Саттаров** Марат Дамир улына, «Транспорт корылмаларын проектлау институты» акционер җәмгыяте генераль директорының проектлау буенча урынбасары **Талипов** Нияз Миңнерәкыйп улына **«Татарстан Республикасының атказанган төзүчесе»** дигән мактаулы исем бирелде.

***

«Челтәр компаниясе» акционер җәмгыятенең «Чистай электр челтәрләре» филиалы баш инженеры **Бородачев** Сергей Ивановичка, «Челтәр компаниясе» акционер җәмгыяте челтәрләргә идарә үзәгенең оператив-диспетчерлык хезмәте әйдәүче инженеры **Вавилов** Николай Николаевичка, «Челтәр компаниясе» акционер җәмгыяте челтәрләргә идарә үзәге башлыгы урынбасары – челтәрләргә идарә үзәгенең оператив-диспетчерлык хезмәте башлыгы **Гагарин** Сергей Александровичка, «КАМАЗ-Энерго» җаваплылыгы чикләнгән җәмгыятенең газ белән тәэмин итү цехы өлкән мастеры **Мирзин** Роберт Рафаэль улына, «Энергопрогресс» инженерлык үзәге җаваплылыгы чикләнгән җәмгыяте генераль директорының беренче урынбасары – башкарма директоры **Стрелков** Юрий Михайловичка **«Татарстан Республикасының атказанган энергетигы»** дигән мактаулы исем бирелде.

***

«ТАНЕКО» акционер җәмгыяте хезмәткәрләре: генераль директорының техник хезмәт күрсәтү һәм инжиниринг буенча урынбасары хезмәте технологик җиһазларга техник хезмәт күрсәтү һәм аларны төзекләндерү хезмәтенең (күкертле нефтьләрне кудырту һәм алардан нефть продуктлары алу җайланмасы (ЭЛОУ-АВТ-7) өлкән механигы **Бәдретдинов** Марсель Мансур улына; нефть эшкәртү заводы директоры урынбасары – производство бүлеге башлыгы **Гатауллин** Айрат Мөхәррәм улына; М. Вахитов исемендәге Казан химия комбинаты (Крестовниковларның элеккеге 1 номерлы сабын һәм шәм заводы) – «Нәфис Косметикс» акционер җәмгыяте электр цехының электр машиналары элементларын чорнаучысы **Шәрәфиева** Әлфия Рәфгать кызына, «KamaTyresKZ» җаваплылыгы чикләнгән ширкәте директоры **Борһанов** Радий Фәрид улына, «Кама» фән-техника үзәге» җаваплылыгы чикләнгән җәмгыятенең җиңел автомобильләр шиннары конструкторлык-технология бүлеге әйдәүче инженер-технологы **Грачев** Андрей Владимировичка, «Түбән Кама шин» гавами акционер җәмгыяте әзерлек цехының резин-болгаткыч җайланма машинисты **Латыйпов** Минехат Габбас улына, «Түбән Кама шин» гавами акционер җәмгыяте җыю цехының резин эшләнмәләр һәм аяк киемнәре җитештерү җайланмасын көйләүчесе **Муллин** Илнар Миредиян улына, «Түбән Каманың техник углерод заводы» акционер җәмгыяте су белән тәэмин итү һәм канализация цехының химик матдәләр ярдәмендә суны чистарту аппаратчысы **Шестакова** Надежда Александровнага, «Казан дәүләт казна дары заводы» федераль казна предприятиесенең 54 номерлы участогы 25 номерлы цехының физик-химик анализ лаборанты **Хәйдәрова** Резида Габделхәй кызына **«Татарстан Республикасының атказанган химигы»** дигән мактаулы исем бирелде.

КЫШ БАБАЙДАН ТҮГЕЛ, АЛЛАҺТАН СОРА

Бәйрәм итәргә ярыймы, ярамыймы? Яңа ел җитәрәк, ел саен шул сорау өскә калкып чыга. Балаларга чыршы тирәли әйләнү, бүләк өләшү дә гөнаһмы? Ел саен бәхәс уята торган бәйрәм алды сорауларына җавап эзләдек.

Сорауларга ачыклык кертергә дип, «Рәхмәтулла» мәчете имам-хатыйбы Рөстәм хәзрәт ЯСӘВИЕВкә мөрәҗәгать иттек.

:: Мөселманнарга Яңа елны каршылау, бәйрәм иту – гөнаһмы?

– Ризаэддин Фәхретдин бәйрәмнәрне дини һәм дөньяви бәйрәмнәргә бүлү яклы. Дөньяви бәйрәмнәр, ягъни шатлана, бергәләшеп күңел ача торганнары. Мәсәлән, май аенда халык арасында табигатькә чыгу, көймәгә утырып йөрү, сәхрәгә чыгып, күңел ачу – мөбах гамәлләр. Ягъни ул – шундый гамәл: аны кылган яисә кылмаган кеше саваплы да, гөнаһлы да саналмый.

Яңа ел уңаеннан кайдадыр таудан шуу, тимераякта йөрүләр оештырыла икән, гаилә белән шунда барып, күңел ачып кайтырга була. Моның бернинди зыяны да, гөнаһы да юк. Бу бит – җанга рәхәт, тәнгә сихәт.

Хәрам юл белән бәйрәм итәргә, күңел ачарга ярамый. Бик матур булмаган күренешләрнең берсе: мәсәлән, эш урыннарында ирләр һәм хатыннар бергә җыелыша. Чит ирләр, чит хатыннар белән бергә утырып эчә, елышып бии, кочаклаша... Шулай итеп, үз гаиләләреннән читтә каңгырап йөриләр... Кемгәдер ирәрм дип, хәрам ашап, хәрам эчеп утыру килешмәс. Бу синең гомер буе бушкарган эшләреңнең бәрәкәтен бетерер.

Безгә атна-ун көн ял иту мөмкинлеге бирелгән икән, аны файдалы уздырырга кирәк. Туганнарга йөрешеп, аларның хәлен белеп, әти-әни, әби-бабайларга кайтып, туганлык җепләрен ныгытып. Әҗер-савапка хәләл юл белән ирешү хәерле.

:: Кыш бабайдан нидер сорау, теләк теләүгә килсәк...

– Дога кылу, теләк теләүгә килгәндә, бу очракта без Аллаһы Тәгаләне генә күздә тотабыз. Ягъни сорасаң да, Кыш бабайдан түгел, Аллаһтан сорыйсы.

:: Сер түгел, ел җиңелләрдән килмәде. «Уйнап-көлеп йөрер чак түгел», – диючеләр бар. Бу уңайдан сезнең фикерне дә ишетәсе килә.

– Һәр елның үз авырлыгы, үз җиңеллеге бар. Аның өчен кайгырып йөрисе түгел. Кайгы килсә, ил белән күтәрәбез, шатлык булса, ил белән шатланабыз. Мөселманнар гел кайгыда яшәргә тиеш түгел, гел сыкрарга димәгән. Мөселманнарда матәм көне дә өч кенә көн. Күңел ачу да кирәк. Әмма ул хәрам ысул булмасын.

:: Ә балаларга чыршы тирәли әйләнү, чыршы бәйрәмендә катнашу, Кыш бабайга хат язу, аннан бүләк көтүгә карата дин нинди караштa?

– Балалар күп нәрсәне әкият буларак кабул итә, могҗизага ышана. Алар янына Кыш бабай булып киенгән кешеләр килә, шигырь сөйләтә, тәртипле, тәрбияле бул, дип киңәш бирә.

Элек тә ана-аналар балаларына матур тәрбия биргән. Әмма моны Кыш бабай аша башкармаган, өенә Кыш бабай дәшмәгән. Тәрбия дин нигезендә бирелгән. Безнең халык нарат, чыршы урманнары арасында яшәп тә, аны өенә алып кайтмаган, уенчык белән бизәмәгән.

«Балаларның христианнарның Раштуа бәйрәмендә катнашып, бүләк аласы килә», – диючеләргә Риза Фәхретдин: «Үзебезнең дә бит бәйрәмнәр бар. Аларны барларга кирәк», – дип җаваплый. Әйтик, Мөхәммәд (с.г.в.) туган көн. Бу – Мәүлид бәйрәме. Әгәр дә балалар шул уңайдан шигырьләр өйрәнсә, пәйгамбәребез (с.г.в.) тормыш юлын өйрәнеп, балалар арасында шул җәһәттән ярышлар үтсә, никадәр күңелле булыр иде, ди.

Шуңа күрә дә балаларыбызга Кыш бабайдан бүләк дип ялганларга кирәкмидер дә. Бүләк – Аллаһтан. Сер түгел, күп очракта балалар әкияти Кыш бабайны ата-анасы, әби-бабасыннан да өстенрәк күрә. Аларны тыңламый, белми, Кыш бабайны белә, аның өчен тырыша, матур киенергә тели, әзерләнә. Юк нәрсәне уйлап чыгарып, халык булмаган бабай образын тудырырга тырыша.

ru.freepik.com

Фикер

Җәлил хәзрәт ФАЗЛЫЕВ, Татарстанның баш казые:

– Ислам динендә Яңа ел дигән бәйрәм юк, ләкин андый традиция бар. Без үзебезнең гаиләдә аны каршыламыйбыз, тик бу – фәкать безнең фикер, безнең яшәү рәвеше. Кемдер бәйрәм итә икән, аны тыярга да, гаепләргә дә кирәкми. Күп тапкыр әйткәнем бар инде: безнең авылның намазлы егетләре дә бәйрәм итә. Мин аларга сүз әйтмим, чөнки алар эчми һәм тартмый, гөнаһ кылмый, гайбәт сөйләшми, намаз хакында да онытмыйлар. Яңа ел – балалар бәйрәме. Ә без балаларыбызга дини тәрбияне кечкенәдән үк бирә башларга тиеш. Яңа ел бәйрәмен һәр бала көтеп ала. Ә ник соң әле бәйрәмне дин белән бәйләмәскә? Намаз укымаган балаларга Кыш бабай бүләк алып килми, диярга була. Кыш бабайга шигырь түгел, дога сөйләп күрсәтсеннәр. Ләкин Кыш бабайга табыну кирәкми.

Остазым Габделхак хәзрәт Саматовның: «Яңа ел алдыннан туганнар, дуслар белән җыелып утыра идек. Иске елны озатканда – табындагы иң өлкәнебез, яңа елга чыккач, арабыздагы иң яшебез Коръән укый иде», – дип сөйләгәне әле дә истә.

Бер ялгыш – өч гөнаһ

Гыйбрәт ал!

Диндар бер егетне шайтан ничек кенә азындырырга теләсә дә, берничек тә булдыра алмагач, кеше сурәтенә кереп, бозыклык белән көн күрүче бер карт хатынга мөрәҗәгать итеп:

– Әй, хатын, әгәр дә егетне юлдан яздырырга ярдәм итсәң, сине дөньяда иң бай хатыннарның берсе итәр идем, – ди.

– Диндарларны аздыру – минем яраткан эшем, – ди хатын.

Әлеге карт хатынның яшь кызы һәм берничә айлык оныгы була. Шулай итеп, егет мәчеткә барган вакытта, әлеге хатын кычкырып, күз яшьләрен агызып, егетнең каршына килеп чыга.

– Ни булды сезгә? – дип сорый егет.

Әлеге карт хатын үзенең зарын сөйли башлый:

– Минем кызым һәм оныгым бик авыр хәлдә, ярдәмгә мохтаҗ, – ди.

Егет хатынның өенә кереп киткәч, хатын ишекне бикләп куя. Теге егет яшь кыз һәм бала белән бүлмәдә бикләнеп кала.

Карт хатын, ишекнең икенче ягыннан аңа эндәшеп:

– Әй, егет, әгәр дә син өч гөнаһның берсен эшләмәсәң, урамга чыгып: «Кызымны көчләде», – дип, барысына да хәбәр итәчәкмен. Сине үтерәчәкләр. Беренче гөнаһ – кызым белән зина кылу, икенчесе – бишектәге баланы үтерү, өченчесе – аракыны эчү, – ди.

Егет үзенчә: «Зина – зур гөнаһ, аны эшләүдән куркам. Гаепсез баланы үтерү – тагын да зур гөнаһ, аны һич тә эшләмәячәкмен. Аракы эчү ул кадәр үк гөнаһлы эш түгел», – дип уйлап, аракы эчәргә карар кыла. Бер касә артыннан икенчесен, өченчесен эчә һәм исерә. Исергәч, зина да кыла, бишектәге баланы да үтерә.

Карт хатын авылга бу хәбәрләрне җиткерә. Авыл халкы егетне үтерә. Бу эшне башкаргач, шайтан карт хатынга күп итеп рәхмәтләр әйтә.

(Мәхмүт хәзрәт ШӘРӘФЕТДИНОВның «Бәхетлеләрнең серләре» китабыннан алынды)

Йөгез, бер дога!

Атабыз Адәм галәйһиссәлам белән анабыз Хаува радыяллаһу ганһә, җәннәттән чыгарылгач, шушы доганы кылган:

«Раббәнәә заләмнәә әнфүсәнәә вә илләм тәгъфирләнәә вә тәрхәмнәә ләнәкүүнәннә минәл-хаасириин».

***Мәгънәсе:** «Ий Раббыбыз! Без [әмереңә каршы төшеп, үзебезне җәннәттән чыгарырлык эш эшләп] үз-үзләребезгә золым иттек. Әгәр дә Син безне гафу итмәсәң һәм безгә мәрхәмәт итмәсәң, без зарар күргәннәрдән булырбыз».*

Чулпан ГАРИФУЛЛИНА әзерләде

Лилия
ГЫЙМАЗОВА

Ә син таныйсыңмы?

Уеныбызның чираттагы өлешен тәкъдим итәбез. Бу юлы да эстрада артистларының популяр җырларын ни дәрәҗәдә белүегезне тикшерәчәкбез. Кагыйдәләре дә шул ук: җыр һәм җырчының тәгәл исемен +7 (904) 718-14-69 номерына язып җибәрергә кирәк булыр. Җиңүчегә бүләк – телефонына 100 сум акча!

Әлеге рәсемнәр астына яшерелгән җыр соңлап килгән газиз ярга багышлана. Кичерә алмаса да, начарлык белән түләмәсен, дип тели җырчы.

Күпләр әлеге чәчкәләрне сагышка юрый. Ә җырчы, алар бәхет теләп озатып калалар, ди.

Аннан-моннан

Социаль челтәрләргә күзәтү ясап, андагы кайбер «кайнар» яңалыкларны сезгә дә тәкъдим итәбез.

Зөлфирә Шәйдуллина көлмәген югалткан. Әйе, көлмәк кадәр көлмәген! «Татар җыры»нда чыгыш ясаган җирдә калдырган булса кирәк. Социаль челтәрләрендә хәбәр итүенчә, ахыр чиктә көлмәк табылган, борчылмасак та була.

Илсөя Бәдретдинова төркемендәге якут кызы **Айысхааның әтисе вафат булган.** «Мин сине яратуымны һәм кызыңны лаеклы итеп тәрбияләвеңне әйтергә өлгерми калдым... Тыныч йокла», – дип язган Айысхаана социаль челтәрләренең берсендә.

Зәмирә Рәҗәпова «ТНВ»дан киткән. Соңгы арада күпләрне борчыган яңалыкларның берсе бу. Ул алты ел алып барган «Әй, язмыш, язмыш...» тапшыруы шуның белән тәмам, аның урынына хәзер башкасын куя башладылар.

«Калеб»кә 10 яшь тулды. Яшь татар иҗатчыларын берләштергән яңа буын җыены беренче юбилеен «Пирамида»да уздырды. 10 ел элек берләшкән яшьләрнең исемнәрен сез дә яхшы беләсездер. Әйтик, композиторлардан – Эльмир Низамов, Миләүшә Хәйруллина, шагыйрьләрдән – Рүзәл Мөхәммәтшин, Булат Ибраһим, Лилия Гыйбадуллина, Гөлүсә Батталова... Саный китсәң, бик күп була. Юбилей кичәсендә исә алар 10 ел эчендә иҗат ителгән иң матур җыр һәм шигырьләрен яңгыраттылар.

Татар яшьләренә – яңа рәис. Бөтендөнья татар яшьләре форумына яңа җитәкче билгеләделәр. Моңарчы яшьләрне Ленария Мөслимова җитәкләгән булса, хәзер бу вазыйфаны Райнур Хәсәнов башкарачак.

УРТАК... СӘХНӘ

Җырлы гаиләләр – татар эстрадасының бер феномены, дисәк, арттыру булмас. Өйдә дә, эштә дә бергә булу мөнәсәбәтләргә йогынты ясыймы? Эштәгене өйгә алып кайту яхшымы, начармы? Аерым гына иҗат итү турында хыяллар уянгалыймы? Бу сорауларны танылган җырлы гаиләләрнең үзләренә бирдек.

«Ялгыз чыгып китәсе килгән чаклар да була»

Гүзәл Идрисова бергә эшләүне ике яклы тәңкәгә тиңли. «Өйдә дә, эштә дә бергә булгач, рухи яктан да, эшләр бүленешендә дә терәк булуын тоясың, акча да бер казнага җыела. Әйтик, күп очракта без мәҗлесләрдә бергә эшлибез. Мин аппаратурасына да утырам, диджей да була алам. Гомумән, оештыру эшләрен үз өстемә алам. Бер-беребезгә җайлашып беттек. Ләкин безнең бит әле өч балабыз да бар. Нянябыз юк, әниләребез якында гына түгел. Икәү чыгып китү авыр булган чаклар да җитәрлек. Хәзер менә олы улыбыз, ныгытып, музыка белән шөгыльләнә. Аны конкурс-концертларга күбрәк үзем йөртәм», – ди Гүзәл. Эшләр өйгә кайткан, өйдән бер ялгызың чыгып китәсе килгән чаклар да булуын яшерми ул. «Андый чакта кызлар белән булса да күрешәм, тулыланып кайтам».

«Күбрәк Алинәгә юл куям»

Бер генә минутка да бер-берсеннән аерылып тормый күк тоелган Алинә һәм Азат Кәримовлар эшнекен – эшкә, өйнекен өйгә бүлеп, булган проблемаларын, иҗади бәхәсләрен кичкә – гаилә белән уздыра торган вакытка калдырмаска тырыша икән. «Өйдә дә, эштә дә бергә булу дөрес әйбер түгел дип саныйм. Бер-береңне сагынырга кирәк! Безнең көн тәртибе шулайрак корылган да инде – кич сагынышып кайтабыз. Эш көннәрендә һәркем үз мәшәкате белән йөрсә, яллардагы концерт һәм мәҗлесләрдә дә һәркем үз вазыйфасын үти. Сәхнәдә генә күрешәбез дияргә була», – дип сөйләде гаилә башлыгы. Ә иҗатка килгәндә, Азат әйтүенчә, бергә җырлауның да, аерым җырлауның үз яхшы һәм начар яклары бар. «Дуэт ул – бер-береңә яраклашу. Бергә җырлаганда, кем дә булса үзен корбан итә. Безнең очракта мин күбрәк Алинәгә юл куям. Шул ук вакытта дуэтта бер-береңә таянып, бер-береңне тулыландырып җырлыйсың. Аерым җырлаганда исә иркенрәк, үз мөмкинлекләреңне генә күрсәтәсең һәм үзеңә генә таянасың».

«Сагыну да рәхәт»

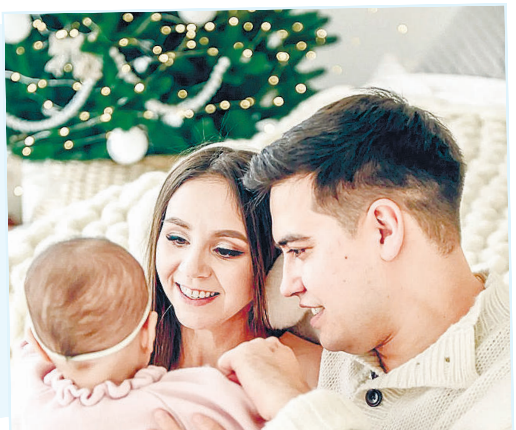

Бу фикерне Гөлсирин Абдуллина да дәвам иттерде. Тормыш иптәше Азат Абитовны сагынып көтеп алырга ярата икән ул. «Якын кешең белән гел бергә булу, шатлыгын да, башкасын да уртаклашу, ярдәм итешү, киңәшләр бирү рәхәт инде ул. Күп әйберне уртага салып сөйләшеп була. Без, гадәттә, андый «киңәшмә»ләрне машинада, юлда чакта уздырабыз. Эшләп, өйгә кайткач та нәтиҗә ясап куябыз. Шулай да, бер-береңнән ял итә белергә кирәк. Сагыну хисе булырга тиеш», – ди Гөлсирин. Эшне өйгә алып кайтуның чамасын белергә кирәк дип саный ул: «Минем өчен өй ул – ял итү урыны. Төрле тәм-томнар пешереп, баланы кочаклап...» Аерым иҗат итүгә килгәндә, андый уйның башына килгәне юк икән. «Сылуны алып кайткач та, Азат концертлар куярга уйлаган иде, «Синнән башка булдырып булмас», – дип, уеннан кире кайтты», – дип сөйләде җырчы.

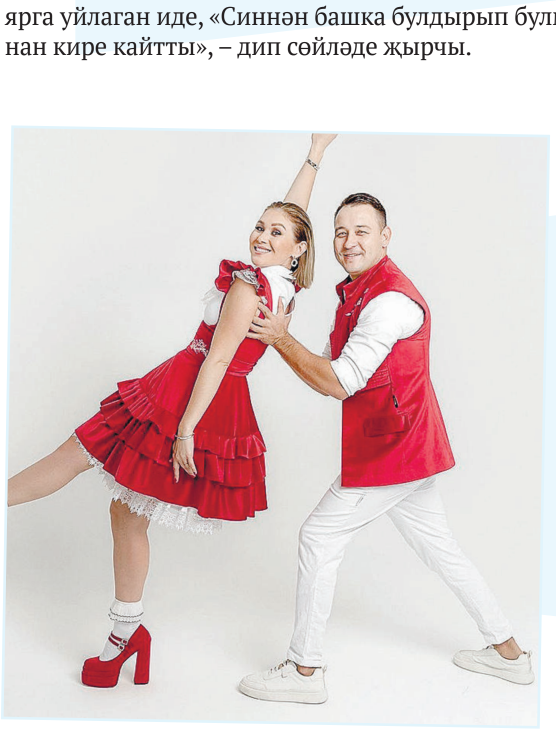

«Без күнеккән инде...»

Гөлназ белән Илсур Шәрипҗановлар бер-берсеннән арырга өлгерми дә. Чөнки, беренчедән, икесе дә мондый тормыш рәвешен, үз эшен ярата, икенчедән, икесенең дә өстәмә шөгыльләре бар. «Әйтик, Илсур хоккей уйный, мин – хуҗабикә. Балалар белән мәш килəм, телим икән, дус кызларым янына барып кайтам. Без бергә эшлибез икән, димәк, бу икебезгә дә ошый. Без шундый тормыш рәвешенә күнеккән инде», – ди Гөлназ. Гаилә дуэтлары арасында төрле мисаллар бар, җырчы аларны да телгә алды. «Әйтик, Илмира – Руслан дуэты һәм гаиләсе таркалды, холыклары туры килмәде. Хәзер менә аерым-аерым иҗат итәләр. Безгә менә болай рәхәт, без шушы рәвешле нәтиҗәләргә ирешәбез, аерым концертлар куеп йөрүнең мәгънәсен күрмибез. Алда ни булыр – вакыт күрсәтер», – диде Гөлназ.

27 декабрь | Чәршәмбе

ВГТРК ТАТАРСТАН

05.05, 06.05, 07.05, 08.05 «Вести-Татарстан. Погода»
05.35, 06.35, 07.35, 08.35 «Вести-Татарстан. Утро»
09.00 «Яңалыклар. Татарстан»
09.30 «Хәерле көн, Татарстан!»
14.30, 21.05 «Вести-Татарстан»

ТНВ ТАТАРСТАН – ЯҢА ГАСЫР

06.00, 02.00 «Манзара» 16+
07.00, 18.30, 20.30, 05.50 Татарстан хәбәрләре 16+
08.00, 14.30, 19.30, 21.30 Новости Татарстана 16+
08.10 «Здравствуйте!» 16+
10.00, 20.00 «7 ЮЛ ЧАТЫНДА» 16+
11.00, 00.40 «Каравай» 6+
11.30, 16.00 «Татарлар» 12+
12.00, 22.10 «МӘХӘББӘТ ҺӘМ ЙОЛДЫЗЛАР» 16+
13.00 «Җырлыйк әле!» 12+
14.00 «Азбука долголетия» 16+
14.15 «Здоровая семья: мама, папа и я» 12+
14.45 «Семь дней+» 16+
15.15 «Шаян ТВ» тәкъдим итә 0+
16.30 «Сөяләрем сине хак минем» 16+
17.35 «Итоги года культуры и национальных традиций в РТ» 6+
18.00 «Гаилә учагы» 16+
19.00 «Таяну ноктасы» 16+
21.00 «Ватандашлар» 16+
22.00 «Вызов 112» 16+
23.00 «ЖЁЛТЫЙ ГЛАЗ ТИГРА» 16+
00.00 «Җыр пеш!» 16+
01.05 «Кәмит Җәмит» 16+
03.30 «Тибрәнә җыр дулкыннары» 12+
03.55 «Йөрәктән – йөрәккә» 16+
04.45 «Башваткыч» 12+
05.35 «Оныта алмыйм...» 12+

ТНВ-ПЛАНЕТА

06.00, 13.05, 01.05 «Манзара» 16+
08.00 «Үткәннәр сагындыра» 12+
08.30, 23.10, 05.10 «Әй, язмыш, язмыш...» 16+
09.30, 21.25, 04.20 «Йөрәктән – йөрәккә» 16+
10.00, 21.55 ТВ фондыннан. Венера Шәрипова җырлый 6+
10.30, 17.30, 19.35, 00.40 «Татарлар» 12+
11.00, 15.00, 18.00, 21.00, 00.00 «Яңалыклар» 16+
11.30, 16.30, 20.30 «Таяну ноктасы» 16+
12.05, 18.20, 22.15 «7 ЮЛ ЧАТЫНДА» 16+
15.25, 03.05 «Әдәби хәзинә» 6+
16.00 «Шаян ТВ» тәкъдим итә... 6+
17.00 «Музыкаль мәйдан» 16+
19.10 «Милли мәдәниятләр һәм гореф-гадәтләр елы нәтиҗәләре» 12+
20.00, 00.15 «Гаилә учагы» 16+
02.40 «Тибрәнә җыр дулкыннары» 12+
03.30 «Әйдә әле мәхәббәт иленә» 16+

1 КАНАЛ

05.00 «Доброе утро»
09.00, 12.00, 15.00, 03.00 Новости
09.20 «АнтиФейк» 16+
10.00 «Жить здорово!» 16+
10.50, 17.00 Информационный канал 16+
15.15 «Давай поженимся!» 16+
16.05 «Мужское / Женское» 16+
18.00 Вечерние новости
19.55 «Куклы наследника Тутти» 16+
21.00 «Время»
22.00 «ДОКТОР ПРЕОБРАЖЕНСКИЙ» 16+
23.00 «Большая игра» 16+
00.00 «Шоу Вована и Лексуса» 16+
01.00 ПОДКАСТ.ЛАБ «Психика» 16+
01.45 ПОДКАСТ.ЛАБ «Пусть не говорят, пусть читают» 16+
02.30 ПОДКАСТ.ЛАБ «Свидетели Эйзенштейна» 16+
03.05 ПОДКАСТ.ЛАБ «Летописи конца времен» 16+
03.55 ПОДКАСТ.ЛАБ «Триггеры» 16+

РОССИЯ 1

05.00 «Утро России»
09.00, 14.30, 21.05 Вести. Местное время
09.55 «О самом главном» 12+
11.00, 14.00, 16.00, 20.00 Вести
11.30, 17.30 «60 минут» 12+
14.55 «Наши» 12+
16.30 «Малахов» 16+
21.20 «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ-23» 16+
23.30 «Вечер с Владимиром Соловьёвым» 12+
02.05 «СКЛИФОСОВСКИЙ» 16+
04.05 «МОРОЗОВА» 16+

МАТЧ ТВ

06.00 «Спортивный век» 12+
06.30 «Что за спорт?» 12+
07.00, 10.00, 12.55, 14.55, 18.00, 03.55 Новости 0+
07.05, 15.00, 18.05, 23.15 Все на Матч!
10.05, 12.35, 03.35 Специальный репортаж 12+
10.25 «Лучшие из лучших» 12+
11.25 Смешанные единоборства. UFC. Дастин Порье против Джастина Гейджи 16+
13.00 «Есть тема!»
14.25 «Вид сверху» 12+
15.30 Дартс. OLIMPBET Новогодний марафон
18.45 Хоккей. Фонбет Чемпионат КХЛ. ЦСКА – СКА
21.45 Бильярд. «BetBoom Суперлига»
00.15 Профессиональный бокс. PRAVDA old school boxing 16+
01.35 Волейбол. Кубок России. Женщины. Финал. «Ленинградка» – «Динамо» 6+
04.00 «Век Динамо» 16+
05.00 «География спорта» 12+
05.30 Аквабайк. Чемпионат мира по гонкам на выносливость 6+

НТВ

04.50 «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» 16+
06.30 «Утро. Самое лучшее» 16+
08.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.35 «Сегодня»
08.25 «ПЁС» 16+
13.25 «Чрезвычайное происшествие»
14.00 «Место встречи»
16.45 «За гранью» 16+
17.50 «ДНК» 16+
20.00 «ЛИХАЧ» 16+
22.10 «БИМ» 16+
00.50 «ШПИОН №1» 16+
02.35 «АДВОКАТ» 16+

ДОМАШНИЙ

07.10 «Давай разведёмся!» 16+
08.10, 05.25 «Тест на отцовство» 16+
10.15, 22.55 «Понять. Простить» 16+
11.20, 00.00 «Порча» 16+
12.30, 01.00 «Знахарка» 16+
13.05, 01.30 «Верну любимого» 16+
13.40, 02.00 «Голоса ушедших душ» 16+
14.10 «Новый год по-домашнему» 16+
14.40 «ГОРЬКИЙ МЁД...» 16+
19.00 «МЕХАНИКА ЛЮБВИ» 16+
02.25 «ТЕНЬ ПРОШЛОГО» 16+
06.10 «По делам несовершеннолетних» 16+

ЗВЕЗДА

05.10, 12.45, 03.30 «УЧАСТОК ЛЕЙТЕНАНТА КАЧУРЫ» 16+
07.00 «Сегодня утром» 12+
09.00, 13.00, 17.00, 19.00 Новости дня 16+
09.15, 21.00 «Открытый эфир» 16+
11.00, 18.50 «Специальный репортаж» 16+
11.15 «БОЛЬШАЯ ПЕРЕМЕНА» 12+
15.00 Военные новости 16+
18.00 «105 дней незнаменитой войны» 18+
19.55 «По горячим следам» 16+
20.10 «Секретные материалы» 16+
22.45 «Между тем» 12+
23.15 «РОССИЯ МОЛОДАЯ» 12+
01.45 «СИЦИЛИАНСКАЯ ЗАЩИТА» 12+
03.10 «Москва фронту» 16+

28 декабрь | Пәнҗешәмбе

ВГТРК ТАТАРСТАН

05.05, 06.05, 07.05, 08.05 «Вести-Татарстан. Погода»
05.35, 06.35, 07.35, 08.35 «Вести-Татарстан. Утро»
09.00 «Яңалыклар. Татарстан»
09.30 «Хәерле көн, Татарстан!»
14.30, 21.05 «Вести-Татарстан»

ТНВ ТАТАРСТАН – ЯҢА ГАСЫР

06.00, 02.15 «Манзара» 16+
07.00, 18.15, 05.50 Татарстан хәбәрләре 16+
08.00, 14.30 Новости Татарстана 16+
08.10 «Здравствуйте!» 16+
10.00 «7 ЮЛ ЧАТЫНДА» 16+
11.00 «Каравай» 6+
11.30, 16.00 «Татарлар» 12+
12.00, 23.10 «МӘХӘББӘТ ҺӘМ ЙОЛДЫЗЛАР» 16+
13.00, 05.00 «Кәмит Җәвит» 16+
14.00 «Память сердца» 16+
14.15 «Классный час» 16+
14.45 «Семь дней+» 16+
15.15 «Шаян ТВ» тәкъдим итә 0+
16.30 «Сөяләрем сине хак минем» 16+
17.15 «Точка опоры» 16+
18.45 Хоккей. Чемпионат КХЛ. «Ак барс» – «Металлург» (Мг). По окончании – «Погружение на 100» 6+
22.00 «Вызов 112» 16+
22.10 «Наша Республика – наше дело» 16+
00.00 «ЖЁЛТЫЙ ГЛАЗ ТИГРА» 16+
00.50 «Ә син...?»
01.40 «Видеоспорт» 16+
02.05 «Азбука долголетия» 16+
03.45 «Таяну ноктасы» 16+
04.10 «Башваткыч» 12+

ТНВ-ПЛАНЕТА

06.00, 13.05, 01.05 «Манзара» 16+
08.00, 00.15 «Үткәннәр сагындыра» 12+
08.30, 23.10, 04.20 «Кәмит Җәвит» 16+
09.30 «Гаилә учагы» 16+
10.00 «Туган авылым» 12+
10.30, 17.30, 19.35, 00.40 «Татарлар» 12+
11.00, 15.00, 18.00, 21.00, 00.00 «Яңалыклар» 16+
11.30, 16.30, 20.30 «Таяну ноктасы» 16+
12.05, 18.20, 22.15 «7 ЮЛ ЧАТЫНДА» 16+
15.25, 03.05 «Әдәби хәзинә» 6+
16.00 «Шаян ТВ» тәкъдим итә... 6+
17.00 «Музыкаль мәйдан» 16+
20.00 «Tatarstan today. Дөньяга ачык» 16+
21.25 «Йөрәктән – йөрәккә» 16+
02.40 «Тибрәнә җыр дулкыннары» 12+
03.30 «Йөрәктән – йөрәккә» 16+
05.10 «Әй, язмыш, язмыш...» 16+

1 КАНАЛ

05.00 «Доброе утро»
09.00, 12.00, 15.00, 03.00 Новости
09.20 «АнтиФейк» 16+
10.00 «Жить здорово!» 16+
10.50, 17.00 Информационный канал 16+
15.15 «Давай поженимся!» 16+
16.05 «Мужское / Женское» 16+
18.00 Вечерние новости
19.55 «Куклы наследника Тутти» 16+
21.00 «Время»
22.00 «ДОКТОР ПРЕОБРАЖЕНСКИЙ» 16+
23.00 «Большая игра» 16+
00.00 ПОДКАСТ.ЛАБ «Космические истории» 16+
00.45 ПОДКАСТ.ЛАБ «Гори огнем!» 16+
01.30 ПОДКАСТ.ЛАБ «Легкие деньги» 16+
02.15 ПОДКАСТ.ЛАБ «Не лыком шиты» 16+
03.05 ПОДКАСТ.ЛАБ «Антропология» 16+
03.55 ПОДКАСТ.ЛАБ «Неформат» 16+

РОССИЯ 1

05.00 «Утро России»
09.00, 14.30, 21.05 Вести. Местное время
09.55 «О самом главном» 12+
11.00, 14.00, 16.00, 20.00 Вести
11.30, 17.30 «60 минут» 12+
14.55 «Наши» 12+
16.30 «Малахов» 16+
21.20 «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ-23» 16+
23.30 «Вечер с Владимиром Соловьёвым» 12+
02.05 «СКЛИФОСОВСКИЙ» 16+
04.05 «МОРОЗОВА» 16+

МАТЧ ТВ

06.00 «Спортивный век» 12+
06.30 «Вид сверху» 12+
07.00, 10.00, 12.55, 18.00, 03.55 Новости 0+
07.05, 18.05, 21.15, 23.30 Все на Матч!
10.05, 12.35, 03.35 Специальный репортаж 12+
10.25 «Лучшие из лучших» 12+
11.25 Смешанные единоборства. UFC. Алекса Грассо против Валентины Шевченко 16+
13.00 «Есть тема!»
14.25 «Большой хоккей» 12+
14.55 Хоккей. OLIMPBET Чемпионат МХЛ. «Толпар» – «Ирбис»
17.15 «Вы это видели» 12+
18.45 Хоккей. Фонбет Чемпионат КХЛ. «Ак барс» – «Металлург»
22.00 Бильярд. «BetBoom Суперлига»
00.15 Профессиональный бокс. Тим Цзю 16+
01.35 Волейбол. БЕТСИТИ Кубок России. Мужчины. Финал. «Динамо» – «Зенит-Казань» 6+
04.00 «Век спорта» 12+
04.50 Теннис. Мировая лига. Финал 6+

НТВ

04.50 «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» 16+
06.30 «Утро. Самое лучшее» 16+
08.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.35 «Сегодня»
08.25 «ПЁС» 16+
13.25 «Чрезвычайное происшествие»
14.00 «Место встречи»
16.45 «За гранью» 16+
17.50 «ДНК» 16+
20.00 «ЛИХАЧ» 16+
22.10 «БИМ» 16+
00.50 «Поздняков» 16+
01.10 «Квартирный вопрос» 0+
02.00 «АДВОКАТ» 16+

ДОМАШНИЙ

06.35 «Давай разведёмся!» 16+
07.35, 02.25 «Тест на отцовство» 16+
09.45, 23.00 «Понять. Простить» 16+
10.50, 00.00 «Порча» 16+
11.55, 01.05 «Знахарка» 16+
12.30, 01.35 «Верну любимого» 16+
13.05, 02.00 «Голоса ушедших душ» 16+
13.40 «Новый год по-домашнему» 16+
14.10 «СУРРОГАТНАЯ МАТЬ» 16+
19.00 «СЕРДЦЕ РИТЫ» 16+
03.15 «6 кадров» 16+
03.20 «МЕХАНИКА ЛЮБВИ» 16+

ЗВЕЗДА

05.10, 12.45, 04.50 «УЧАСТОК ЛЕЙТЕНАНТА КАЧУРЫ» 16+
07.00 «Сегодня утром» 12+
09.00, 13.00, 17.00, 19.00 Новости дня 16+
09.15, 21.00 «Открытый эфир» 16+
11.00, 18.50 «Специальный репортаж» 16+
11.15 «БОЛЬШАЯ ПЕРЕМЕНА» 12+
15.00 Военные новости 16+
18.00 «105 дней незнаменитой войны» 18+
19.55 «По горячим следам» 16+
20.10 «Код доступа».12+
22.45 «Между тем» 12+
23.15 «РОССИЯ МОЛОДАЯ» 12+
03.15 «ПРИКАЗАНО ВЗЯТЬ ЖИВЫМ» 12+

29 декабрь | Җомга

ВГТРК ТАТАРСТАН

05.05, 06.05, 07.05, 08.05 «Вести-Татарстан. Погода»
05.35, 06.35, 07.35, 08.35 «Вести-Татарстан. Утро»
09.00 «Вести Приволжского федерального округа»
09.15 «Яңалыклар. Татарстан»
09.30 «Хәерле көн, Татарстан!»
14.30, 21.35 «Вести-Татарстан»

ТНВ ТАТАРСТАН – ЯҢА ГАСЫР

06.00, 02.00 «Манзара» 16+
07.00, 18.30, 20.30 Татарстан хәбәрләре 16+
08.00, 14.30, 19.30, 21.30 Новости Татарстана 16+
08.10 «Здравствуйте!» 16+
10.00, 04.45 «Йөрәктән – йөрәккә» 16+
11.00 «Нәсыйхәт» 16+
11.30, 16.00 «Татарлар» 12+
12.00 «Ком сәгате» 16+
13.00, 00.40 «Башваткыч» 12+
14.00 «Актуальный ислам» 16+
14.15 «Если хочешь быть здоровым» 16+
14.45 «Семь дней+» 16+
15.15 «Шаян ТВ» тәкъдим итә 0+
16.30 «Сөяләрем сине хак минем» 16+
17.30 «Кто мы татары?» 12+
18.00 «Туган җир» 12+
19.00 «Таяну ноктасы» 16+
20.00 «7 ЮЛ ЧАТЫНДА» 16+
21.00 «Юлчы» 16+
22.00 «Вызов 112» 16+
22.10 «Сөйләшергә вакыт» 16+
23.10 «ПОДАРОК СУДЬБЫ» 16+
00.15 «Килде-китте» 0+
01.30 «Семь дней +» 16+
02.00 «Фолиант в столетнем переплете» 16+
02.15 Концерт 16+
03.25 «Җырлыйк әле!» 12+
04.20 «Әдәби хәзинә» 16+
05.35 «Оныта алмыйм...» 12+

ТНВ-ПЛАНЕТА

06.00, 13.05 «Манзара» 16+
08.00 «Үткәннәр сагындыра» 12+
08.30, 23.10, 04.20 «Ком сәгате» 16+
09.30, 16.30, 00.15 «Нәсыйхәт» 16+
10.00, 20.30, 01.40 «Заман көзгесе» 6+
10.30, 17.30, 19.10, 00.40 «Татарлар» 12+
11.00, 15.00, 18.00, 21.00, 00.00 «Яңалыклар» 16+
11.30 «Таяну ноктасы» 16+
12.05, 18.20, 22.15 «7 ЮЛ ЧАТЫНДА» 16+
15.25, 03.05 «Әдәби хәзинә» 6+
16.00 «Шаян ТВ» тәкъдим итә... 6+
17.00, 21.55 «Күңелләрдә тальян моңнары» 12+
20.00 «Туган җир» 12+
21.25 «Кто мы татары?» 12+
22.40, 02.10 «Тибрәнә җыр дулкыннары» 12+
01.15, 03.30 «Йөрәктән – йөрәккә» 16+
05.10 «Әй, язмыш, язмыш...» 16+

1 КАНАЛ

05.00 «Доброе утро»
09.00, 12.00, 15.00 Новости
09.20 «АнтиФейк» 16+
10.00 «Жить здорово!» 16+
10.50, 17.00 Информационный канал 16+
15.15 «Давай поженимся!» 16+
16.05 «Мужское / Женское» 16+
18.00 Вечерние новости
18.40 «Человек и закон» 16+
19.45 «Поле чудес» 16+
21.00 «Время»
21.45 «Фантастика» 12+
23.40 «Матадор» 18+
00.40 ПОДКАСТ.ЛАБ «Не лыком шиты» 16+
01.25 ПОДКАСТ.ЛАБ «20 лет спустя» 16+
02.10 ПОДКАСТ.ЛАБ «Драгоценные истории» 16+
02.55 ПОДКАСТ.ЛАБ «Обман веществ» 16+
03.40 ПОДКАСТ.ЛАБ «Креативные индустрии» 16+
04.25 ПОДКАСТ.ЛАБ «Обязательно к прочтению» 16+
05.10 ПОДКАСТ.ЛАБ «Мелодии моей жизни» 16+

РОССИЯ 1

05.00 «Утро России»
09.00, 14.30, 21.35 Вести. Местное время
09.55 «О самом главном» 12+
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести
11.30 «60 минут» 12+
14.55 «Прямой эфир». Специальный выпуск 16+
17.50 «Привет, Андрей!» 12+
21.50 «Дуэты» 12+
00.40 «Шоу Большой Страны» 12+
01.30 «КОМЕТА ГАЛЛЕЯ» 12+

МАТЧ ТВ

06.00 «Спортивный век» 12+
06.30 «Большой хоккей» 12+
07.00, 10.00, 12.55, 14.55, 18.00, 03.55 Новости 0+
07.05, 15.00, 19.40, 00.45 Все на Матч!
10.05, 03.35 «Небесная грация» 0+
10.25 «Лучшие из лучших» 12+
11.25 Смешанные единоборства. UFC 16+
12.35 «Лица страны» 12+
13.00 «Есть тема!»
14.25 «Футбол на все времена. Пеле» 12+
15.30 «ЧЕМПИОНЫ» 6+
17.30 «ЧЕМПИОНЫ. БЫСТРЕЕ. ВЫШЕ. СИЛЬНЕЕ» 6+
20.40 Футбол. Суперкубок Турции
22.45 Футбол. Чемпионат Италии
01.35 Волейбол. Чемпионат России. Pari Суперлига. Женщины. «Заречье-Одинцово» – «Протон» 6+
04.00 Дартс. OLIMPBET Новогодний марафон

НТВ

04.50 «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» 16+
06.30 «Утро. Самое лучшее» 16+
08.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00 «Сегодня»
08.25 «Мои университеты. Будущее за настоящим» 6+
09.25 «ПЁС» 16+
13.25 «Чрезвычайное происшествие»
14.00 «Место встречи»
16.45 «ДНК» 16+
20.00 «ЛИХАЧ» 16+
22.10 «БИМ» 16+
00.20 «ПАПЫ» 6+
02.20 «Дачный ответ» 0+
03.10 «АДВОКАТ» 16+

ДОМАШНИЙ

06.55 «Давай разведёмся!» 16+
07.55 «Тест на отцовство» 16+
10.00, 23.00 «Понять. Простить» 16+
11.05, 00.00 «Порча» 16+
12.10, 01.05 «Знахарка» 16+
12.45, 01.35 «Верну любимого» 16+
13.20, 02.00 «Голоса ушедших душ» 16+
13.55 «Новый год по-домашнему» 16+
14.25 «КРАСОТА НЕБЕСНАЯ» 16+
19.00 «С ЧИСТОГО ЛИСТА» 16+
02.25 «ИЩУ ТЕБЯ» 16+
06.00 «6 кадров» 16+
06.05 «По делам несовершеннолетних» 16+

ЗВЕЗДА

06.35 «УЧАСТОК ЛЕЙТЕНАНТА КАЧУРЫ» 16+
09.00, 13.00, 17.00, 19.00 Новости дня 16+
09.20, 13.25 «ГРАФ МОНТЕ-КРИСТО» 16+
15.00 Военные новости 16+
19.40 «Загадки века» 12+
20.30 «Скрытые угрозы» 16+
21.20 «Специальный репортаж» 16+
22.00 «Здравствуйте, товарищи!» 16+
23.30 «Музыка+» 12+
00.50 «ЭТА ВЕСЕЛАЯ ПЛАНЕТА» 12+
02.25 «БОЛЬШАЯ СЕМЬЯ» 12+
04.10 «Новый Год на войне» 16+

30 декабрь | Шимбә

ТАТАРСТАН
08.00 «Вести-Татарстан»
08.20 Местное время. Суббота

ТАТАРСТАН – ЯҢА ГАСЫР
06.00 «Йөрәктән – йөрәккә» 16+
07.00 «Sиңа Миннән Sәлам» 16+
09.00 «Әй, язмыш, язмыш...» 16+
10.00, 20.00 «7 ЮЛ ЧАТЫНДА» 16+
10.30 «Музыкальный майдан» 16+
11.00 «Закон. Парламент. Общество» 16+
11.30, 03.30 «Тибрәнә җыр дулкыннары» 12+
11.45 «Гаилә учагы» 16+
12.15 «Видеоспорт» 16+
12.45 Хоккей. Чемпионат КХЛ. «Ак барс» – «Салават Юлаев» 6+
15.30 «Канун. Парламент. Җәмгыять» 16+
16.00 «Күңелләрдә тальян моңнары» 6+
16.30 «Газпром трансгаз Казань. Итоги года» 12+
16.40 «Наши герои» 16+
17.00 «Сөйләшергә вакыт» 16+
18.00 «Семь дней» 16+
19.00 «Халкым минем...» 12+
19.30, 21.30 Новости в субботу 16+
20.30 «Адымнар» 16+
21.00 «Болгар радиосы» концерты 16+
22.00 «УБИТЬ ВЕЧЕР» 12+
23.40 «ТАРИФ НОВОГОДНИЙ» 16+
01.05 «Музыкальный майдан» 16+
01.30 «Сөяләрем сине хак минем» 16+
03.55 «Җырлыйк әле!» 12+
04.45 «Кәмит Җәвит» 16+
05.35 «Онытa алмыйм» 12+

ТНВ-ПЛАНЕТА
06.00 «Йөрәктән – йөрәккә» 16+
07.00, 15.00 «Sиңа Миннән Sәлам» 16+
09.00 «Сөйләшергә вакыт» 16+
10.00 «Кайнар хит» 16+
11.00, 19.10, 03.00 «Башваткыч» 12+
12.05, 18.20, 22.15 «7 ЮЛ ЧАТЫНДА» 16+
13.05 «Рәхмәт сиңа» 16+
17.00 «Йөрәк җылысы» 16+
20.00 «Адымнар» 16+
20.30, 05.05 «Халкым минем» 12+
21.00 «Семь дней» 16+
23.10 Н.Исәнбәт. «Хуҗа Насретдин». К.Тинчурин исемендәге Татар дәүләт драма һәм комедия театры спектакле 16+
01.45 Марат Мухин хитлары 16+
03.50 «Җырлыйк әле!» 12+
04.40 «Заман көзгесе» 6+
05.30 «Нәсыйхәт» 16+

1 КАНАЛ
06.00 «Доброе утро. Суббота»
09.00 «Умницы и умники» 12+
09.45 «Слово пастыря» 0+
10.00, 12.00 Новости
10.15 «Леонид Гайдай. Все бриллианты короля комедии» 12+
11.15 «Как Иван Васильевич менял профессию» 12+
12.15 «12 СТУЛЬЕВ» 12+
15.25 К 100-летию Леонида Гайдая 16+
17.30 «Леониду Гайдаю – 100» 12+
18.00 Вечерние новости
19.25 «КАВКАЗСКАЯ ПЛЕННИЦА, ИЛИ НОВЫЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ ШУРИКА» 0+
21.00 «Время»
21.35 «Клуб Веселых и Находчивых» 16+
00.00 «Самый первый Новый год» 18+
02.25 ПОДКАСТ.ЛАБ «Неформат» 16+
03.10 ПОДКАСТ.ЛАБ «Психика» 16+
03.55 ПОДКАСТ.ЛАБ «Антропология» 16+
04.40 ПОДКАСТ.ЛАБ «Драгоценные истории» 16+
05.25 ПОДКАСТ.ЛАБ «Анекдоты» 16+

РОССИЯ 1
04.55 «ДОЯРКА ИЗ ХАЦАПЕТОВКИ» 12+
08.00 Вести. Местное время
08.20 Местное время. Суббота
08.35 «По секрету всему свету»
09.00 «Формула еды» 12+
09.25 «Пятеро на одного»
10.10 «Сто к одному»
11.00, 20.00 Вести
11.45 «Парад юмора. С наступающим!» 16+
13.50 «ОПЕРАЦИЯ «Ы» И ДРУГИЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ ШУРИКА» 6+
15.40, 03.55 «ПОСЛЕДНИЙ БОГАТЫРЬ» 12+
17.50 «ПОСЛЕДНИЙ БОГАТЫРЬ: КОРЕНЬ ЗЛА» 6+
20.45 «ПОСЛЕДНИЙ БОГАТЫРЬ: ПОСЛАННИК ТЬМЫ» 6+
22.40 «ХОЛОП» 12+
00.30 «ЗОЛОТОЙ ПАПА» 16+

МАТЧ ТВ
06.00 Смешанные единоборства. One FC. Анатолий Малыхин против Аржана Буллара 16+
07.00, 10.00, 03.55 Новости 0+
07.05, 15.15, 19.15, 22.00, 00.45 Все на Матч!
10.05 «Команда МАТЧ» 0+
10.45 «ЧЕМПИОНЫ» 6+
12.45 Хоккей. Фонбет Чемпионат КХЛ. «Ак барс» – «Салават Юлаев»
16.15 Матч! Парад 6+
16.45 Хоккей. Фонбет Чемпионат КХЛ. «Локомотив» – «Динамо»
19.55 Футбол. Чемпионат Италии
01.35 Волейбол. Чемпионат России. Pari Суперлига. Женщины. «Уралочка-НТМК» – «Динамо» 6+
03.35 «Лица страны» 12+
04.00 Дартс. OLIMPBET Новогодний марафон 0+

НТВ
05.35 «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» 16+
07.30 «ЛЮБИ МЕНЯ» 12+
08.00, 10.00, 16.00 «Сегодня»
10.20 «БЕЛОЕ СОЛНЦЕ ПУСТЫНИ» 0+
12.00 «Живая еда» 12+
13.00 «Секрет на миллион» 16+
15.00 «Следствие вели...» 16+
19.00 «Центральное телевидение»
20.00 «Суперстар!» Финал 16+
23.30 «VK под шубой-2» 12+
01.00 «ДЕД МОРОЗ. БИТВА МАГОВ» 6+
03.00 «Следствие вели... В новый год» 16+

ДОМАШНИЙ
06.30 «ДЕЛО БЫЛО В ПЕНЬКОВЕ» 16+
08.15 «РОДНЯ» 16+
10.10 «Новый год по-домашнему» 16+
10.25 «Пять ужинов» 16+
10.40 «РОКОВАЯ ОШИБКА» 16+
14.55 «МОЯ СЕСТРА ЛУЧШЕ» 16+
19.00 «ВОРОН» 16+
22.30 «НЕВЕСТА С ЗАПРАВКИ» 16+
00.35 «Ванга. Предсказания сбываются» 16+
01.30 «6 кадров» 16+
01.40 «СКАРЛЕТТ» 16+

ЗВЕЗДА
04.45 «СНЕГУРОЧКА» 12+
06.10 «НОВОГОДНИЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ МАШИ И ВИТИ» 6+
07.20 «НЕБЕСНЫЙ ТИХОХОД» 12+
09.00 «Новости недели» 16+
09.25 «Служу России» 12+
09.55 «Военная приемка» 12+
10.40 «Скрытые угрозы» 16+
11.30 «Код доступа» 12+
12.20 «Легенды армии» 12+
13.10 «СИРОТА КАЗАНСКАЯ» 12+
14.55 «КАРНАВАЛ» 12+
18.00 Главное 16+
19.40 «КЛАССИК» 16+
21.50 «МАКСИМ ПЕРЕПЕЛИЦА» 12+
23.40 «ПРИХОДИ НА МЕНЯ ПОСМОТРЕТЬ...» 12+
01.25 «ДВЕНАДЦАТАЯ НОЧЬ» 12+
02.55 «СВАДЬБА С ПРИДАНЫМ» 12+

31 декабрь | Якшәмбе

ТАТАРСТАН
11.00 Местное время. Воскресенье

ТАТАРСТАН – ЯҢА ГАСЫР
06.00 «УБИТЬ ВЕЧЕР» 12+
08.10 «ЯҢА ЕЛ ТӨНЕНДӘ» 16+
10.00 «7 ЮЛ ЧАТЫНДА» 16+
10.30, 14.30 «Тибрәнә җыр дулкыннары» 12+
11.00 Республиканская новогодняя елка 0+
12.00 «СӨЮ КӨТӘ ЙӨРӘК» 16+
13.40 «Погружение на 100» 12+
14.00 «Видеоспорт» 16+
15.00 «Әниемнең җылы кочагы» 16+
16.00 «Батырлар» 16+
16.15 «Профсоюз – союз сильных» 12+
16.30 «Тыңла әле мине!» 16+
19.00 «Башваткыч» 12+
20.00 «Кәмит Җәвит» 16+
21.00 «Җырлыйк әле!» 12+
22.00 «Итоги года» 12+
22.20 «КАЙТ ӘЙДӘ, КЫШ БАБАЙ!» 6+
23.50 Новогоднее обращение Раиса Республики Татарстан Р. Н. Минниханова 0+
23.55 Новогоднее обращение Президента Российской Федерации В. В. Путина 0+
00.01 «Яңа Гасыр»да Яңа ел!» 16+
03.15 «ЫШАНАСЫ КИЛӘ» 16+

ТНВ-ПЛАНЕТА
06.00 «Заман көзгесе» 6+
06.30 «Канун. Парламент. Җәмгыять»
07.00 «Адымнар» 16+
07.30 «Таждай кояш нурлары» 16+
08.25 «ЯҢА ЕЛДА БЕРГӘ БУЛЫЙК» 16+
10.30 «Күңелләрдә тальян моңнары» 12+
11.00 «Хыялга омтылыш» 6+
12.05 «7 ЮЛ ЧАТЫНДА» 16+
13.00 «Яшьләр тукталышы» 6+
13.30 «Халкым минем» 12+
14.00 «Гаилә учагы» 16+
14.30 «Тибрәнә җыр дулкыннары» 12+
15.00, 03.20 «СӨЮ КӨТӘ ЙӨРӘК» 16+
18.00 «Әй, язмыш, язмыш...» 16+
19.00 «Кәмит Җәвит» 16+
20.00 «Җырлыйк әле!» 12+
21.00 «Әниемнең җылы кочагы» 16+
22.20 «КАЙТ ӘЙДӘ, КЫШ БАБАЙ!» 6+
23.50 Татарстан Республикасы Раисе Р. Н. Миңнехановның Яңа ел котлавы 6+
23.55 Россия Федерациясе Президенты В. В. Путинның Яңа ел котлавы 6+
00.05 «Яңа Гасыр»да Яңа ел!» 6+

1 КАНАЛ
06.00, 10.00, 12.00 Новости
06.10 ПОДКАСТ.ЛАБ «Свидетели Эйзенштейна» 16+
06.30 «КАРНАВАЛЬНАЯ НОЧЬ» 0+
08.00 «СЛУЖЕБНЫЙ РОМАН» 0+
11.10 «КАВКАЗСКАЯ ПЛЕННИЦА, ИЛИ НОВЫЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ ШУРИКА» 0+
13.05 «МОСКВА СЛЕЗАМ НЕ ВЕРИТ» 12+
16.00 «ИРОНИЯ СУДЬБЫ. ПРОДОЛЖЕНИЕ» 12+
18.00 Вечерние новости
18.20 «Сегодня вечером» 16+
21.00 «Время»
21.30 «ИВАН ВАСИЛЬЕВИЧ МЕНЯЕТ ПРОФЕССИЮ» 0+
23.00 Новогодняя ночь на Первом. 10 лет спустя 16+
23.55 Новогоднее обращение Президента Российской Федерации В. В. Путина

РОССИЯ 1
05.00 «Утро России»
05.55 «ПОСЛЕДНИЙ БОГАТЫРЬ: КОРЕНЬ ЗЛА» 6+
07.45 «ОПЕРАЦИЯ «Ы» И ДРУГИЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ ШУРИКА» 6+
09.20 «ДЕВЧАТА» 0+
11.00, 20.00 Вести
11.30 Вести. Местное время
11.40 «ЛЮБОВЬ И ГОЛУБИ» 12+
13.30 «ИРОНИЯ СУДЬБЫ, ИЛИ С ЛЁГКИМ ПАРОМ!» 12+
16.50 «ДЖЕНТЛЬМЕНЫ УДАЧИ» 6+
18.20 «БРИЛЛИАНТОВАЯ РУКА» 0+
20.30 «Песни от всей души» 12+
23.55 Новогоднее обращение Президента Российской Федерации В.В. Путина
00.00 Новогодний голубой огонёк - 2024

МАТЧ ТВ
06.00 Матч! Парад 16+
07.00, 10.00, 12.55 Новости
07.05, 15.15, 18.00 Все на Матч!
10.05 Мультиспорт 0+
10.45 «ЧЕМПИОНЫ. БЫСТРЕЕ. ВЫШЕ. СИЛЬНЕЕ» 6+
13.00, 21.25 «Год российского спорта» 12+
14.05, 16.55 Лыжные гонки. «Тур де Ски»
15.40 Прыжки на лыжах с трамплина. «Турне 4-х трамплинов»
19.55 «Лица страны» 12+
22.25, 00.05 «Жаркие. Зимние. Всегда твои» 12+
23.55 Новогоднее обращение Президента Российской Федерации В.В.Путина
01.35 «Вы это видели» 12+
04.00 Хоккей. Чемпионат мира-2011. Молодёжные сборные. Финал. Россия – Канада 12+

НТВ
05.10 «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» 16+
06.55 «Центральное телевидение» 16+
08.00, 10.00, 16.00 «Сегодня»
08.20 «НОВОГОДНИЙ ПЁС» 16+
10.20 «ЛИХАЧ» 16+
20.24 «Новогодняя маска» 12+
23.55 Новогоднее обращение Президента Российской Федерации В.В. Путина
01.30 «Квартирник НТВ у Маргулиса. Новоселье по-новогоднему» 16+

ДОМАШНИЙ
07.25 «Любимый Новый год» 16+
11.20 «Новый год по-домашнему» 16+
13.50 «Пять ужинов» 16+
15.45 «ИСПЫТАТЕЛЬНЫЙ СРОК» 16+
17.55 «НЕВЕСТА С ЗАПРАВКИ» 16+
20.00, 00.05 «Предсказания: 2024» 16+
23.55 Новогоднее обращение Президента Российской Федерации В. В. Путина
03.25 «Домашняя кухня» 16+
05.55 «МЕСТЬ И ЗАКОН» 16+

ЗВЕЗДА
04.45 «ДАЙТЕ ЖАЛОБНУЮ КНИГУ» 12+
06.15 «ЖЕСТОКИЙ РОМАНС» 12+
08.40 «ГУСАРСКАЯ БАЛЛАДА» 12+
10.15 «БЕРЕГИСЬ АВТОМОБИЛЯ» 12+
11.55 «Галерея звезд» 12+
13.30 «СТАРИКИ-РАЗБОЙНИКИ» 12+
15.00 «ЗИГЗАГ УДАЧИ» 12+
16.30 «ДЕВУШКА БЕЗ АДРЕСА» 12+
18.00 Новости дня 16+
18.10 «МУЖЧИНА В МОЕЙ ГОЛОВЕ» 16+
20.15 «Здравствуйте, товарищи!» 16+
22.00, 00.05 Новый год в концертной студии «Звезда» 6+
23.50 Новогоднее обращение Президента Российской Федерации В.В. Путина
01.00 «КВАТРО» 6+
02.00 «ЛЮБЭ. Юбилейный концерт Николая Расторгуева» 6+

ТАШЛАМАЛАР һәм ГАРАНТИЯЛӘР HEROES.TATAR 117

- РОССИЯ ОБОРОНА МИНИСТРЛЫГЫ ХИСАБЫНА ТУПЛАНМА-ИПОТЕКА СИСТЕМАСЫ АША ТИЗ АРАДА ТОРАК САТЫП АЛУ МӨМКИНЛЕГЕ
- ХЕЗМӘТ УРЫНЫННАН ТОРАК ЯКИ ТОРАКНЫ НАЙМГА АЛЫП ТОРГАН ӨЧЕН КОМПЕНСАЦИЯ
- ХӘРБИ-МЕДИЦИНА УЧРЕЖДЕНИЕЛӘРЕНДӘ БУШЛАЙ ТИКШЕРЕНУ, ДӘВАЛАНУ һӘМ РЕАБИЛИТАЦИЯ УЗУ
- ФЕДЕРАЛЬ БЮДЖЕТ ХИСАБЫНА ГОМЕРНЕ һӘМ СӘЛАМӘТЛЕКНЕ ИМИНИЯТЛӘШТЕРУ
- 20 ЕЛ ХЕЗМӘТ ИТКӘННӘН СОҢ ТАШЛАМАЛЫ ПЕНСИЯ АЛУ ХОКУКЛАРЫ
- ХӘРБИ ХӘРӘКӘТЛӘР ВЕТЕРАНЫ СТАТУСЫ һӘМ ТИЕШЛЕ ТАШЛАМАЛАР
- КРЕДИТ һӘМ САЛЫМ КАНИКУЛЛАРЫ
- БАЛАЛАРНЫ ВУЗДА БУШЛАЙ УКЫТУ
- БАЛАЛАРГА ҖӘЙГЕ САВЫКТЫРУ ЛАГЕРЬЛАРЫНДА БУШЛАЙ ЯЛ
- КОНТРАКТ БУЕНЧА ХЕЗМӘТ ИТҮЧЕ ХӘРБИ ХЕЗМӘТКӘРЛӘРГӘ РОССИЯ ФЕДЕРАЦИЯСЕ СУБЪЕКТЛАРЫННАН БЕРДӘМ ӨСТӘМӘ ТҮЛӘҮЛӘР, ТАШЛАМАЛАР һӘМ ГАРАНТИЯЛӘР

«ВТ» КАЙДА – ШУНДА ФАЙДА

РЕКЛАМА БҮЛЕГЕ (843) 222-09-65, 222-09-70

КЕЧКЕНӘЛӘР ӨМЕТЕ

Илдар Мөхәммәтҗанов

Бизәлгән чыршы, әфлисун исе, кайнар мунча, мичтә пешкән тәмле ризыклар. Инде бетеп барган яки бик кечкенә авылларда яшәүчеләр дә Яңа елны әнә шундый кәеф белән каршы алачак. Кайберләренең хәтта юлсызлыкка да эче пошмаячак. Арада өендә генә түгел, авылында бер кеше яшәгәннәре дә бар. Өметсезлеккә бирешми, ә Яңа ел төнендә ил-көнгә бәхет тели алар.

Тәкәрлек. Мамадыш

63 яшьлек Юрий Степанов – Мамадыш районындагы Тәкәрлек авылының бердәнбер кешесе. Аның ел әйләнәсендә авылдан беркая да чыгып киткәне юк. Карчанасына утырып, кирәк-яракка күрше авылга кибеткә бара. Урманга терәлеп торган өендә 23 ел инде ялгыз гомер кичерә. Аның авылда үзе генә яшәве турында моннан җиде ел элек язып чыккан идек. Хәзер дә берни үзгәрмәгән. Шалтыраткан саен Юрий бары бер сүзне генә әйтә: «Күңелсез түгел». Өендә моңаеп утырырга яратмый ул. Табигатьтә йөреп тә күңелен күтәрә белә. Сыерчыкларга оя ясый, күлгә килгән аккошларны күзәтә. Әле менә урмандагы бер чыршыны бизәп куйган. Шуның җем-җем утлары авылга бер ямь биреп тора, ди.

– Хәлләр Аллага шөкер. Кыш бабай килде инде безгә, чыршы куйды, – дип шаяртудан башлады сүзен Юрий. – Кем килсен инде монда? Юлларны ачучы юк. Техникам – карчана. Яңа елда табын кормыйм, үзем кунакка барырга җыенам.

Кызыл Чишмә. Бөгелмә

Бөгелмә районының Кызыл Чишмә авылында бүген 25ләп йортта 25ләп кеше яши. Калган нигезләргә кайтып-китеп йөриләр.

– Кичә кич авыл урамын әйләнгән идем. Күп йортларның ишекләре бикле, кышка яшәргә башка җиргә китәләр. Шундый моңсу, йөрәгем әрнеде. Урамнарда – асфальт, утлар якты. Су кергән, интернет бар. Су өчен түләмибез. Кечкенә генә авыл булса да, Әлмәт, Лениногорск, Бөгелмә шәһәрләренә якын. Тик нигәдер яшәргә килергә атлыгып тормыйлар шул. Эштән куркалармы, белмим. Дөрес, соңгы вакытта Әлмәттән килүче яшьләр бар. Медпункт, бакча, мәктәп булмагач, авылда каласылары килми, күрәсең, – ди фермер Зилә Гыйниятуллина. – Безгә дә балалар: «Әни, җитте инде, күп эшләдегез, ардыгыз, шәһәргә килергә вакыт», – диләр. Хуҗалыкта 70 баш сыер, 12 баш ат, сарыклар тотабыз. Сөт, каймак сатабыз – барысын да эшлибез. «Улым, мине үз аягым белән авылдан алып китә алмыйсыз. Шунда яшим, шунда гына йөрәгем тибә», – дим. Алай карт түгел әле без, илледә генә. Соңгы сулышымны шушы авылда алырга язсын.

Зилә ханымга, кибете булмаган, беткән авылда интегеп яшисез шунда, дип аптыраучылар да күп икән. Янәсе, бәхетсезләр. Кибетен ачар иде ул, тик аны тоту табышсыз. Ә менә машинасына утырып, каядыр сәүдә йортына барып кайтуның бернинди авырлыгы да юк.

– Без бик күңелле яшибез. Артыгы кирәкми. Кешеләр бәхетле булып яшәсен иде. Шәһәрдә бит эштән арып кайтып, күршедә кем яшәгәнен дә белмиләр. Гомерләре узганны да сизмиләр. Яз көне бөреләр ачылганны, яфраклар чыкканны күрмиләр. Көзен сары яфракларны кыштырдатып йөрмиләр. Ләззәт бит бу! – ди Зилә ханым.

Яңа ел төнендә ире Юныс белән урамга чыгып, Аллаһы Тәгаләгә һәм Путинга рәхмәт укыйлар икән. «Хөкүмәт программалары бар, субсидия бирәләр. Илбашыбыз алдында баш иям», – ди ул, шөкер итеп.

Алар авылда 500ләп чыршы, нарат, шомырт, юкә һәм башка агачлар утырткан. Өй каршындагы чыршыны бизәп, гирлянда элгәннәр инде. Үзе бер ямь.

Борчаклы Яз. Теләче

Соңгы 7 елда авылда нибары 3 кеше генә гомер итә. Анда 65 ел гомер кичерүче Людмила һәм Владимир Жуковларның хәлләрен дә белештек.

Авылда юлларны ачып торалар икән. Кирәк-яракка исә, такси чакырып, тиз генә кибеткә барып кайталар. Өйләренә газ кермәгән, чишмәгә суга йөриләр.

– Кеше калмады дип, Яңа елны үткәрмичә калмыйбыз. Ел саен чыршы бизибез. Ясалмасын түгел, чынны! Күңелдә тылсымга ышану һаман да бар әле. Людмила мичтә тәмле ризыклар әзерли. Бу көнне кызыбыз кунакка килә, – ди Владимир.

Владимир җәен каен себеркесе әзерли икән. Яңа ел кичендә мунча кереп, чабынып, көч җыялар. Аннан инде тәмле ризыклар белән сыйланып, телевизор карыйлар. Курантлар сукканда, бер-берсенә матур теләкләр телиләр. Тагын ни кирәк?!

Чәчкә. Әгерҗе

Әгерҗе районының Чәчкә авылында заманасында 130лап кеше яшәсә, хәзер нибары бер генә – 54 яшьлек тракторчы Фәнис Гыйльметдинов.

– Телевизор да, бар нәрсә дә бар. Күңелсезләнеп утырырга вакыт юк. Иртән торып мичкә ягам, аннан суга барам, кар көрим. Ярты көн шулай үтә. Аннан тагын өйне бераз җылытам, ашарга пешерәм. Менә шулай йокларга да вакыт җитә, – ди Фәнис. – Җәй көне тракторда эшлим, кышын ял итәм. Якын-тирәдә эш юк бит. Җәй көне чебешләр асрадым. Суыткычта ит бар. Тавыклар йомырка салыштыргалый. «Сельпо» машинасы күрше авылга товар илткәндә, юл уңаенда кирәкле әйберләрне чыгып алам. Зарланырга бер дә сәбәп юк. Улларым кайтса, чыршы карарга күрше Азево авылына кунакка барып кайтырмын, бәлкем.

Фәниснең авылда ялгыз яшәвенә 15 еллап инде. Авылны ташлап беркая да китәргә җыенмый. Әти-әни нигезе кадерле аның өчен.

– Мин китсәм, авыл бетте дигән сүз бит инде. Үземне «соңгы могикан» дип йөртәләр. Шуңа күрә авылны саклыйм, – ди ул.

Алмалы. Зәй

Алмалы авылында 29 йорт бар. Әмма дүрт кеше генә пропискада исәпләнә. Шуның икесе – авылда, икесе шәһәрдә яши.

– Кышын атна саен шимбә – якшәмбе юлларны ачарга тырышабыз. Егетләр кайтып йөри. «Дачный» авыл диярга була аны. Шәһәрдә эшләп арыгач, туган нигезләренә ял итәргә кайталар. Каникулда бала тавышлары да яңгырый. Яңа елны да каршылыйлар, – ди Югары Пәнәче авыл җирлеге башлыгы Мөнир Туктаров.

Аның әйтүенчә, авыл яши әле. Бары көз, яз айларында юлсызлык проблемасы гына бар. 2030 елга кадәр республика программасы белән газ кертү көтелә. Авылда – һәркемнең үз коесы. Өч еллык программада үзәкләштерелгән су кертү планлаштырыла.

Тархан. Азнакай

Азнакай районы Тархан авылында искесен, яңасын санаганда, 50ләп йорт бар. 11 йортта барлыгы 21 кеше теркәлгән. Җәй көне 50ләп кеше яшәсә дә, кышны җиде йортта гына чыгалар.

– Авылда чыршыны ишегалдына куябыз. Әле менә күрше шалтыратып, өйләрне бизәү буенча бәйге уздырылачагын әйтте. Без Илбәк җирлегенә карыйбыз. Анда ел саен чыршы бизәп, безне дә бәйрәмгә чакыралар. Бик күңелле үтә, – ди фермер Миләүшә Әмирова.

Сәрия МИФТАХОВА әзерләде

Чулпан
ГАРИФУЛЛИНА

ҖЫРЛАНМАГАН ҖЫР,

ЯКИ БАЛАЛАР РЕПЕРТУАРЫ НИК САЙ?

Бар да кебек, барлый башласаң, юк та. Сүзебез – балалар өчен иҗат ителгән җырлар турында. Килешерсезме-юкмы: хәзер сәхнә тоткан балалар авызыннан үз яшьләренә туры килердәй җырлар бик сирәк ишетелә. Әйтик, яралы, җавапсыз мәхәббәт хакында җырларга тырышалар. Монда бала-чаганың гаебе юк та кебек. Оясында ни күрсә, дигәндәй...

Балалар өчен яңа җырлар ник юк? Булып та, ни өчен алар популяр түгел? Репертуар сайлаганда, балалар, педагоглар һәм ата-аналар нәрсәгә игътибар итә? «ВТ» хәбәрчесе шушы сорауларга җавап табарга тырышты.

shayantv.ru / фото бизәү өчен бирелә

Әле дә ярый электән калган моңлы мирасыбыз бай. Юкса балалар репертуар нәрсәдән торыр иде?

Зурлар кызыксынмагач...

– Чынлап та, моннан дистә ел элек нинди җырларны җырлаган булсак, әле дә шуларны җырлыйбыз икән. «Чыршы, чыршы»ны, Гөлшат апа Зәйнәшеваның «Җырлыйм әнием турында» җырын, мәсәлән. Алар инде күптән классика, онытылмыйлар. Ә яңа балалар җырлары, чынлап та, хәтергә бик кереп калмый... – ди балалар язучысы, журналист Алмаз Гыймадиев.

Бу хәлнең сәбәпләрен дә атады:

– Балалар өлкәсенә бәйле бөтен нәрсә – әдәбиятмы, музыкамы – икенче планда. Никтер бездә беренче урында һәрвакыт – зурларныкы. Бу бик кызганыч, әмма бу шулай.

Бу җәһәттән язучылар: «Балалар өчен язу авыр, балаларның психологиясен белергә кирәк», – дип әйтеп кул селтәгәнне башкалар да алынырга атлыгып тормыйдыр, билгеле. Шулкадәр авыр өлкә булгач... Югыйсә зурлар өчен хитлар көн саен туа.

– Зурлар җырлый торган шәп җырлар гел чыгып тора. Ә менә: «Быел балалар өчен нинди шәп җыр язылды?» – дип сорасалар, берәү дә берни әйтә алмастыр, – ди Алмаз Гыймадиев.

Әңгәмәдәшебез, мәсьәләне хәл итүгә бер нәрсә булышыр иде, ди. Ул да булса – балалар өчен фильмнар.

– Русларда бит күп кенә шәп җырларны балалар өчен фильмнарда файдаланалар. Шуннан ишетеп, отып та калалар. Мәсәлән, «Приключение Электроника» фильмындагы җырларны гына алыйк. Ә бездә балалар өчен фильмнары да юк әле. Менә ничек барысы да бер-берсенә бәйләнеп бара бит, – диде Алмаз Гыймадиев. – Татар балалары шуңа да чит җырларны көйләп йөри, ә сәхнәдән зурлар җырын җырлый.

Җырлары бар, ә җырчысы?

Мультиинструменталист, музыкант, мөгаллим Ильяс Фәрхуллин балаларның эстрада җырларына, аерым алганда, мәхәббәт темасына тартылуы аларның иртә җитлегүенә бәйле дип саный.

– Иртә җитлегү дигәндә нәрсәне аңлыйбыз? Аларның хәзер бар нәрсәсе бар, алар җәмгыятькә бик тиз җайлаша белә. Шул җайлашу нәтиҗәсендә бик иртә гашыйк та булалар, бик иртә аерылышалар да. Балалар өчен бик күп нәрсәгә ишекләр ачык: телефон, интернет, башкасы, дисеңме. Әйтик, минем беренче телефоным 14 яшьтә генә барлыкка килгән иде. Анысы да – шалтырату өчен генә яраклысы. Балалар хәзер бөтен нәрсәне күреп үсә. Балалар өчен җырлар юк дип әйтү дөрес булмас. Алар языла. Махсус конкурслар да бар бит. Җырлар бар. Аны кызыксынып җырлаучы балалар гына юк дәрәҗәсендә, – ди Ильяс.

Кызыксыну димәктән. Әңгәмәдәш, монда ал хыялларга бирелеп булмас, дип уйлый.

– Бу заманда андый җырларга кызыксыну уятып буламы икән? Белмим. Берәр балалар җыры ялгыш кына хитка әверелсә, бәлки, аз булса да кызыксыну туар иде. Берничә ел элек «Синий трактор» дигән җырны бөтен дөнья җырлады. Шуның кебек җыр кирәк, – ди ул.

Халык җырларына да «почет»

Казанда яшәүче Зөлфирә Җаппарова – өч бала анасы. Кызлары Мәрьямне күпләр «Шаян ТВ» каналы аша да танып белергә мөмкин. Кызчык җыр сәнгатенә гашыйк, Казан шәһәренең 1 нче музыка мәктәбендәге «Сөембикә» вокаль ансамблендә йөри. Репертуарны алар ничек барлый икән? Балалар җырына кытлык сизәләрме?

Зөлфирә ханым әйтүенчә, хәзер, киресенчә, авторлар белән эшләү, балалар репертуарын баету өчен шактый эш башкарыла.

– Балалар өчен җырлар юк дип өздереп әйтеп булмый. Текст белән эшләргә кирәк. Халык җырлары арасында да балалар башкара алырдайлары шактый. Кызым йөргән ансамбльдә балалар классикага өстенлек бирә. Монда мәхәббәт турында гына җырлар юк. Туган як, табигать, туган җир, Казанга бәйле җырлар, мәсәлән. Мәрьям халык җырларын яратып башкара, шулай ук классикларыбыз әсәрләрен. «Илкәем», «Иртәнге нур», «Идел буе каеннары», махсус «Балачак җыры» проекты өчен язылган «Әнием – газиз кешем» җыры... Хәзер кызым Мәрьям «Җидегән чишмә»не өйрәнә. Хәер, аны да балалар җыры дип әйтеп булмыйдыр. Әмма укытучысы: «Тавышына һәм башкара алу мөмкинлегенә туры килә», – диде. «Ни өчен балалар мәхәббәт турында үзләре дә аңлап бетермәгән җырлар җырлый?» – дигән сорауга әйләнеп кайтсак, җыр буларак аларның безнең халыкта популяр булуы роль уйный дип саныйм. Балалар өчен дип язылган җырлар популярлашып китә алмый, ә зурларныкы гел колак очында булгач, танылган. Балаларга да кеше телендә булганны башкару кызык. Әмма аларның яшенә туры килмәве хак, – ди Зөлфирә Җаппарова.

Кызы Мәрьям исә, үсмерләр өчен җырлар күбрәк булсын иде, дип тели.

– Балалар бакчасына йөрүче нәниләр өчен җырлар күп. Башкару өчен алар бик җиңел, бер октава эчендә, күңелле җырлар ул. Әмма үсмерлек яшенә җиткән балаларга инде музыкаль яктан тавыш мөмкинлеген үстерердәй, сүзләре дә туры килгән репертуар сайлау авыррак, – ди ул.

Соңгы сүз урынына

...Кулга каләм алырга этәргән сәбәпне дә атап үтсәк, дөрес булыр. Бер җырчының концертында ир баланың сәхнәдән «җавапсыз мәхәббәт», «бергә була алмадык» дип моңлануы гаҗәпкә калдырган иде «ВТ» хәбәрчесен. 10–14 яшь арасында шулкадәр хәсрәтле, яралы мәхәббәт буламы икән ул? Баланың үзе кичермәгән хис турында җырлавы ышандырмый да, ихлас та түгел.

Конкурсларда бәяләнгән, урын алган җырлар җыентык итеп басылгандыр, балалар бакчасында, мәктәпләрдә дәресләр кысасында башкарылалардыр, анысына шик юк. Әмма ул җырлар зур сәхнәләрдә ишетеләме? Эфирда, радиода яңгырыймы? Әллә без генә ишетмибезме? Соңгысы булса – бик хәерле. Танылу алганмы алар? 10–15 ел узгач, алар белән ни булыр?

Әлбәттә, балаларны хәзер «Салют сиңа, Муса Җәлил!», «Зәңгәр күл» ише җырлар белән кызыктырып булмый. Туган як, әти-әни, туган тел кебек үлмәс темалар бар һәм булыр, әмма замана баласының кызыксынулары бүтән. Халыкчан да булсын, кызык та, заманча да. Хәзерге балалар җырына әнә шундый таләпләр куела булса кирәк. Таләпләр үтәлерме?

«КИЛӘСЕ КАЙТКАНДА, ӘНИ...»

Соңгы очрашулары июнь аенда була аларның. Айрат кечкенә кызчыгы белән хатынын бала тудыру йортыннан алып чыгарга кайта. Нибары бер көнгә. Үзенә тиешле ун көнен дә ял итмичә, кабат егетләр янына ашкына. Бер атна вакыт узуга, 32 яшьлек капитан Айрат Байковның үлеме турында хәбәр килә. Аның 28 яшьлек хатыны 13 көнлек һәм 4 яшьлек ике кызы белән тол кала.

Белешмә

Айрат БАЙКОВ 1990 елның 6 ноябрендә Мамадыш шәһәрендә туа. 2005 елда 8 нче сыйныфтан соң Казан Суворов училищесына укырга керә. 2008 елда, уку йортын тәмамлап, Айрат башта Казан югары артиллерия команда училищесында, аннары Санкт-Петербургтагы хәрби академиядә белем ала. 2013 елда Сахалинда хезмәт итә башлый. 2018 елда Сүриягә командировкага бара, ә 2022 елның февралендә махсус хәрби операциягә җибәрелә. Капитан Айрат Байков 2023 елның 2 июлендә һәлак була. Мамадышта ул укыган 2 нче лицейда батыр егеткә истәлек тактасы куелды.

Әлфия Байкованың шәхси архивыннан

Айратның хатыны – тол, ике кечкенә кызы ятим калды.

Ана йөрәге

Авыр чакларында зур хәсрәтне бүлешкән һәр кешегә рәхмәт укый Байковлар.

– Кемнең кем икәнен шул чакта беләсең икән. Туган яктан күп кеше килде. Без инде күптән Казанда яшәсәк тә, район хакимияте ярдәменнән ташламады. Иремнең якташлары, Шадче авылы игътибарсыз калдырмады, – ди Әлфия апа. – Вакыт – дәва, дисәләр дә, дөрес түгел. Батыр йөрәкле ул үстерүемә горурланам. Әнә шул бераз тынычландыра мине. Аның медаль-орденнары гына да күпме! Вакытында мактый да белмәдем бит!

Мамадышта 8 нче сыйныфны тәмамлагач, Айрат Казанга Суворов училищесына укырга керә.

– Сабыйны чыгарып җибәрү җиңел булмады. Әмма аның хакына барысына әзер идек. Улым кая бара – без дә шунда булдык. Мамадышта яшәгәндә, Казан юлын таптадык, улым Санкт-Петербургта хәрби академиядә белем алганда, анда барып йөрдек. Сахалинга җибәргәч, анда да бардым. Махсус хәрби операция башланганда, аның инде пенсиягә чыгу яше җитеп килә иде. Айрат исә ул хакта уйлап та карамады. Гел бер сүзне кабатлады: «Без бармасак, тагын кем барыр?!»

Әлфия апа бик өзгәләнә. Сүз саен тиз-тиз күз яшьләрен сөртүен, миңа сиздермәскә тырышып борынын тартуын күреп, күңел тула. Тугыз ай карынында йөрткән, кадерләп үстергән, инде хәзер гаиләсенә сөенеп яшәгән чакта улыңны югалт та елама, имеш! Ничек еламасын инде, ана бит ул!

– Бала хәсрәтеннән дә зуррак кайгы юк икән. Моны сүзләр белән генә аңлатып булмый. 32 яшьлек имәндәй балам салкын җир астына кереп ятсын инде! Сагынуга, йөрәк тулы сагышка түзәрлек түгел. Бер ана да мин кичергәнне кичермәсен. Сабыйлар әтиләренә ошаган. Балаларын югалткан әти-әнигә сабырлык бирсен Раббым! Башка хәсрәтләр күрергә язмасын.

Ата йөрәге

Айратның әтисе дә бу югалтуны авыр кичерә.

– Мин – Актаныш кызы. Керәшен егетенә кияүгә чыгасымны белгәч, әткәй-әнкәй башта бик борчылды. Әмма бәхетемә каршы төшмәделәр. Ирем белән бик аңлашып яшибез. Бала хәсрәте аның иң яхшы ир, иң зур йөрәкле әти, сабыр кеше икәнен тагын бер мәртәбә күрсәтте. Кычкырып елый да алмый бит әле алар. Бик авыр булды аңа! Айратның җәсәден, Ульяновскига барып, үзе каршы алды. Ничекләр түзгәндер йөрәге? – дип сөйли Әлфия апа. – Ирем көн саен диярлек улым янына барып йөрде. Кабере янына килгән саен, бер күбәләк килеп куна икән. Хәзрәт белән сөйләшкәннән соң, бераз тынычланып калды. Әле күптән түгел улыбызның һәлак булган урынын күреп кайтты. Бер ялгызы юлга чыкты да китте. Әле ярый яхшы кешеләр очраган. Юл уңае булмаса да, улым хезмәт иткән җиргә илткәннәр.

Айратның үзен дә, матур күңелле, кешелекле иде, дип искә алалар. Намазларын калдырмый. Исән-имин кайтасына өмет белән яши. Гел сөйләшеп торалар. Нинди генә хәл булса да, якыннары белән элемтәгә чыгарга тырыша, юату сүзләре таба. Ул һәрвакыт, мин анда кирәк, иптәшләрем көтә, егетләргә терәк булам, дип кабатлый.

Офицер хатыны

Казан кызы Алия белән Айрат биш ел элек гаилә корып җибәрә. Бик ярату шып өйләнешә алар. Алия иреннән биш яшькә кече булса да, акыл белән тормыш итә. «Минем Айратым», – дип кенә тора. Әлфия апа киленен, чын офицер хатыны, дип атый. Ире кайда хезмәт итсә, шунда бара ул.

– Улыбыз махсус операциягә киткәч, киленебез анда да барып кайтты. Мин аңа бик рәхмәтле. Шуннан кайткач, икенче кызлары туды. Айратым баласын күрергә кайткач, зур итеп аш уздырдык. Исем куштырдык. Ике балага да корбан чалдырдык, – дип сөйли Әлфия апа. – Алиягә бик авыр икәнен аңлыйм. Үз хәсрәтен үзе генә беләдер. Кулдан килгәнчә ярдәм итәргә тырышабыз. Кодагыйларым белән яши. Оныкларны карашырга күбрәк алар булыша. Улымның дәвамчыларын үстергәне, изге күңеле, баламны бәхетле итә иткәне өчен Алиямә мең рәхмәт.

Якыннары Айратны төшләрендә матур итеп күрә. Улларының рухы шаттыр, дип юаналар. Ә күңелләрендәге сагыш беркая да китми, кимеми дә. Әлфия апа әйтмешли, гомер буена җитәрлек йөрәк ярасы. Бөтенләйгә киткәнен белсә дә, әни күңеле барыбер көтә. Теге вакыттагы кебек. Соңгы киткәндә, әнисе биргән җиләк кайнатмасын самолетка алып керергә рөхсәт итмиләр. Айрат әйләрәнә шалтырата: «Киләсе кайтканда алып китәрмен, әни. Киләсе кайтканда...»

Гөлгенә ШИҺАПОВА

Булышасы иде...

19 декабрь көнне Биектау районының Олы Кавал авылында яшәүче Садыйковларның йорты янып, көлгә әйләнгән. Йорт хуҗасы Илдар хатыны Фирая белән биш бала үстерә. Кышкы салкында 6 кешелек гаилә бернәрсәсез урамда кала.

Бөтен авылдашлары бу гаиләгә булышырга алына. Иң элек алар авыл буйлап акча җыя, аннары бу хәлне интернетка чыгара. Ике көн эчендә 200 мең сум акча җыйганнар да инде. Әмма йорт җиткерер өчен бу гына җитми, әлбәттә.

– Ут капкан чакта мин мунчада идем. «Әти, янабыз!» – дип, улым йөгереп килде. Башта ышанмадым. Йөгереп чыгып карасам, аш бүлмәсе яна башлаган иде. Каушап та калдык инде. Нишләргә белмәдем, – ди Илдар. – Ут электр чыбыклары тоташкан җирдән чыккан. Янарбыз дип кем уйлаган инде аны. Бик читен. Тыныч кына гомер иткәндә, гаиләбезгә мондый хәсрәт килер дип уйламаган идек. Безгә ярдәм иткән һәркемгә рәхмәт.

Олы Кавал җирлеге башлыгы Фәнил Гыймадиев белән дә элемтәгә кердек. Әлеге гаиләгә ничек тә булышасы иде, ди ул.

– Садыйковларның өйләреннән документларын һәм бераз кирәкяракларын алып чыга алдылар. Бездә кеше бик бердәм. Шул ук минутта җыелышып, ярдәм итәргә тотындылар. Әлегә Садыйковлар үз өйләреннән ерак түгел Фираяның әниләрендә яшәп торалар. Язга чыккач, йорт җиткермәкчеләр, – ди җирлек башлыгы.

Ут тиз таралган. Янгын сүндерүчеләр килгәндә каралты-кура янып бетәргә өлгерә. Авылдашлары, әле ярый янгын төнлә чыкмаган, дип сөенә. Интернетка хәбәрне туганнары Рәсим чыгара.

– Бераз ярдәм булмасмы дигән идем. Алар бит бернәрсәсез калды. Ярый, суыткычны алып чыга алдык. 50 мең булса да акча җыеп булмасмы дигән идем, шөкер, 200 меңнән артты инде. Мин барысын да хуҗаларга тапшырачакмын, – ди ул.

Илдар абыйның бертуганы Фәридә Кәлимуллина да бу гаилә өчен акча җыя башлаган. Аны бик ярдәмчел, авылдашлары өчен янып-көеп йөрүче, ышанычлы кеше, дидиләр.

– Әлеге гаиләнең үз карталары юк. Шуңа күрә изге күңелле авылдашларыбыз җыя. Кеше хәсрәтенә битараф булмаган һәркемгә рәхмәттән башка сүз юк. Үз игелегегез меңе белән әйләнеп кайтсын, – ди җирлек башлыгы.

Садыйковларга ярдәм итәргә теләүчеләр Фәридә Кәлимуллина исемендәге Саклык банкы картасына акча күчерә ала. Карта **89503138525** телефонына беркетелгән.

РӘНИФ ШӘРИПОВ:

«ИШЕКЛӘРНЕ ТИБЕП АЧА БЕЛМИМ»

«Иҗат эше ыгы-зыгыны яратмый», – ди ул. Әллә шуңа, ил-гавамнан читтәрәк калып, бар булмышын иҗатка багышлап яши. Сүзебез – шагыйрь Рәниф ШӘРИПОВ турында. Аның белән иҗат хәлләре, әдәбият проблемалары турында сөйләштек.

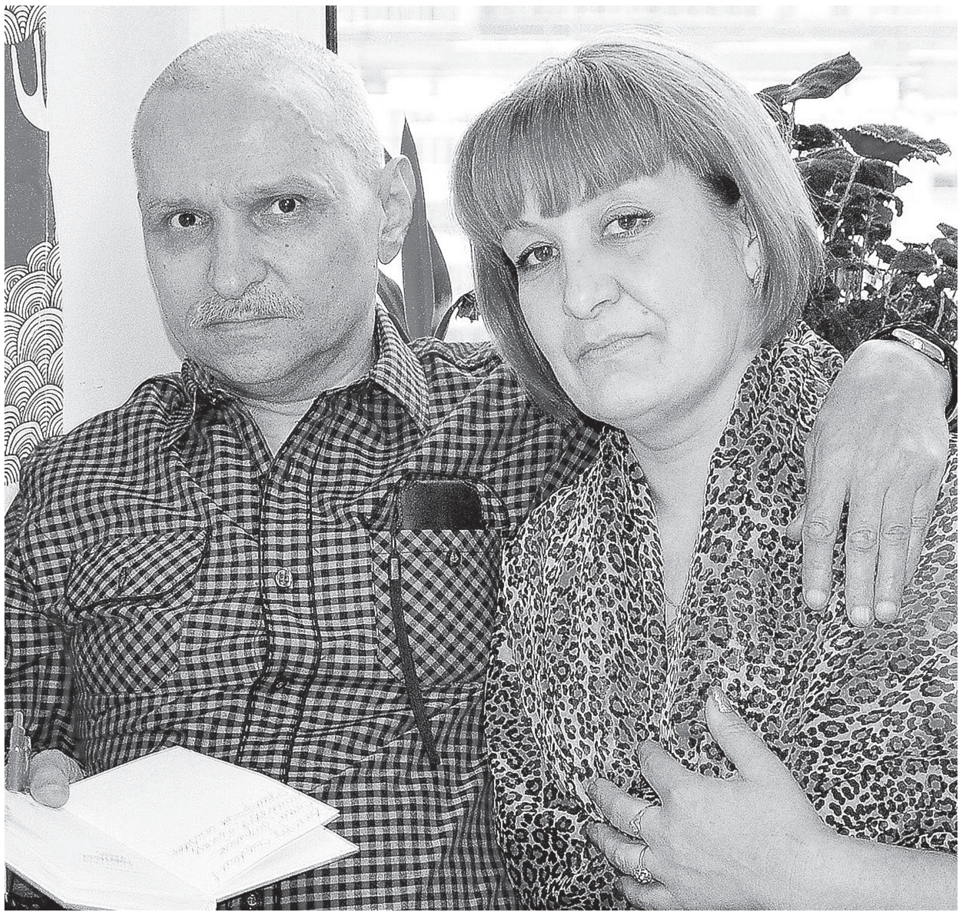

:: Рәниф абый, сүзне хәл-әхвәл белешүдән башлыйк. Нихәлләрегез бар?

– Хәлләр начар түгел, Аллага шөкер!

:: Фәнис Яруллинның көндәлекләре аша иртәсенең бик иртә башлануын, бик күп кешеләр кабул итүен белдек. Сезнең көнегез ничек башлана, ничек үтә?

– Фәнис абый белән чагыштырганда, мин күпкә ялкаурак шул. Иртә тормыйм. Күптомлыклар чыгарырлык язганым юк, гәрчә аз язмадым кебек. 25ләп поэма гына бар. Сан өчен түгел, бик тә абруйлы әдипләребездән шактый югары бәя алган әсәрләр. Кемнеңдер чагыштырганы бар, имеш, бер поэма бер роман кебек дип. Яшьрәк вакытта көнем сәгатьләргә, мәсәлән, чит телләрне өйрәнү, уку, тарих, әдәбият, физкультура... кебек «дәрес»ләргә бүленгән иде. Язу эшен исемлеккә кертеп булмый, билгеле. Анысы сәгатьләргә бүленми, үз тормышы белән яши. Хәзер инде режим буенча яшәмим, «пенсиягә чыктым».

:: Сезне, холыкларыгыз капма-каршы булса да, Фәнис Яруллин белән чагыштыралар да бугай әле.

– Андый чагыштыруларны бөтенләй яратмыйм. Фәнис абый янында кунакта булгаладым. Без – икебез ике төрле кеше. Үземнең ялкаулыгым турында әйттем инде. Аннан соң, мин сорарга яратмыйм, бөтенләй яратмыйм. Бу – минем өчен үз-үзеңне кимсетү, түбән төшерү.

Детдом безне еламаска,
Елап сорамаска өйрәтте...

:: Әниегезнең нинди нәсыйхәте язмышыгызда хәлиткеч роль уйнады?

– Әнием нәсыйхәтләре булдымы, юкмы – хәтерләмим. Үләр алдыннан чакырып алып: «Улым, мин үләм. Син курыкма, сине хөкүмәт ташламас...» – диде. Сүзгә-сүз. Шул булды нәсыйхәт.

:: Татар әдәбиятында ятимлек, балалар йортында тәрбияләнү темасы элек-электән булган, хәзер дә бар (соңгы елларда Зөлфәт Хәким, Айгиз Баймөхәммәтов һ.б.лар язды). Бу теманы эчтән белсәгез дә, язмыйсыз. Сәбәбе нәрсәдә икән?

– Әлеге авторларны ишетеп беләм, ләкин укыганым юк. Әйе, бу теманы мин бик яхшы эчтән беләм. Язмыйсыз дип әйтү дөрес түгел. Язгалыйм. «Качу», «Алмагачлар сагышы». Ләкин, бу темага кагылганда, мин, һәрвакыт дип әйтергә була, мәхәббәт белән язам. Бәлки шуңадыр да, ул әсәрләр җиңелчә генә, «еламыйча» гына укыла, халык телендә йөрми.

:: Фәнис абыйның Нурсәясе булса, сезнең терәк-таянычыгыз, илһамчыгыз Дамирә апа бар. Аның белән соң кавышканга үкенмисезме?

– Әйе, без соңрак кавыштык. Инде ун елдан артык бергә. Шөкер итеп яшибез.

:: Хатыныгызга яратам дип әйткәнегез бармы? Көндәлектә аңа ничек эндәшәсез?

– Яратам, дип әйтешкән чаклар да булды. Гомумән, роман язарга була. Кәеф әйбәт чакта, матурым, дип дәшәм, кәеф булмаганда, Дамирә инде...

:: Сез социаль челтәрләрдә бик актив. Шигырьләрегезне күбесенчә кемнәр укый? Гомумән, шигърият бүген ни дәрәҗәдә популяр?

– Шигырь укучылар да, язучылар да күп. Интернет тулы. Монда инде сыйфат, зәвык кебек төшенчәләр калкып чыга. Хәер, күзәткәлим: һәркемнең үз укучысы, язучысы бар. Интернетта – тулы демократия. Мин шуңа бик сөенгәм: укучы барысын да аңлый, сизә, тоемлый. Бер яшь ханымның минем шигырьгә җавабы хәтергә уелып калды: «Кызганыч шигырь дә түгел, ләкин нигәдер елыйсы килә...» Бик уйландырды бу сүзләр. Ул бит могҗиза белән очрашкан кебек язган бу бәяне. Шигъриятнең сере дә, бәлки, шулдыр. Тагын бер сүз әйтәсем килә: интернетта Чаллыдан Айрат Суфиянов исемле бик шәп шагыйрь еш күренә. Гениальный дип әйтсәм дә, артык булмас. Җанытәне белән чын шагыйрь. Күп яза, әйбәт яза. Менә дигән шигърият үрнәкләре күрсәтә. «Нигә әле бу?» – димәгез, бәлки, аңа да игътибар артыр, күрерләр, булышырлар... Ул – телебез, халкыбыз байлыгы.

:: Рәниф абый, сезнең барлыгы ничә китабыгыз чыкты? Бөтен иҗатыгызны туплап чыгару өчен ничә томлык кирәк булыр иде?

– Барлыгы сигез китабым чыкты, шуларның дүртесе каты тышлы, кем әйтмешли. Барлык иҗатны туплау кирәк түгелдер, бәлки. Шулай да, сыйфатлы гына итеп ике томлык әзерләргә булыр иде. Китап кибетләрендәге киштәләргә, андагы сатылмыйча яткан күптомлык әсәрләргә күзем төшә дә, бер томлык та җитәр иде, дип уйлап куям. Бу – бары тик уйлар гына.

> Өмет юк, дип әйтергә була. Соңгы китабымны бик зур кыенлыклар аша чыгардык. Кайвакыт, йөгерә-йөгерә китап бастырыр өчен, өстән бер генә сүз дә җитә икән. Барысы да табыла...

Хәзер ул якка борылып та карыйсы килми. Шигырь дә язган идем әле, «Кем кулында безнең язмышлар...» дип. Чөнки, «социаль әһәмияте юк» дигән мөһер сугып, минем китапны бөтенләй юк итәргә маташканнар иде. Шулай булыр да иде, ярый әле, бер таныш «олы абзый»: «Хәлең ничек?» – дип сорады. Мин җавап бирдем... Үзем турында, күргәннәрем турында кечкенә-кечкенә истәлекләр язган идем, интернетка куеп та бардым, бер китаплык җыелды. Тик шикләнәм, «социаль әһәмияте» юктыр. Кемнәндер ярдәм сорыйсым килми.

:: Иҗатыгыз вакыт-вакыт бик усал, әмма үзегез усал түгел бугай. Юкса фәлән түрәләрнең ишекләрен тибеп ачуыгыз турында бер дә ишетелми. Китабыгыз аз тираж белән чыкты, урамга чыгып йөреп булмый торган йортта өске катта яшисез. Саный китсәң, күп инде...

– Иҗатым үземә бер дә усал түгел шикелле. Һаман шулай диләр. Әллә чынлап та шулай инде?! Бу дөньяның, бу тормышның ямьсез, гаделсез якларын күрсәм, шунда ук ачуым чыга. Ябык ишекләрне тибеп ача белмим, борылам да китеп барам.

:: Шәхесләргә багышланган поэмаларыгыз бар. Алар арасында иң катлаулысы дип кайсын әйтер идегез?

– Таһир Якупов турында «Куылган моң», Вафирә Гыйззәтуллина турында «Вафирә», Фәүзия Бәйрәмова турында «Фәүзия» дигән поэмаларым бар. Барысы да катлаулы. Бераз гына тәнкыйть тә булды. Бәхәсләшмим, бер-ике сүз генә әйтәм. Поэма ул – документаль язма түгел, ә хисләр дөньясы, шигъри әсәр. Теге чоры кермәгән, бу вакыйга сурәтләнмәгән, дип тәнкыйтьләү урынсыз. Икенчедән, ничек кенә ачы булса да, дөреслекне язарга куркып узсаң, каян килсен әсәргә хисләр? Тәнкыйтьтә хикмәт бар, аңа да колак салам, ләкин, янүд мәзәгендәге кебек, алар да хаклы, мин дә хаклы.

:: Хәзерге заман турында поэма язылса, ул ничек аталыр иде?

– Хәзерге заман турында поэма язып булмас иде. Физиклар һәм лириклар арасындагы бәхәстә физиклар җиңде, «0» һәм «1» калып бара, ягъни информатиканың нигезе, «бар» һәм «юк», бөтен дөнья шул саннарга кереп югалып бара, ясалма интеллект та – шул цифрлар дөньясы. Бәлки, ялгышамдыр, без хисләр табигатен әле һаман да аңлыйаңлата алмыйбыз. Ә ясалма акылны үзебез белмәгән нәрсәгә өйрәтергә маташабыз. Компьютерлар эчендә хисләргә урын юк.

:: Ил-көндәге вазгыять иҗатка ни дәрәҗәдә тәэсир итә?

– Тәэсире шул гына: күп уйланырга туры килә.

:: Соңгы елларда иҗади конкурслар, грантлар барлыкка килде. Әдәби бәйгеләрдә катнашканыгыз бармы? Юк икәнен белсәм дә, сорыйм инде: бәлки, фикерегез үзгәргәндер? Анда җиңүчеләрнең иҗатларын күзәтеп барасызмы? Андый конкурслар файдагамы?

– Иҗат эше ыгы-зыгыны яратмый дигән сүзне ишетмәгән кеше бармы икән? Үземнең катнашканым юк. Бәйгеләрнең файдасы бар инде ул. Ләкин иҗат эшендә... Белмим. Иҗат бәйгесе гасырлар буена сузылып бара бит ул.

:: Тагын бер ел тәмамланып килә. Сезнең өчен ул нинди ел булды? Киләсе елны нинди өметләр белән каршы аласыз?

– Узган ел гадәти ел булды, дип әйтер идем, алай түгел шул. Киләсе ел гадәти ел булсын иде дигән өметләр белән яшибез...

Әңгәмәдәш – Гөлинә ГЫЙМАДОВА

ФИРДҮС ГЫЙМАЛТДИНОВ

ӨЯНӘК

(хикәя)

< Дәвамы. Башы 8 декабрь санында

Алты тулу белән, ул урыныннан ашыкмый гына торды, ике кулыннан ике җиңсәне салып, пөхтә генә итеп төреп, өстәл тартмасына яшерде. Аннан соң урындык аркасына эленгән пинҗәген киде. Күкрәк кесәсеннән кечкенә генә тарак чыгарып, чәчләрен рәтләгән итенде дә, таушалудан музей экспонатына охшап калган портфелен эләктереп, ишеккә ашыкты. Их, шунда чыгып барган шәпкә ишек катында контора нәчәлнегe белән очрашсалар! Икесе дә тәртип буенча, кичке алтыда кайтырга чыгып тегесе дә күрер иде дә бит... Юк, нәчәлнекләре күптән инде каядыр китеп олаккан, машинасы әбәттән бирле күренми. Яшьләр...

Миңнулланың бердәнбер җан дусты Сәлим бар. Бүген ул эштән соң аның белән күрешергә сүз куешты. Сәлим, бу хәбәрне ишеткәч тә, яман шатланды, хатынын ахирәтенә кунакка җибәреп үк куясын әйтте. Кунак килгән төшкә ул бер табак ит пешереп куйган иде, аның янәшәсенә урталай киселгән бәрәңге. Миңнулланы элек һичшиксез ымсындырырга тиешле башлы суган да ак сыртын ялтыратып ята. Янәшәсендә – зур телемләп киселгән кара икмәк...

Күрешеп, портфельдән бер шешә коньяк чыгарганнан соң да, хәтта табынга утырып иллешәрне кәккәч тә Миңнулланың кәефе һич ачылып китмәгәнлеккә Сәлим нык гаҗәпләнде.

– Дустым, ни булды сиңа?! Йөзең качкан. Өйдә берәр кайгы бармы әллә? – дип төпченергә тотынды ул.

Миңнулла берара дәшми торды. Сәлимнән дә якынрак кешесе бармы икән аның? Аның алдында кычкырып елаган чакларын да хәтерли – күңеленә таш булып тулган хисләрне ерып җибәрергә дә оялып тормый, бөтен нәрсәне сөйләп, эчен бары тик аңа гына бушата ала. Сәлим көлмәс тә, гаеп тә итмәс, хәлгә керер, аңлар... Миңнулла үзе дә – Сәлим өчен шундый ук дус бит. Тик менә хәзер борчыган мәсьәләне сөйләп тору килешерме?! Ниһаять, ул бар ихтыяр көчен җыйды.

– Сәлим, ни эшләргә дә белгән юк бит әле монда, – диде ул, көрсенеп, һәм бармагы белән тагын берәрне салырга ишарәләде.

– Нәрсә тагын, балалар мәшәкате түгелдер бит?!

– Юк. – Икенче рюмка ашказанына төшеп урнашкач, Миңнулла ачылып киткәндәй булды. Үрелеп, итнең майлырак төшен сайлап капты, суганны кара икмәк өстенә куеп, мул итеп тешләп алды. – Мәшәкатем эшкә бәйле. Алай дип тә әйтеп булмый кебек инде. Кыскасы, болайрак. Эшләмичә өйдә утыра торган пенсионерлар пенсияне күбрәк ала икән...

– Минем кебекләр димәкче буласыңмы? – Сәлим чын күңелдән елмаеп куйды.

– Синең кебек дип... Кыскасы, әгәр мин эштән китсәм, минем пенсиям нәкъ җиде мең сумга артачак икән! Моны собеста эшләүче бер таныш кеше әйтте...

– Андый нәрсә бар дип мин дә ишеткән идем үзе... Соң, эштән китмәкче буласыңмыни?! Күптән вакыт, күптән. Бераз дөнья рәхәтен тоеп калырсың, бергәләп балыкка йөрербез...

– Балыкка йөрде ди... Беләсең бит, минем өчен балыкка йөрүнең кызыгы юк.

– Китапханәгә. Хәзер бездән ерак түгел китапханәгә ремонт ясадылар, керсәң, чыга торган түгел, шунда ук кәнәфигә утырып укырга да була, бөтен нәрсә өр-яңа, чип-чиста, шахматлары да бар, миңа уйнарга иптәш булыр иде ң ичмасам!

Миңнулла, юкны сөйләмә, дип, кулын селтәде һәм коньяк шешәсен якынрак тарта куйды.

– Пенсиягә байлар гына яши ала... Ай саен җиде мең сум югалтып барам бит мин, Сәлим!

– Аңлыйм, дустым, аңлыйм...

Миңнулла, дустына зур сер әйткәндәй, пышылдауга ук күчте:

– Аны болай итәләр икән. Пенсионерлар бер айга эштән китәләр, исәп-хисап алып, пенсиягә чыгарга гариза язалар. Бөтен документларны эшләп бетергәч, кире шул ук эшкә урнашалар. Дәүләт өчен ул пенсиядәге пенсионер дип санала. Ә үзе яңадан эшләп йөри...

– Берәрсе килеп тикшерсә? – Сәлим бу галәмәткә гаҗәпләнүен яшермәде.

– Тикшерде, ди, хәзер, тот капчыгыңны! Беркем дә алай кеше газаплап, олыларның рәнҗешен җыеп йөрергә теләми. Закон бозылмый.

– Тукта әле. Димәк, бу өстәмә түләүләргә Пенсия фондының да акчалары җитә булып чыга түгелме соң?

– Нәкъ шулай! Акчалары бар, беркем дә бөлгенлеккә төшми!

– Алайса, ник аны барысына да пенсия яшенә җиткәч белән генә түләмиләр соң?! Нигә кеше, интегеп, бер айга эштән китәргә, аннан соң кире алуларын ялварып килергә тиеш? Мантыйк кайда соң монда?!

– Мин каян белим?! Сәлим, син – укыган кеше бит, дөнья күргән кеше. Бездә мантыйк кайда булганы бар?!

– Башка сыймый ла бу! – Сәлимнең үзенең дә өянәге кузгалды бугай, ул, Миңнулла әйткәнне көтеп тормыйнитми, янә рюмкаларны тутырды. – Җиде мең сум! Ул бит... Ул бит... Шуны мескен пенсионерның авызыннан өзеп... Әллә инде ул түрәләр, мескен карт-корылар череп баеп китәр, дип куркамы?! Кирәк бит, ә?!

Миңнулла тынычлана калды – Сәлим бу юлы да дустының хәлен аңлады кебек. Аның гына түгел, шушы башка сыймаслык галәмәт аркасында төн йокысын югалткан миллионнарны да аңлады төсле. Коньягын бугазына койгач, рюмкасын шап итеп өстәлгә куйды да бик тәвәккәл кыяфәт белән Миңнуллага текәлде.

– Иртәгә үк! – диде ул, кулы белән кылычтай кизәнгән итеп. – Ишетсен колагың – иртәгә үк! Нәчәлнегеңә керәсең дә, бер айга увольнять итәсең, бер айдан кире эшкә аласың, дип әйтәсең! Бусы бер! Аннан соң марш собеска!

Миңнулла, дусты белән килешеп, башын каккан итте, әмма йөзендә әле бая гына кабынган көч, үз-үзенә ышаныч сүрелеп юкка чыккан иде инде.

– Шулаен шулай да... Анда ни бит әле... Әгәр бер айдан соң кире алмаса?!

Соңгы җөмләне Миңнулла шулай итеп әйтте ки, әйтерсең аның тамагына ябышып, ничәмә атналар буе сулыш алырга ирек бирмәгән төер чыгып китте. Шушы җөмләгә бөтен куркулары, айлар буе үткәрелгән йокысыз төннәре, йөрәгенә ятмаган ризыклары җыелган иде. Хәтта бөтен нәрсәне дә кичекмәстән эшләргә кирәклеген тормыш әләме итеп күтәреп яшәгән Сәлим дә бу сүзләрдән, аларны әйткәндә яңгыраган әрнүдән уйлана калды. Берара дәшми торгач, ул, инде саграк, тынычрак тавыш белән:

– Нәчәлнегең ниндирәк кеше соң? – дип сорады.

– Ниндирәк дип... Кем белгән инде аны?! Без сирәк күрешәбез. Әллә нигә бер кереп чыга. Яшь егет. Безнең эшне бар дип тә белмидер, мөгаен. Һава бозып утыралар, дип уйлыйдыр кебек...

– Шулай дип әйттемени?

– Әйтмәде. Кебек дидем бит...

– Әйтмәгәч, анысы яхшы. Өмет бар. Эшең буенча шелтәләр юктыр бит?!

Сорап торам тагын, юләр, сиңа да шелтә белдерсәләр... Миңнулла, менә нәрсә. Кереп сөйләш син аның белән. Төшеп калган кеше түгел бит син. Синең кебекне кайдан тапсын алар?! Яшьләр бик атлыгып тормыйдыр...

– Безнең урынга атлыгучы юк. Хезмәт хакы да әллә ни түгел, минем егерме биш меңнәр тирәсе чыга. Әле ике кызыбыз китеп барды, ике айдан бирле алар урынына кеше тебе алмыйлар...

– Әйтәм бит! Кер дә ирләрчә сөйләш! Гомер буе шунда эшләгән кешегә тел-теш тидерә алмас!

Сәлим, чираттагы рюмканы күтәреп, дустына текәлде. Ул кинәт Миңнулланың ни дәрәҗәдә үзгәргәнлеген күреп, имәнеп китте. Әллә ничек, капылт кына картайган төсле. Күзләре төпкә баткан, йөзендәге җыерчыклар арткан, тирәнәйгән...

– Яхшы чагында кер нәчәлнегеңә, юкса болай үзеңне генә бетерәсең!

Сәлим белән әле озак сөйләшеп утырдылар, яшьлек, балачакка кайтып килделәр, авылдашларны – исәннәрен «чәйнәп», мәрхүмнәрен искә алдылар. Бер шешә коньяк белән генә эш бетмәде, әлбәттә, Сәлим дә кайдандыр шешә тартып чыгарды.

Вакыт төнгә авышканда такси машинасына чыгып утырганда, Миңнулла, һичшиксез, иртәгә үк нәчәлнегe янын кереп, мәсьәләне кабыргасы белән куясына инанган иде. Мескенләнеп тору кая, таләп итәчәк! Ул гына башкалардан киммени?!

Күңеле йомшап китеп, ул хәтта карчыгына да җикеренмәде. Киресенчә, үзен бимазалаган шул өстәмә пенсия акчасы бәласен аңа да сөйләп бирде. Фәнүсә шунда ук Сәлим әйткәннәрне куәтләргә ашыкты. «Сиңа шунда да ярдәм итмәсәләр, җирбит булырлар, үзләре бәрәкәт күрә алмый интегерләр», – дип, иренә ышаныч өстәргә теләде. Айга өстәмә җиде мең сумның кесәне тишмәвен дә чамалап куярга өлгерде.

Икенче көнне Миңнулла чатнап авырткан башын чак кына күтәреп, эшкә китеп барды. Фәнүсә, аны озатканда, кичәге сөйләшүнә дәвам итәргә маташып, авызын ачкан гына иде, ире аны дорфа рәвештә бүлдереп ташлады...

Миңнулла ул көнне, әлбәттә, нәчәлнегe янына кереп, берни дә дауламады. Беркемгә дә күренмәскә тырышып, коллективы каршында үзен кичереп булмаслык гөнаһлы санап, кампитры артына яшеренеп, эшенә чумды. Икенче көн дә үтте, өченчесе дә – аяклары нәчәлнек ягына һич кенә дә атламады. Ул, бер яктан, үзен мескенлектә, икенче яктан шушы бернинди мантыйкка да сыймаслык мәсьәләне уйлап чыгарган түрәләрне имансызлыкта гаепләп, элеккечә интегеп йөри бирде...

Фәнүсә, әлбәттә, ирен хөрмәт итә торган хатын булса да, беренче чиратта ул барыбер хатын-кыз иде. Җиде мең турындагы мәгълүмат аның хәтеренә бик нык кереп сеңде. Һәм ул, хатын-кызларга гына хас осталык белән, иренең бәгыренә тамчылый башлады. Шул өстәмә җиде мең, кирәксә-кирәкмәсә, сөйләшүләргә, репликаларга, сүз арасындагы җөмләләргә әллә очраклы, әллә махсус рәвештә «ябыша» торган булды. Ахирәте белән телефоннан сөйләшкәндә: «Бакчада да мунча мичe эштән чыкты, бер җиде мең табылса, аны эшләтер идек тә бит», – дип бөтен өйгә ишетелерлек итеп кычкырып әйтүләр, тәрәзәдән карап торганда: «Кибеттән төянеп кайталар, бу букчаларындагы тауарлары гына да җиде меңгә тартадыр», – дип мыгырданулар һәм башка шундый шырпылар Миңнулланың болай да кан сауган йөрәгенә кадала торды.

Һәм ул тәвәккәлләде. Чөнки, чыннан да, бу мәсьәләгә нокта куярга кирәк иде. Пенсиягә җиде мең өстәмә акча аны көндез дә, төнлә, сирәк кенә йоклап киткән чакта кергән саташулы төшләрдә дә бимазалый. Миңнулла әлеге газаптан котыла алмый, шул газапның колына әверелде.

Тәвәккәлләгәч тә, озак әзерләнде. Дүшәмбе авыр көн, нәчәлнеккә дә җайлы түгел, иртә таңнан киңәшмәләрдә, төштән соң гына тәмам талчыгып килеп җитә. Сишәмбе, табигый, эш башламыйлар. Чәршәмбе инде кабул итү бүлмәсенә үк җиткән иде, бер бик мөһим таблицаны тутырмаганлыгын исенә төшереп, тиз генә кире үзләренең гомуми кабинетларына, кампитры каршына ашыкты. Пәнҗешәмбе көнне нәчәлнек эштә күренмәде. Миңнулла көне буе тәрәзәгә караштыргалап торды – машинасы тәки килмәде. Бу көнне ул очынып ук кайтты, ризыгы да тамагыннан үтте – нәчәлнегe янына керә алмауда үзе түгел, ә эшкә килмәгән җитәкчесе гаепле икәнлеген тою ничектер рәхәт иде. Җомга көнне исә тегесе иртәдән үк килде...

Ул, бар кыюлыгын җыеп, кабул итү бүлмәсенең бусагасыннан атлады. Биредә бик тыныч, әйтерсең, вакыт туктап калган. Тик чыныңда тормыш монда да үз җае белән агуын искәртеп, стенадагы сәгать кенә теркелди. Телефонына кадалып утырган кызый, ул тамагын кырып куйгач, аңа битараф карашын күтәрде.

– Исәнмесез, сез кем буласыз? – диде ул, кабат телефонына төртелеп.

– Миңнулла Садриев. Юридик затлар белән эшләү бүлегенең хисапчысы...

– Көтәме? – Сәркатип кыз, янә карашын күтәреп, нык имәннән эшләнгән көрән ишеккә ымлады.

– Юк, көтми. Мин шәхси мәсьәлә буенча...

Ахыры бар >

АТНА САЕН БЕР БҮЛӘК

ЯЗЫЛ!
2024 елның беренче яртыеллыгына
«ВАТАНЫМ ТАТАРСТАН»
газетасына языл

П2435 >>
571 сум 98 тиен
(җомга)

П2409 >>
1255 сум 86 тиен
(сиш., чәрш., җомга)

КВИТАНЦИЯНЕ БЕЗГӘ ҖИБӘР!

89179270040

info@vatantat.ru

420097, Казан шәһәре,
Академия урамы, 2 нче йорт

БҮЛӘК ОТ!

Бу атна җиңүчесе – Саба районы Яңа Мичән авылыннан Тәвкил Ибраһимов. Котлыйбыз һәм элемтәгә чыгуыгызны үтенәбез.

ҖИҢҮЧЕ БУЛ!

Акциядә катнашучыларны гыйнвар аенда тагын да зуррак бүләкләр көтә

- ТУЗАН СУЫРТКЫЧ
- КЫСКА ДУЛКЫНЛЫ МИЧ
- ИТТАРТКЫЧ
- МУЛЬТИПЕКАРЬ
- ҮТҮК

Тулырак сайтта: vatantat.ru
Акция 2023 елның 29 сентябреннән башлап 2024 елның 10 февраленә кадәр дәвам итәчәк.
Акцияне оештыручы – ТР ДБУ «Ватаным Татарстан» газетасы редакциясе.

Реклама 16+

Беләсең килсә...

1 Триатлонның беренче дисциплинасы нинди?
а) йөгерү;
б) йөзү;
в) велосипедта йөрү.

2 «Один дома 2» фильмында кемне күрергә була?
а) Дональд Трамп;
б) Джо Байден;
в) Барак Обама.

3 Натиформа нәрсә ул?
а) хатын-кыз формасына охшаган агач;
б) скульптурада тән әгъзасы сыны;
в) капка төбендә каршы алучы сыннар.

4 Евпатий Коловрат кайсы шәһәргә нигез салган?
а) Пенза;
б) Тверь;
в) Рязань.

Җаваплар: 1. б); 2. а); 3. а); 4. в).

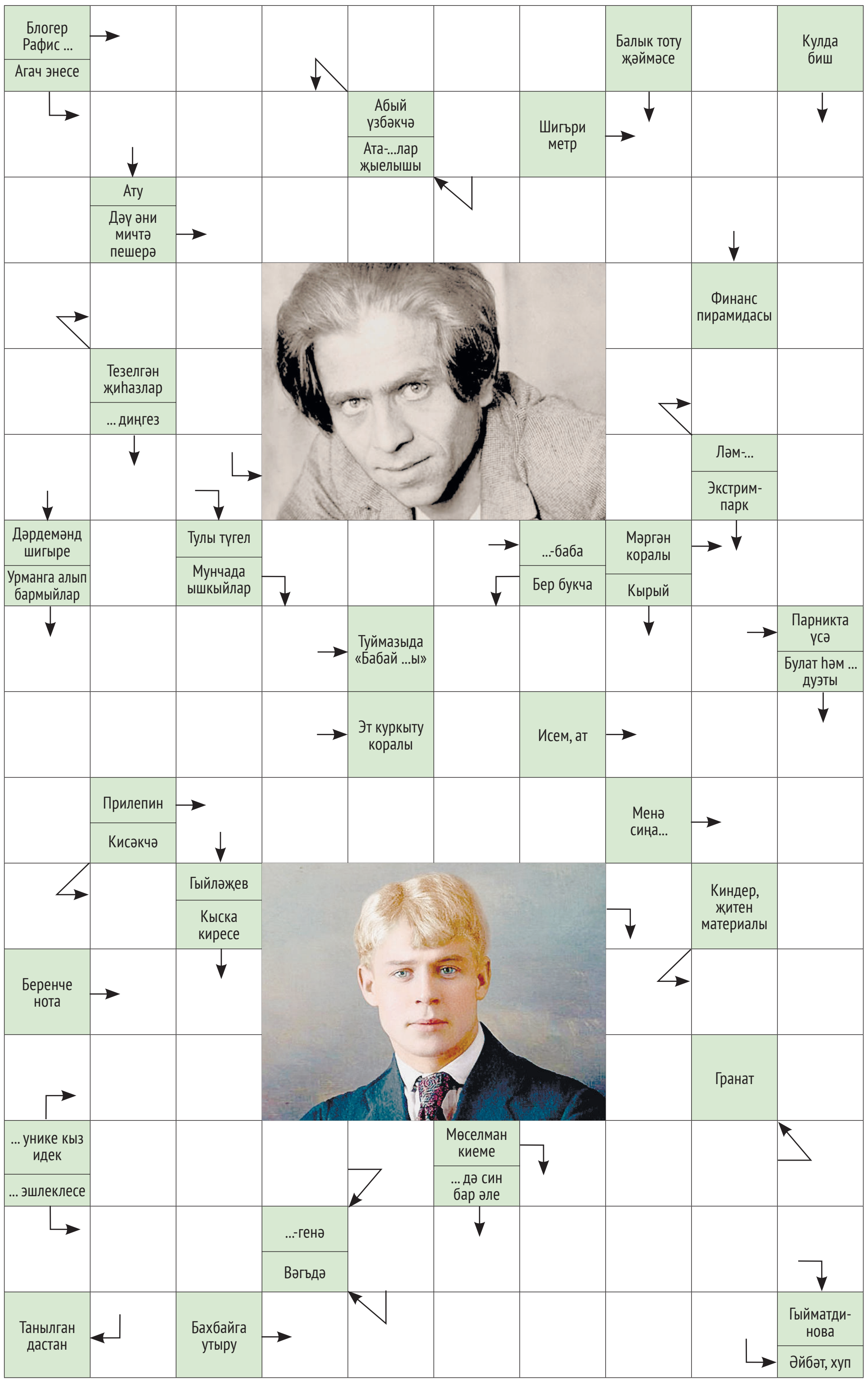

Әз-мәз мәзәк

«Урыны белән» дигән сүз теләсә нинди һава торышы фаразын төгәл итә.

***

– Нишләп шундый күңелле әле син?
– Минем бүген туган көн.
– Синең атна саен туган көн.
– Әйе, чөнки сишәмбе туганмын.

***

Хатыныммың юбилеена быел 10 йомырка бүләк иттем.

***

– Матурым, син мине ишетәсеңме?
– Тагын бер әйт әле, vpn-ны сүндерергә оныткамын.

***

Ире эштән кайта һәм өстәлдә 20 шәм белән торт күрә:
– Тәк. Бүген кемнең туган көне әле?
– Матурым, бүген минем иске туныма –20 ел.

Сканворд җаваплары

Горизонталь: Атаказ, куак, ямб, кабартма, рәт, мим, буш, ата, ук, утар, кыяр, таяк, нам, Захар, мә, ни, до, сүс, без, гына, анар, фән, Нәбирә, атлану.

Вертикаль: Кораб, утын, ау, Урта, Идегәй, Такташ, Аяз, озын, ака, арка, ант, ана, акча, әл, аба, ятьмә, ян, Есенин, МММ, Урам, ару, бармак, Мәйсәрә.

Сәхифәне Данил СӘФӘРОВ әзерләде

Баш мөхәррир –
САБИРОВА Гөлнара Ильяс кызы

Газетаны оештыручылар:
ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ДӘҮЛӘТ СОВЕТЫ АППАРАТЫ, ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ МИНИСТРЛАР КАБИНЕТЫ АППАРАТЫ

Газета Элемтә, мәгълүмати технологияләр һәм массакүләм коммуникацияләр өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтенең Татарстан Республикасы буенча идарәсендә 2023 елның 23 августында теркәлгән. Теркәү таныклыгының номеры – ПИ № ТУ16-01758. Газета матбугат чараларының үзәк каталогына кертелгән.

Индекс П2435
Тираж – 13596 данә

Газетага сертификат бирелде
Заказ 369

РЕДАКЦИЯ ҺӘМ НӘШЕР АДРЕСЫ
420097, Казан, Академия ур., 2 й.
«Ватаным Татарстан» газетасы редакциясе.
www.vatantat.ru
info@vatantat.ru, vatantat@list.ru, vtreklama@mail.ru
89179270040

Индекс П2409 (гадәти сан – атнага өч тапкыр чыга)
П2448 (гадәти сан, пенсионерлар өчен)
П2449 (гадәти сан, оешмалар өчен)
П2435 (җомга саны)

ТЕЛЕФОННАР
222-09-70 – кабул итү бүлмәсе
222-09-67 – баш мөхәррирнең беренче урынбасары
222-09-73, 222-09-69, 222-09-65 – баш мөхәррир урынбасарлары
222-09-68 – авыл хуҗалыгы, фән һәм мәгариф
222-09-67 – дин, сәламәтлек
222-09-64 – әдәбият, сайт
222-09-66 – сәясәт, тәрҗемә, оператор, хатлар һәм социаль мәсьәләләр
222-09-65 – реклама бүлеге
222-09-72 – бухгалтерия
222-09-73 – компьютер үзәге
221-18-99 – газета килмәсә яки соңарып килсә

Оригинал макет **Jahat™** программалар пакеты ярдәмендә әзерләнде. Мәкалә авторларының фикерләре редакция фикере белән туры килмәскә мөмкин. Хатлар, кульязмалар, рәсемнәр рецензияләнми һәм кире кайтарылмый.
R тамгасы куелган язмалар реклама буларак тәкъдим ителә.
N тамгасы куелган язмалар килешү нигезендә басыла.

Күчереп бастыру өчен редакциядән язмача рөхсәт алу шарт.
График буенча бу санга 20 сәгатьтә кул куелырга тиеш. Кул куелды – 20 сәгатьтә.

Ваклап сату бәясе килешү буенча.

Газета «ТАТМЕДИА» АҖ филиалы «Идел-Пресс» полиграфия-нәшрият комплексында басылып чыкты **(420066, Казан шәһәре, Декабристлар ур., 2й.).**

16+